

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/I/2014/1407517051

Zbrojársky priemysel Ruskej federácie

Diplomová práca

2014

Peter Levdansky

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Zbrojársky priemysel Ruskej federácie

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: 6221 8 00– Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: 105002 - Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a
hospodárskej diplomacie

Vedúci záverečnej práce: Ing. Leonid Raneta, PhD.

Bratislava 2014

Peter Levdansky

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum :

.....

(Peter Levdansky)

Pod'akovanie

Týmto by som sa chcel poďakovať vedúcemu diplomovej práce Ing. Leonid Raneta PhD. za jeho cenné rady a odbornú pomoc pri vypracovaní tejto práce.

ABSTRAKT

LEVDANSKY, Peter: *Zbrojársky priemysel Ruskej federácie* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Ing. Leonid Raneta, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2014, počet strán: 86

Cieľom záverečnej práce je analyzovanie Vojensko – priemyselneho komplexu Ruskej federácie s ohľadom na zbrojársky priemysel. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 4 tabuľky, 19 grafov a 2 prílohy. Prvá kapitola je venovaná definovaniu pojmu vojensko – priemyselný komplex a vymedzeniu procesov, ktoré v ňom prebiehajú. V ďalšej časti sa zaoberáme tromi príkladmi vojensko – priemyselného komplexu a analyzujeme rôznu stupeň ich rozvoja. Záverečná kapitola využíva poznatky a údaje z predchádzajúcich častí a aplikuje ich pri porovnaní vojensko – priemyselného komplexu Ruskej federácie a Spojených štátov. Výsledkom riešenia danej problematiky je poukázanie na pozitívny vývoj v zbrojárskom priemysle Ruskej federácie.

Kľúčové slová:

Vojensko – priemyselný komplex, výdavky na zbrojenie, TIV, exporty zbraní, regresná analýza

ABSTRACT

LEVDANSKY, Peter: *Arms industry of Russian federation* – The University of Economics in Bratislava. Faculty of international relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Ing. Leonid Raneta, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2014, 86 pages

The aim of the thesis is to analyze Military Industrial complex of Russian federation with emphasis on its arms industry. The work is divided into three chapters. It contains 19 charts, 4 tables and 2 figures. The first chapter is devoted to the definition of the concept of military - industrial complex and the definition of the processes that take place in it. The next section focuses on three examples of military - industrial complex and analysis of various degree of their development. The final chapter uses knowledge and data from previous chapters and applies them when comparing the military - industrial complexes of Russian Federation and United States. The result of this study is to point to positive developments in the arms industry of the Russian Federation.

Key words:

Military industrial complex, procurement expenditures, TIV, arms exports, regress analysis

Obsah

Zoznam tabuliek a grafov	8
Úvod - Úloha zbrojárskeho priemyslu.....	9
Súčasný stav riešenej problematiky, Ciele práce, Metodológia práce.....	11
1 Vymedzenie pojmu Vojensko – priemyselný komplex	13
1.1 Ekonomické prístupy k definovaniu VPK	15
1.2 Vplyv nových činiteľov na definovanie pojmu VPK	19
2 Porovnanie VPK vybraných krajín	26
2.1 VPK Ruskej federácie.....	26
2.1.1 Vývoj VPK v Sovietskom zväze.....	26
2.1.2 VPK po rozpade Sovietskeho zväzu.....	28
2.1.3 Štátne programy vyzbrojovania	29
2.1.4 Reforma ozbrojených síl a ŠPV 2020.....	33
2.1.5 Inštitúcie.....	39
2.1.6 Obchod so zbrojárskou produkciou	43
2.2 VPK Európskej únie	47
2.2.1 Vývoj.....	48
2.2.2 Aktéri obranného priemyslu Európskej únie	52
2.2.3 Súčasný vývoj a štatistiky	56
2.3 VPK Spojených štátov amerických.....	62
2.3.1 Vývoj.....	62
2.3.2 Aktéri.....	65
2.3.3 Štatistiky.....	66
3 Analýza získaných údajov	69
3.1 Porovnanie zbrojárskych priemyslov RF a USA	69
3.3 Regresná analýza zbrojárskeho priemyslu RF.....	74
3.3.1 Výsledky a interpretácia regresnej analýzy.....	74
Záver.....	77
Zdroje	80
Prílohy	86

Zoznam tabuliek a grafov

Tabuľky:

[1.]Tabuľka 1 Hrozby pre národnú bezpečnosť Ruskej federácie	32
[2.]Tabuľka 2 Významné firmy zbrojárskeho priemyslu USA a ich štatistiky	65
[3.]Tabuľka 3 Údaje za RF a USA	70
[4.]Tabuľka 4 Výsledok regresnej analýzy a reziduálne hodnoty	77

Grafy:

[1.]GRAF 1 Vývoj HDP a výdavkov na zbrojenie v RF a USA	12
[2.]Graf 2 : Zobrazenie vzťahov v obrannom priemysle	22
[3.]Graf 3 Celkové vojenské výdavky a HDP Ruskej federácie	28
[4.]Graf 4 Ročné výdavky na novú výzbroj a vládne výdavky na roky 2003 – 2012	34
[5.]Graf 5 Export zbraní z Ruskej federácie v jednotkách TIV	43
[6.]Graf 6 Vývoj exportu konvenčných zbraní z Ruskej federácie	44
[7.]Graf 7 Exporty zbrojárskeho priemyslu Ruskej federácie podľa regiónov	45
[8.]Graf 8 HDP, vládne výdavky a obranné výdavky – EU v miliardách EUR	57
[9.]Graf 9 Percentuálny podiel obranných výdavkov na HDP	58
[10.] Graf 10 Smerovanie exportov zbrojárskej produkcie EU – 2011	59
[11.]Graf 11 Vývoj exportov a importov EU v rokoch 1995 – 2013 v TIV	60
[12.]Graf 12 Zobrazenie vzťahov v zbrojárskom priemysle EU	61
[13.]Graf 13 Výdavky na obranu, výdavky na vedu a výskum v mil. USD	67
[14.]Graf 14 Exporty a výdavky na zbrojenie v mil. USD	68
[15.]Graf 15 Regionálne zameranie exportov USA v rokoch 2012 – 2013	68
[16.]Graf 16 Grafické zobrazenie exportov RF a USA v TIV a USD	70
[17.]Graf 17 Grafické zobrazenie pomeru USD/TIV	72
[18.]Graf 18 Zobrazenie reziduálnych hodnôt	76
[19.]Graf 19 Zobrazenie lineárneho vzťahu medzi premennými	76

Úvod

Ruská Federácia patrí medzi prvú desiatku najväčších ekonomík sveta. V roku 2012 bola prijatá do Svetovej obchodnej organizácie¹, čo svedčí o uznaní významu ruskej ekonomiky pre rozvoj svetového obchodu. Jej ekonomika rastie ročne približne 3% tempom². Javí teda známky rastu a zotavenia z poklesu v rámci finančnej a hospodárskej krízy. Ruská federácia sa taktiež podieľa na svetovom rozhodovaní vďaka členstvu v najvýznamnejších medzinárodných organizáciách. Patrí aj medzi stálych členov bezpečnostnej rady OSN spoločne s Veľkou Britániou, Čínskou ľudovou republikou, Francúzskom a Spojenými štátmi. Tieto krajiny získali toto významné postavenie a možnosť rozhodovať o svetovej bezpečnostnej situácii vďaka tomu, že predstavovali víťazné mocnosti po druhej svetovej vojne. Teda v tom čase neexistovali krajiny, ktoré by boli silnejšie ako daných päť krajín. Zároveň tieto krajiny dokázali v danej dobe reagovať na vtedajšie bezpečnostné otázky. Na ich riešenie nemuseli byť využité iba konvenčné zbrane ale stačila hrozba využitia jadrového arzenálu. Ruská federácia sa v rámci zbrojárskych pretekov so Spojenými štátmi americkými zamerala hlavne na vyzbrojenie týmto typom zbraní. Treba však poznamenať, že napriek ich značnému množstvu a rozšíreniu neboli nikdy použité a mali skôr zastrašovací efekt. Ich rozšírenie a následná snaha o zníženie ich počtu priniesli viac problémov ako pozitívnych efektov. Pri ich vyradovaní napríklad hrozilo, že dôjde ku ich prechodu do rúk teroristických skupín. Preto štáty upustili od vyzbrojovania týmto typom zbraní aspoň čo sa týka do počtu zbraní. Ich využitie pre riešenie súčasných konfliktov, ktoré sú často regionálne a týkajú sa väčšinou silovo nevyrovnaných súperov, je minimálne. Sú to práve konvenčné zbrane, ktoré v súčasnosti rozhodujú vojnové konflikty a ich neustála modernizácia a rozvoj sa stali novodobými pretekmi v zbrojení. Avšak nielen vyzbrojenie vlastnej armády je cieľom zbrojárskeho priemyslu krajiny ale aj výroba zbraní na export. Tento vývoj môžeme badať aj v zbrojárskom priemysle Ruskej federácie.

Zbrojársky priemysel mal vždy významné postavenie v rámci či už sovietskeho alebo ruského hospodárstva. Väčšina výskumu sa koncentrovala práve v tomto odvetví

---

¹ WTO.: *WTO membership rises to 157 with the entry of Russia and Vanuatu*.2012. Dostupné na internete :<http://www.wto.org/english/news_e/pres12_e/pr671_e.htm >[cit.2013-8-2].

² CIA.: *Russia*.2012. Dostupné na internete :<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html> >[cit.2013-8-2].

a väčšina produkcie bola realizovaná práve v zbrojárskom priemysle. Po rozpade sovietskeho zväzu sa priemysel dostal do vážnych problémov, ktoré ohrozovali jeho existenciu. Po chaotickom období reorganizácie došlo k prijatiu stratégie ďalšieho rozvoja zbrojárskeho priemyslu. Treba si uvedomiť akú významnú úlohu zbrojársky priemysel zastáva v hospodárstve Ruskej federácie. Hlavným vývozným artiklom sú nerastné suroviny, ktoré neposkytujú možnosti pre kvalitatívny rast hospodárstva. Takýmto sektorom hospodárstva je práve zbrojársky priemysel a jeho inovačné schopnosti.

V tejto práci posúdime, či ruský zbrojársky priemysel dosahuje určitý inovačný rast a tiež aké faktory naň vplývajú. V prvej kapitole zadefinujeme pojem vojensko – priemyselný komplex. Tento komplex totiž predstavuje súhru aktérov zbrojárskeho priemyslu od ktorých závisí vývoj v samotnom priemysle. V prípade kooperácie aktérov, môže dochádzať k významným rastom priemyslu a naopak pri ich rozdielnych záujmoch dôjde ku poklesu jeho výkonnosti.

V druhej kapitole si predstavíme tri subjekty, ktoré by sa dali charakterizovať ako vojensko – priemyselný komplex. Samozrejme budeme analyzovať ruský komplex a spolu s ním budeme charakterizovať aj komplex Európskej únie či Spojených štátov amerických.

Poznatky a dáta získané v druhej kapitole budeme aplikovať v tretej kapitole, kde porovnáme exporty Ruskej federácie a USA z kvalitatívneho hľadiska. Tiež vykonáme regresnú analýzu s cieľom zistiť vplyv rastu hospodárstva na jeho exportnú výkonnosť.

Súčasný stav riešenej problematiky, Ciele práce, Metodológia práce

V práci sa venujeme ekonomickej analýze zbrojárskeho priemyslu Ruskej federácie, pričom na pochopenie jeho vývoja charakterizujeme aj určité politické aspekty. Treba však konštatovať, že podobnej analýze sa na Slovensku nevenuje pozornosť. Práce, ktoré sa zaoberajú vojensko-priemyselným komplexom Ruskej federácie (RF) sa zameriavajú viacej na jeho politickú než ekonomickú rovinu.

V zahraničnej literatúre sa tejto oblasti venuje viacero odborníkov. Pre našu prácu bol významný profesor Julian Cooper, ktorý sa zaoberá ruskými štúdiami hlavne z ekonomického hľadiska a publikuje významné práce zamerané na zbrojársky priemysel RF s hlavným smerovaním na obranné výdavky a ich vplyv na zbrojársky priemysel. Jeho články sú súčasťou každoročných publikácií SIPRI.

Pri analýze zbrojárskeho priemyslu RF sme využívali aj články prof. Dmitriya Gorenburga, ktorý je profesorom na Harvardskej univerzite a publikuje pravidelne príspevky na blog týkajúci sa ruskej armády. Jeho zameranie je hlavne na reformy prebiehajúce v armáde RF.

SIPRI predstavuje Štokholmský medzinárodný mierový inštitút. Táto inštitúcia sa zameriava na analýzu výdavkov na obranu, medzinárodný obchod so zbraňami, zverejňuje štatistiky embárg na zbrojársku produkciu a tvorí aj rebríček najziskovejších spoločností, ktoré sú aktívne v zbrojárskom priemysle. Štatistické údaje v ich ročenkách a databázach nám pomohli vykonávať potrebné analýzy.

Treba však brať do úvahy fakt, že zbrojársky priemysel a celkovo vojensko-priemyselný komplex predstavujú vysoko utajované subjekty. To spôsobuje ťažkosti pri získavaní dát potrebných na analýzu. Databázy SIPRI pracujú v niektorých prípadoch iba s predpoveďami a nemajú prístup k reálnym údajom.

Pre vykonanie kontroly, prípadne na doplnenie chýbajúcich údajov sme často používali dáta poskytnuté členom ruského think-tanku CAST. Pán Frolov je prispievateľom do rôznych ruských časopisov zameraných na zbrojársku produkciu.

Významné štatistické údaje sa dali získať aj priamo z CAST aj keď iba v obmedzenom množstve, keďže ide o think-tank poskytujúci služby a analýzy za poplatok.

Významnú úlohu v našich analýzach zohral aj ďalší švédsky inštitút FOI, ktorý je zameraný na obranné a bezpečnostné záležitosti. Pravidelne vypracováva štúdie pre švédske ministerstvo obrany, ktoré ponúkajú komplexný obraz ruského vojensko – priemyselného komplexu.

Pri analýze výkonnosti zbrojárskeho priemyslu sme sa zaoberali na hodnoty exportovanej produkcie. Pre porovnanie sme využívali jednotky TIV, vytvorené inštitútom SIPRI. Ide o kvalitatívne vyjadrenie exportov, pri ktorom sa prihliada na vlastnosti produkcie z výkonnostného hľadiska ako kadencia, rýchlosť a odolnosť ale aj z hľadiska časového opotrebovania. Tieto jednotky sa využívajú vo viacerých analýzach z dôvodu, že abstrahujú od výšky kontraktu dohodnutej medzi importérom a exportérom.

My sme túto jednotku využili na vytvorenie pomeru medzi kvalitou vyjadrenou TIV a cenou vyjadrenou peňažným ohodnotením exportov. Pri takomto porovnaní treba abstrahovať od vplyvu, zbraní, ktoré nemuseli byť započítané do hodnoty TIV, prípadne od produkcie, ktorá nebola štátom deklarovaná. Pri tomto porovnaní sme vychádzali z predpokladu, že medzinárodný trh so zbrojárskou produkciou má určité aspekty voľného trhu a v niektorých jeho častiach môže dochádzať k vysokej konkurencii medzi exportérmi.

Vytvorením tohto koeficientu a jeho aplikáciou chceme poukázať na kvalitatívne zlepšenie v ruskom zbrojárskom priemysle. .

Prvým cieľom práce je teoretické vymedzenie pojmu vojensko-priemyselný komplex.

Druhým cieľom práce je analýza súčasného vývoja v troch reprezentačných subjektoch vojensko-priemyselného komplexu.

Tretím je porovnanie vývoja v USA a RF pomocou nami vytvoreného koeficientu.

1 Vymedzenie pojmu Vojsko – priemyselný komplex

Vojsko – priemyselný komplex (VPK) vo všeobecnosti predstavuje prepojenie medzi súkromnými a politickými skupinami, ktoré sú napojené alebo sa zúčastňujú na vojenskom rozvoji. Konkrétne v prípade Ruskej federácie tu môžeme zaradiť zástupcov profesionálnej armády, zbrojársky priemysel, predstaviteľov vlády a štátnych aparátov a technologickú a výskumnú elitu.

Počiatky vzniku VPK môžeme hľadať na začiatku dvadsiateho storočia. Toto obdobie bolo poznačené svetovými vojnami, ktoré môžeme označiť ako „totálne vojny“ teda na ich úspešné ukončenie bolo potrebné úplné prepojenie medzi ekonomikou krajiny a vojenským priemyslom, armádou. Počas vojnových konfliktov sa všetky dostupné zdroje spotrebovali v prospech vojenského priemyslu, čo znamenal, že po skončení vojen sa tieto výdavky znižovali. Ku opätovnému nárastu výdavkov došlo až v súvislosti so začiatkom Studenej vojny. Toto obdobie bolo charakteristické vysokými výdavkami na zbrojársky priemysel, napriek tomu, že vo svete vládol mier. Pri absencii reálneho konfliktu sa rastúce výdavky ospravedlňovali rôznymi hrozbami, z ktorých niektoré boli podložené, ako napríklad Vietnamská vojna, ktorá vyžadovala nárast vojenských výdavkov, alebo hrozieb, ktoré neboli úplne podložené ako napríklad nástup komunistického režimu v Čínskej ľudovej republike. Najvyššie výdavky samozrejme dosahovali predstavitelia nepriateľských táborov: USA na jednej strane a Sovietsky zväz na strane druhej.³

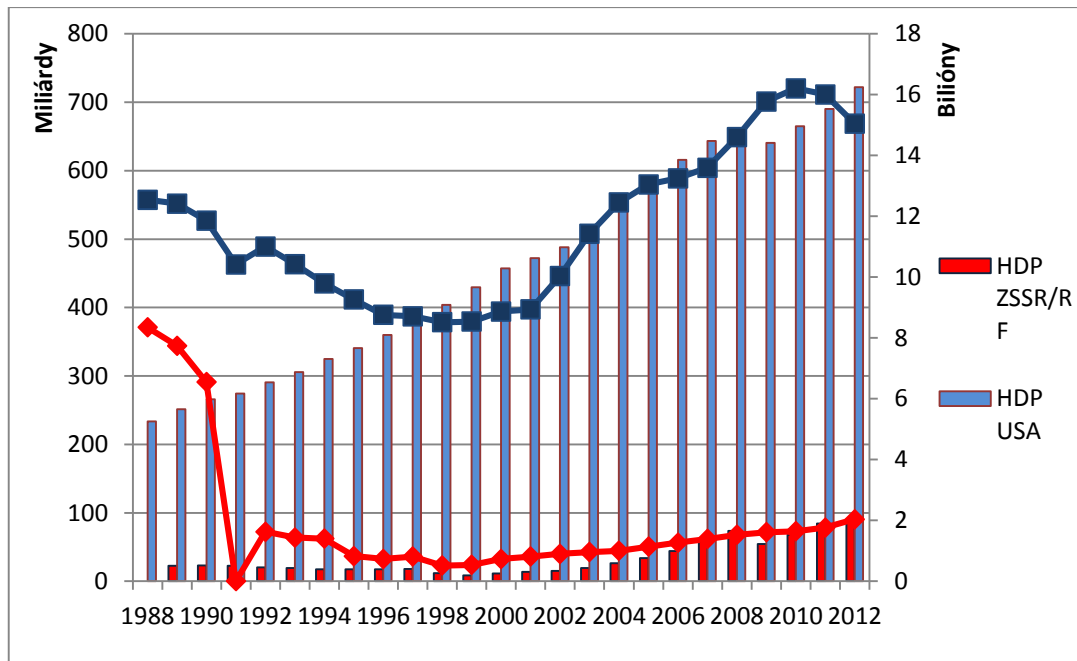
Graf 1 nám ukazuje vývoj výdavkov na zbrojenie v týchto dvoch krajinách v období od rozpadu Sovietskeho zväzu až po súčasnosť. V grafe je významný hlavne rok 1991, kedy kvôli rozpadu Sovietskeho zväzu došlo ku výraznému poklesu výdavkov na zbrojenie u oboch krajín. Hoci graf neuvádza údaje zo samotného obdobia studenej vojny,

---

³ BYSTROVA I.: *Russian Military-Industrial Complex*.2011.Dostupné na internete:<
http://www.helsinki.fi/aleksanteri/julkaisut/tiedostot/ap_2-2011.pdf >[cit.2013-8-2].

všeobecne sa uvádza, že výdavky na zbrojársky priemysel RF dosahujú približne 10 až 25%nú úroveň v porovnaní s obdobím studenej vojny.⁴

GRAF 1 Vývoj HDP a výdavkov na zbrojenie v RF a USA

Zdroj: spracované autorom podľa údajov SIPRI a WORLD BANK

Práve v tomto období bol predstavený termín VPK americkým prezidentom Eisenhowerom v roku 1961. Tento pojem sa stal súčasťou jeho rozlúčkového prejavu ako prezidenta USA. V jeho prednese bol tento pojem chápaný negatívne, najmä kvôli enormnému obrannému rozpočtu USA a z toho plynúceho vplyvu zbrojárskeho priemyslu na rozhodovanie v krajine.⁵

Základ VPK môžeme vidieť v rozsiahlej vojenskej mobilizácii počas druhej svetovej vojny, ktorá viedla k vytvoreniu značného množstva nových aktérov či už na strane armády a vojenskej byrokracie alebo na strane zbrojárskeho priemyslu. Počas nej bol zbrojársky priemysel preferovaným druhom priemyslu do ktorého boli investované značné zdroje čo spôsobilo nárast jeho vplyvu.

⁴ GLOBAL SECURITY.:*Russian Military Budget*. 2013. Dostupné na internete:<<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/mo-budget.htm>>>[cit.2013-15-4].

⁵ NPR.: *Ike's Warning Of Military Expansion, 50 Years Later*.2011.Dostupné na internete:<<http://www.npr.org/2011/01/17/132942244/ikes-warning-of-military-expansion-50-years-later>> [cit.2013-8-2].

Pre čo najefektívnejšiu produkciu boli aktéri nabádaní ku kooperácii pričom im bol poskytnutý rozsiahly rozpočet aj na úkor civilnej sféry a celé dianie v ekonomike sa podrad'ovalo vývoju práve v obrannom sektore ekonomiky. Tieto procesy viedli k rastu výroby zbrojárskeho priemaru a zároveň aj nárastu vplyvu predstaviteľov armády. Je teda zjavné, že po skončení ozbrojeného konfliktu, ktorý by mal viesť ku zníženiu výrobných kapacít a poklesu vplyvu v armáde mali dané subjekty záujem na zachovaní podmienok, ktoré prevládali počas vojnového konfliktu, teda exkluzivita a rozsah produkcie na strane zbrojárskeho priemaru a vplyv, určovanie politiky a rozdeľovanie zdrojov na strane armádnych predstaviteľov. Práve pred takýmto vývojom varoval prezident Eisenhower.

Celkovo VPK predstavuje súhrn faktorov ekonomického, sociálneho a politického významu. Najmä vďaka tomuto faktoru by sa o neho mala zaujímať aj ekonomická veda. Tá však pristupuje ku VPK ako ku určitej anomálii.

1.1 Ekonomické prístupy k definovaniu VPK

Príkladom takéhoto prístupu sú neoklasickí ekonómovia, ktorí ku celkovej obrannej politike pristupujú z pohľadu štátu. Štát nastavuje potrebnú politiku v ktorej zahŕňa očakávané ofenzívne a defenzívne požiadavky štátu.⁶ Na ich dosiahnutie vymedzuje zdroje na potrebné vyzbrojenie či už silovými zložkami alebo zbrojárskymi výrobkami. Následne svojou politikou upravuje zloženie obranno – priemyselnej bázy⁷, ktorá by následne mala čo najlepšie reflektovať súčasnú bezpečnostnú situáciu. Týmto by sa mal dosiahnuť stav v ktorom bude VPK zárukou národnej bezpečnosti.⁸

Tento prístup však vôbec neráta s vplyvom ostatných aspektov ako sú sociálne skupiny, prípadne samotné zbrojárske firmy na tvorbu tejto politiky. V plnej miere ráta iba s vplyvom štátu a považuje ho za hlavného tvorca politiky v zbrojárskom priemysle. V tom prípade by tento prístup bol však v rozpore s úvahou prezidenta Eisenhowera o obavách z vplyvu VPK na krajinu. Ak by platila úvaha neorealisticov tak štát by mal vplyv na VPK a

---

⁶ DUNNE-SKONS.: *Military Industrial Complex*. 2009. Dostupné na internete: <<http://carecon.org.uk/DPs/0907.pdf> >[cit.2013-8-2].

⁷ Obranno – priemyselná báza: celosvetový priemyselný komplex, ktorý zabezpečuje výskum, rozvoj ako aj dizajn, produkciu, dodanie a údržbu vojenských systémov, subsystémov a komponentov na dosiahnutie požiadaviek armády. Vo všeobecnosti ju predstavujú všetky firmy, ktoré sa podieľajú na obrannom priemysle aj so svojimi dodávateľmi. Spracované podľa definície na stránke Národnej Bezpečnosti USA: <http://www.dhs.gov/defense-industrial-base-sector>

⁸ A. TAN.: *Global Arms Trade A Handbook*. 2010. s.282

dokázal by usmerňovať smerovanie v nej a nie naopak ako to tvrdí Eisenhower. Z tohto prípadu nemôžeme používať definíciu neorealitov na definovanie VPK, keďže ich definícia zachytáva iba jeden aspekt VPK a to je vplyv štátu na zbrojársku politiku. VPK netreba totiž vnímať ako pasívny prvok, ktorý je ovplyvňovaný zvonka ale je potrebné si všimnúť aj jeho aktívnu stránku, napríklad v rámci snahy o získavanie zákazníkov a udržanie ziskovosti.

Neskôr začína tento prístup zahŕňať aj vplyv záujmových skupín a procesy, ktoré vyvolávajú ako zjednávanie alebo lobizmus ale nezobrazuje interakciu ponuky a dopytu, ktoré sa ovplyvňujú navzájom a zároveň predstavujú rámec pre rozhodovacie procesy, ktoré si vo svojej dynamickej podstate môžu často odporovať.⁹

V tomto bode je vhodné uviesť aj možnosti aké sú dostupné štátu pri obstarávaní zbrojárskych výrobkov. Samozrejme tento prístup je odvodený zo všeobecných ekonomických procesov ale má špecifické aspekty práve pre zbrojársky priemysel.

Tri možnosti, ktoré majú štáty pri obstarávaní zbrojárskych výrobkov sú:¹⁰

1. *Autarkia* – teda situácia v ktorej je štát kompletne samostatný a dokáže financovať výskum, vývoj a aj výrobu zbraní z vlastných zdrojov. Tento prístup je príznačný pre ekonomicky silné štáty ako napríklad USA, ktoré si dokážu samostatne rozvíjať svoju vojenko–priemyselnú bázu.
2. *Závislosť* – je situácia v ktorej sa väčšinou nachádzajú štáty, ktoré nemajú dostatočné ekonomické možnosti na rozvoj vlastného priemyslu pre potreby uspokojenia zbrojárskych potrieb. Tieto zväčša malé štáty sú následné v značnej miere závislé na importoch zbraní zo zahraničia.
3. *Kooperácia* – predstavuje postup v ktorom štáty, ktoré nie sú sebestačné v zbrojárskej výrobe, začnú spolupracovať s cieľom oslabiť vplyv zahraničných producentov. V rámci tejto kooperácie môžu jednotliví aktéri využiť špecifické predpoklady, ktoré ich definujú v prospech celku.

---

⁹ DUNNE-SKONS.: *Military Industrial Complex*. 2009. Dostupné na internete: <<http://carecon.org.uk/DPs/0907.pdf> >[cit.2013-8-2].

¹⁰ STEINBACH.: *European Military Industrial Complex*. 2011. Dostupné na internete: <http://students.washington.edu/nupsa/Docs/Volume4/Wes_Steinbach_European_Military-Industrial_Complex.pdf >[cit.2013-8-2].

Hoci neoklasici ponúkali iba oklieštenú definíciu VPK z hore uvedených faktov vyplýva prečo vyzdvihovali práve úlohu štátu.¹¹ Štát je totiž určujúci prvok pri formovaní VPK. Práve od jeho ekonomickej sily závisí či sa VPK bude formovať (ekonomicky silné štáty), nevznikne (ekonomicky slabé štáty) alebo vznikne iba jeho časť (kooperácia vo výrobe). Samozrejme dôležitým aspektom je aj ochota štátu zakladať VPK, keďže môže nastať aj situácia kedy bohatý, ekonomicky silný štát nemá záujem na vybudovaní zbrojárskeho priemyslu ale radšej uprednostní nákup zbrojárskej techniky zo zahraničia.

Liberálne teórie už začínajú vnímať VPK ako dynamický prvok ovplyvňovaný všeobecnou politikou kapitalizmu. Obranno–priemyselnú bázu chápu ako súčasť VPK. Tento prístup predstavuje VPK ako konflikt medzi záujmovými skupinami a inštitúciami. Týmto sa VPK stáva samostatnou štruktúrou, ktorá zastupuje záujmy rôznych skupín, ktoré sú zainteresované na vývoji v ňom. Konkurencia medzi týmito skupinami vyvoláva tlaky na rast výdavkov na zbrojenie, ktoré sú ospravedlnené vonkajšími hrozbami.¹² Zaujímavým prvkom tejto definície je, že do úvahy berie aj iné skupiny okrem zbrojárskych firiem a samostatného štátu. Uvádza napríklad vplyv VPK na civilný sektor. Tento definuje ako negatívny. Jedným z dôvodov pre takúto úvahu sú samozrejme výdavky VPK, ktoré nie sú v plnej miere odôvodnené a mohli by byť využité na iné viacej produktívne prípadne prínosné účely. Ďalším aspektom je rastúca previazanosť a závislosť VPK - hlavne zbrojárskeho priemyslu - od objednávok na zbrojársku techniku zo strany štátu čo vedie ku jeho neefektívnosti.

Zaujímavý prístup zvolili predstavitelia teórie nedostatočnej spotreby. Podľa nich dokáže vojenský priemysel spotrebovať statky, ktoré by inak zostali nevyužité. Tým podporujú agregátny dopyt a zabraňujú tak krízam, ktoré by mohli byť spôsobené jeho nedostatočným rastom. Zároveň pri raste dopytu nespôsobuje nárast miezd, čím udržuje ziskovosť. Na podobných základoch funguje aj teória nadprodukcie podľa ktorej dokáže neefektívne fungujúci VPK absorbovať prebytočné vstupy, čím zabraňuje prehriatiu ekonomiky.¹³ Oba tieto prístupy však neboli empiricky potvrdené a teda predstavovali iba

---

¹¹ DUNNE-SKONS.: *Changing Military Industrial Complex*. 2011. Dostupné na internete: <http://www.researchgate.net/publication/46450061_The_Military_Industrial_Complex/file/d912f50be20e8c7a3e.pdf>[cit.2013-8-2].

¹² A. TAN.: *Global Arms Trade A Handbook*. 2010s.282

¹³ DUNNE-SKONS.: *Changing Military Industrial Complex*. 2011. Dostupné na internete: <http://www.researchgate.net/publication/46450061_The_Military_Industrial_Complex/file/d912f50be20e8c7a3e.pdf>[cit.2013-8-2].

teoretické návrhy, keďže nedokázali obhájiť pozitívne efekty vojenských výdavkov. Prínos týchto prístupov však môžeme vidieť v inom aspekte. Oba prístupy totiž hovoria o neefektívite VPK. Táto neefektívnosť môže vyplývať z problémov vo výrobe alebo byť spôsobená značným množstvom aktérov, ktorí sa zúčastňujú na rozhodovaní v rámci VPK. Táto úvaha viedla viacerých autorov aby prestali skúmať VPK z analytického hľadiska ale zamerali sa skôr na jeho empirickú časť.

Je totiž dôležité podotknúť, že VPK nie je presne definovaný pojem. Vo svojej podstate predstavuje všetkých aktérov, ktorí sa môžu zúčastniť na tvorbe obrannej politiky ale aj na napĺňaní jej cieľov.

Vyššie uvádzame, že pojem VPK a celkové zaoberanie sa týmto pojmom má svoje počiatky v USA, hlavne v období po skončení druhej svetovej vojny a v priebehu studenej vojny. Vyššie uvedené prístupy ku definovaniu VPK vychádzajú práve z koncepcie VPK charakteristickej pre dané obdobie (dané vtedajšou geopolitickou situáciou). Dané prístupy vychádzajú z kapitalistickej povahy VPK, teda ako trhového subjektu, ktorého cieľom je dosiahnuť zisk. Prirodzeným odporcom kapitalizmu bol Sovietsky zväz, ktorý sa prirodzene zaoberal vývojom v USA a teda aj analýzou VPK. V knihe *Vojensko priemyselný komplex a politika* sa za hlavnú príčinu vzniku VPK považuje militarizmus. Militarizmus chápeme ako prevládajúcu úlohu armády a jej ideálov. VPK je charakterizovaná podobne ako v predchádzajúcich prístupoch a teda ako „spojenectvo organizácii a jednotlivcov, spätých spoločnými ekonomickými a spoločenskými záujmami“.

Podľa autorov danej knihy je činnosť VPK zameraná hlavne na¹⁴:

1. *Koncentráciu a monopolizáciu vojenskej výroby* – významným prvkom je hlavne rast súkromného vlastníctva na úkor štátneho vo vojenskom priemysle. Čoraz väčšia časť produkcie bola vyrábaná firmami v súkromnom vlastníctve. Cieľom takýchto firiem je najmä dosahovanie zisku. Efektívnou cestou pre dosahovanie ziskov je vytváranie monopolov pre dosiahnutie úspor vo výrobe a zároveň aj exkluzívneho trhového postavenia. Zaujímavým poznatkom je spolupráca medzi zbrojárskymi spoločnosťami pri určovaní činností a delbe práce s cieľom maximalizovanie ziskovosti. Zároveň s ohľadom na ziskovosť nemajú zbrojárske

---

¹⁴ SPORKA – GOLDBACH.: *Vojensko priemyselný komplex a politika*. 1987. s.21

firmy prirodzený záujem na ukončení vojenských akcií, prípadne na vyriešení konfliktných situácií, ktoré podnecujú zbrojenie.

2. *Rozvoj vzťahov medzi štátnymi inštitúciami a zbrojárskym priemyslom.* Tento proces je na jednej strane daný potrebnou kooperáciou pri implementovaní politiky štátu zameranej na naplnenie bezpečnostných potrieb krajiny. Na strane druhej je spôsobený najmä presunmi zamestnancov medzi zbrojárskym priemyslom a štátom. Tento proces vytvára pevnejšie prepojenie medzi jednotlivými zložkami VPK a vedie ku rastu politického vplyvu zbrojárskeho priemyslu. Zároveň dochádza ku ovplyvňovaniu tvorby politiky štátu týkajúcej sa obranných záležitostí.
3. *Militarizáciu vedy* – v rámci obdobia studenej vojny mal výhodu ten kto vlastnil moderné zbrane. To podnecovalo snahu o vytváranie čoraz novších, lepších a komplikovanejších zariadení na čo bola používaná veda vo forme špičkových pracovníkov, laboratórií a univerzít. Výsledkom bolo zanedbanie vývoja v civilnej oblasti.
4. *Lobizmus* - vytváranie rôznych záujmových skupín tvorených predstaviteľmi VPK s cieľom upevňovania vzájomnej kooperácie a aj postavenia VPK .

Hoci je tento prístup ku VPK značne ovplyvnený politickou ideológiou určuje niektoré významné faktory, ktoré majú vplyv na charakter VPK. Prvým je zameranie na maximalizáciu zisku. Treba si uvedomiť, že väčšina príjmov zbrojárskeho priemyslu je tvorená platbami zo štátneho rozpočtu. Preto je vhodné uviesť aj druhý faktor, ktorým je personálne prepojenie medzi jednotlivými zložkami VPK, čo vedie k narastaniu vplyvu priemyslu a militarizácii štátnych inštitúcií.

1.2 Vplyv nových činiteľov na definovanie pojmu VPK

Všetky prístupy k vymedzeniu pojmu VPK, ktoré sme uviedli sú vymedzené na základe predpokladov, ktoré platili v dobe vzniku tohto pojmu, v 60. a 70. rokoch 20. storočia. Tým, že vo vojenskej oblasti došlo odvtedy ku značnému posunu, vyzývajú niektorí autori ku zmene konceptu VPK a prispôbenie jeho formy súčasným podmienkam.

Autor Andrew Kuah vo svojej práci *Re- conceptualising the Military – Industrial Complex: A General Systems Theory Approach* identifikuje tri základné prvky, ktoré vplyvajú na VPK a jeho časti a ktoré by mali tvoriť súčasť jeho definície. Tieto vplyvy

rozdělil na kvantitatívne a kvalitatívne. Kvantitatívne mali vplyv na množstvo produkcie, ktoré vyprodukoval zbrojársky priemysel, kým kvalitatívne činitele sa zaoberali tým aká produkcia bude ponúkaná, na základe akých faktorov a čo bude základnými predpokladmi pre dopyt po nej.

Tri činitele podľa Kuaha sú:¹⁵

1. *Kvantitatívny faktor – koniec studenej vojny*

Ako môžeme vidieť aj na grafe 1, výdavky na zbrojenie markantne poklesli po rozpade Sovietskeho zväzu. Zmena politického prostredia prinútila firmy zbrojárskeho priemyslu k znižovaniu produkcie, prípadne ku spájaniu s cieľom ušetriť na nákladoch a vyrábať efektívnejšie. Podstatný vplyv na výdavky v zbrojárskom priemysle už nemala iba bezpečnosť ale do rozhodovacieho procesu sa zapojilo aj ekonomické hľadisko. Znamená to teda, že zbrojársky priemysel sa priblížil iným zložkám hospodárstva krajiny v zmysle rozhodovania o alokovaní zdrojov.

Pre zbrojársky priemysel to znamenalo novú situáciu, ktorá spočívala hlavne v tom, že sa musel snažiť zabezpečiť vlastnú ziskovosť a nespoliehať sa iba na príspevky zo štátneho rozpočtu. Samozrejme stále bolo jeho postavenie relatívne nadradené voči ostatným sektorom hospodárstva ale rozpočtové výdavky na jeho chod podliehali neustálej kontrole ich opodstatnenosti v bezkonfliktnom období.

V bezkonfliktnom období je teda veľkosť a produktivita VPK ovplyvnená bezpečnostnou situáciou ale aj opodstatnenosťou zbrojárskych výdavkov pričom práve na ich úkor sa uprednostňujú výdavky napríklad na rozvoj ekonomiky alebo pokles nezamestnanosti.

2. *Kvalitatívny faktor – post – industrializmus*

Post industrializmus môžeme definovať ako obdobie keď sa vedomosti a služby dostávajú pred výrobu a vlastníci kapitálu sú nahradení pracovníkmi, ktorých výkon je založený na ich vedomostiach. Celá spoločnosť je založená na tvorbe, zdieľaní a využívaní informácií. V duchu tejto kultúry sa mení aj organizácia spoločnosti, pričom sa upúšťa od hierarchického usporiadania

---

¹⁵ A.KUAH.: Re-conceptualising the Military-Industrial Complex: A General Systems Theory Approach.2005.Dostupné na internete:<
http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/27040/ipublicationdocument_singledocument/359cf073-3c7d-4864-8419-c8527b07f6d6/en/WP96.pdf >[cit.2013-8-2].

a prechádza sa skôr ku horizontálnemu usporiadaniu. Zároveň pre zabezpečenie voľného šírenia informácií dochádza ku odstraňovaniu hraníc medzi jednotlivými organizáciami, prípadne medzi prvkami jednotlivých organizácií.

Najväčší prínos post – industrializmu spočíva vo využití informácií na prispôsobenie výrobného procesu aktuálnym požiadavkám. Masová výroba sa nahrádza sofistikovanou kusovou výrobou pričom na manažment vstupov a výstupov sa využívajú moderné stratégie ako Just in time.

Kuah poznamenáva, že je otáznе nakoľko sa táto nová vývojová tendencia prejaví v VPK. VPK totiž predstavuje rigidný celok, ktorý sa expresným zmenám vyhýba kvôli neistote z budúcich kontraktov a zároveň aj preferencii výkonnosti a kvality pred nákladmi a efektívnosťou.

Hoci je nepravdepodobné, že VPK bude niekedy plne fungovať na princípe JIT, prípadne bude plne previazaný s okolitými inštitúciami je dôležité aby prebral aspoň niektoré aspekty. Jedným z nich je užšia kooperácia vnútri ale aj navonok komplexu. V súčasnej dobe je využívanie informácií a outsorce - ovanie výroby jedným z hlavných kľúčov pre efektívne fungovanie firmy. Daný koncept by pomohol VPK v rýchlejšom vývoji. Vplyvom obmedzeného rozpočtu, ktorý je spomínaný v bode č. 1 nemôže VPK vynakladať potrebné zdroje na výskum a vývoj. Práve prenesenie týchto činností na externých dodávateľov by redukovalo výdavky VPK potrebné na zamestnanie výskumných pracovníkov a budovanie výskumných kapacít. Pozitívnym aspektom takéhoto kroku by bol pokles nákladov a využitie expertízy vedúcich pracovníkov v obore. Ako možné negatívum sa ukazuje využitie vojenského tajomstva zo strany súkromnej firmy.

3. *Kvalitatívny faktor - RMA*

Revolution in military affairs – Revolúcia vo vojenských vzťahoch predstavuje nový pojem, ktorý je zameraný na sieťové prepojenie zbraňových systémov a C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – Velenie, Kontrola, Komunikácia, Počítače, Vedomosti, Pozorovanie a Prieskum). RMA zároveň vyžaduje od zbrojárskeho priemyslu flexibilitu a prispôsobivosť týmto novým podmienkam.

V podstate je RMA založené hlavne na spracovaní a využívaní informácií ale zahŕňa do seba aj prvky ako práca s médiami, zmeny vo vojenskej a organizačnej

doktríny, civilný priemysel a technológie dvojakého použitia. Čoraz špecifickejšie technológie budú vyžadovať aj špecifickejšie zameranie firiem čo dá priestor menším podnikom a naopak vytlačí veľké podniky. Výsledkom takéhoto vývoja môže byť aj odchod týchto firiem z trhu.

4. *Globalizácia obrany*

Fenómén, ktorý súvisí práve s globalizáciou a prenáša jej prvky aj do zbrojárskeho priemyslu. V podstate ide o internacionalizáciu vývoja, produkcie a marketingu zbraní. Pod internacionalizáciou chápeme, že produkcia, ktorá bola plne vykonávaná v domácej krajine je v súčasnosti vykonávaná v rôznych krajinách pri zapojení viacerých aktérov. Tento vývoj začal v 70tych rokoch 20teho storočia keď sa zbrojárske spoločnosti zapájali do svetového obchodu pomocou exportov a zároveň záviseli od dodávok komponentov z iných krajín.

Pojem VPK sa neustále mení práve v súvislosti s týmito aktérmi a aj celkovo s vývojom vo vojenskej doktríne. Ako príklad si môžeme uviesť vysoko postaveného predstaviteľa VPK, ktorý sa podieľa na tvorbe obrannej politiky – predstaviteľ ministerstva obrany – ktorý sa po skončení politického pôsobenia zamestná vo firme produkujúcej vojenskú techniku a je možné, že využije kontakty z predchádzajúceho zamestnania na zapojenie súčasného zamestnávateľa do VPK, prípadne opačne ak sa predstaviteľ firmy dostane na politickú pozíciu. Zároveň aj zmena vojenskej doktríny, ktorá sa v minulosti zameriavala na masovú prevahu a teda zapájala do VPK hlavne priemyselné veľkopodniky, kým v súčasnosti sa doktrína zameriava na riešenie menších lokálnych problémov pri ktorých masovosť nepomáha ale vyžaduje sa množstvo informácií a precízne splnenie úloh. Výsledkom tohto je zapájanie napríklad softvérových firiem do VPK. Oba tieto aspekty ukazujú, že VPK je pojem, ktorý sa neustále vyvíja a zároveň, že je postavený na vzájomných vzťahoch medzi jeho aktérmi. Pri skúmaní týchto vzťahov sa vychádza z predpokladu, že VPK predstavuje súhru záujmov predstaviteľov armády, štátu a vojenského priemyslu. Na tieto záujmy sa následne môžeme pozerat' z dvoch rovín, či už na úrovni vzťahov medzi jednotlivými aktérmi alebo na inštitucionálnej úrovni medzi celkami predstaviteľov teda priemyslom, ministerstvami alebo armádou.

Steinbach tieto vzťahy opisuje ako reťaz vzťahov, pričom jednotliví aktéri predstavujú články v tejto reťazi. Každý tento článok určuje podmienky nasledujúcemu článku, pričom sám sa pohybuje v rámci danom predchádzajúcim článkom.¹⁶

1. Prvý článok predstavuje inštitúcia, ktorá je zodpovedná za poskytovanie objednávok zo strany štátu medzi členov vojensko–priemyselnej bázy. Práve táto inštitúcia určuje výšku financovania, druhy produkcie a aj finálnych odberateľov, čím do značnej miery ovplyvňuje skladbu zbrojárskeho priemyslu. Často má táto inštitúcia dominantné až monopolistické postavenie na zbrojárskom trhu a teda priamo ovplyvňuje cenu a množstvo produkcie.
2. Ďalším článkom je práve zbrojársky priemysel ovplyvnený podmienkami inštitúcie zodpovednej za vyzbrojovanie, ktorý určuje podmienky a obmedzenia pre armádu. Tieto obmedzenia priamo súvisia s možnosťou priemyslu využiť dostupné technológie na výrobu požadovaných obrazcov zbraní.
3. Posledným článkom je armáda, ktorá je obmedzená výrobnými možnosťami zbrojárskeho priemyslu no sama ovplyvňuje zahraničnú politiku štátu svojimi možnosťami zásahu v riešení zahraničnopolitických otázok.

Je teda zrejmé, že ak štát chce presadiť svoje zahraničnopolitické ciele pomocou iných nástrojov ako je mierové riešenie a negociácie potrebuje schopnú armádu, ktorej akcieschopnosť priamo závisí od možností zbrojárskeho priemyslu vybaviť ju adekvátnou výzbrojou, ktorá je však vyrobená práve podľa požiadaviek štátu a jeho inštitúcií. Samozrejme daná úvaha nepočíta s možnosťou importu zbraní zo zahraničia, ktorou by sa dala nahradiť nepripravenosť priemyslu na výrobu určitých vzorcov výzbroje.

Prípadný import je následne funkciou medzinárodnej konkurencie na trhu so zbrojárskou výrobou a efektivitou trhových bariér. Zahŕňame tam aj produkčné schopnosti domáceho priemyslu,¹⁷ keďže v prípade rozvinutého priemyslu nie je potreba pre importy zbrojárskej produkcie. Medzinárodná konkurencia je predpokladom pre efektívnejšiu

---

¹⁶ STEINBACH.:*European Military Industrial Complex* .2011.Dostupné na internete:<
http://students.washington.edu/nupsa/Docs/Volume4/Wes_Steinbach_European_Military-Industrial_Complex.pdf >[cit.2014-8-2]. s.16

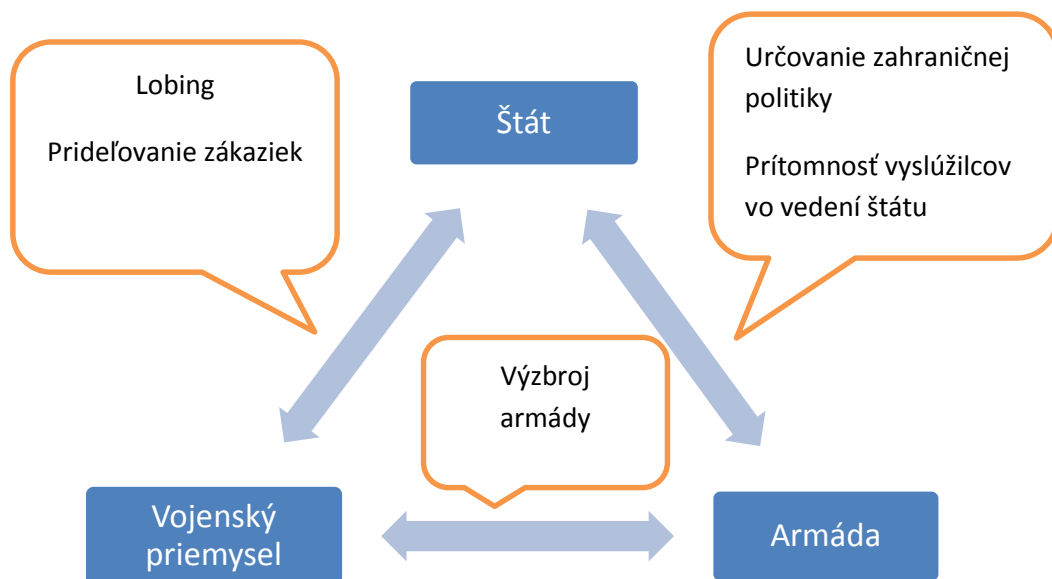
¹⁷ STEINBACH.:*European Military Industrial Complex* .2011.Dostupné na internete:<
http://students.washington.edu/nupsa/Docs/Volume4/Wes_Steinbach_European_Military-Industrial_Complex.pdf >[cit.2013-8-2]. s.18

výrobu a nižšie ceny, čo môže byť dobrým argumentom pre štát aby sa nezaoberal vývojom určitého vzorcu výzbroje ale spoľahol sa na zahraničnú ponuku.

Trhové bariéry predstavujú významnú prekážku pre prípadné importy. Ich odstránením však štát môže získať významné výhody. Tie spočívajú hlavne vo väčšej konkurencii medzi výrobcami, čo vedie k nižším cenám. Následný prílev nových výrobcov do krajiny alebo zvýšená aktivita domácich v zahraničí, recipročne spôsobená práve otvorenosťou domáceho trhu, vedie ku postupnej konsolidácii a racionalizácii výroby. Pozitíva vyplývajúce z otvorenia zbrojárskeho priemyslu zahraničnému vplyvu sú pre každú krajinu špecifické. Pre niektoré krajiny práve trhové bariéry predstavujú možnosť vybudovania domáceho obranného priemyslu a rastu jeho konkurencieschopnosti. Pre iné krajiny by otvorenie trhu mohlo naopak priniesť rast investícií do odvetvia, prílev technológií prípadne rast makroekonomických ukazovateľov ako napríklad zamestnanosti.

VPK predstavuje komplex aktérov, ktorý majú schopnosti určovať smerovanie výdavkov v obrannom priemysle prípadne sa inak zapájajú do diania v ňom. Tento komplex je natoľko obširný a dynamický, že sa nedá presne určiť jeho zloženie. Môžeme určiť hlavných aktérov ako sú ministerstvá, priemysel a armáda ale ich úloha a vplyv sa pod pôsobením rôznych externých (zmena vojenskej doktríny, vojenské konflikty) a interných (výdavky na zbrojenie, zahraničná politika) faktorov neustále mení.

Graf 2 : Zobrazenie vzťahov v obrannom priemysle

Zdroj: spracované autorom

Bližšie si VPK priblížime na príklade krajín a spolkov ako Ruská federácia, USA a Európska únia. Budeme sa snažiť porovnať vývoj VPK v týchto krajinách s cieľom určiť hlavných aktérov, vývojové tendencie a znaky, ktoré ich spájajú prípadne odlišujú.

Pri porovnávaní sa zameriame hlavne na dva ukazovatele a teda vplyv štátu a priemyslu na vývoj vo VPK. Tieto dva ukazovatele vyberáme na základe hore uvedených definícií, ktoré vo väčšej miere uvádzajú práve týchto dvoch aktérov ako hlavné postavy VPK. Armádu a jej vplyv sme z ďalšieho výskumu vylúčili kvôli neschopnosti kvantifikovať jej priamy vplyv. Vplyv armády totiž môžeme rozdeliť na dve časti a to na aktívnu a pasívnu. Aktívny vplyv armády závisí od stupňa jej podriadenosti vláde. V prípade, že sa rozhoduje svojvoľne a neakceptuje rozhodnutia vlády je jej vplyv značný a naopak. Pasívny vplyv je daný prítomnosťou vedúcich predstaviteľov armády v zložkách výkonnej moci, kde majú priamy dosah na kreovanie obrannej politiky. Tento vplyv je teda viacej politického než ekonomického charakteru a preto sa ním v pokračovaní práce nebudeme zaoberať. Pre každú z porovnávaných krajín určíme vplyv štátu na VPK pomocou jeho zloženia a výšky výdavkov na zbrojenie. Vplyv priemyslu bude daný produkciou zbraní a jej exportom do zahraničia.

2 Porovnanie VPK

V nasledujúcej kapitole sa zameriame na tri významné VPK, ktoré v súčasnosti v rôznych podobách existujú vo svete. Na ich príkladoch si ukážeme rozdielne spôsoby ich fungovania ale aj spôsoby ich založenia, riadenia a budeme analyzovať rozdielne spôsoby ich riadenia. Do porovnania zahrnieme VPK Ruskej federácie a USA z dôvodu, že patria medzi hlavné svetové VPK, vznikali v podobnom období ale spôsob ich riadenia a prepojenia na vládu v tej ktorej krajine je odlišný. Do porovnania zahrnieme aj VPK Európskej únie, ktoré sa začalo vyvíjať relatívne neskôr v porovnaní s predchádzajúcimi VPK. Zaujímavý je však najmä z hľadiska jeho súčasného rozvoja, keďže nepredstavuje kompletne zrealizovaný projekt.

Všetky tri VPK predstavíme z hľadiska histórie a priebehu ich etablovania, súčasného vývoja a porovnáme aj kľúčové ukazovatele ako podiel zbrojárskej výroby na exporte, HDP ako aj iné relevantné ukazovatele pre jednotlivé krajiny.

2.1 VPK Ruskej federácie

Jeho počiatky vidíme už počas druhej svetovej vojny, keď dochádzalo ku koncentrovaniu priemyslu pod vplyvom štátu s cieľom dostatočného zásobenia domácich vojsk. Po skončení vojny priemysel zostal koncentrovaný a stal sa lídrom v domácej výrobe ako aj výskumnej činnosti. Ku koncu existencie Sovietskeho zväzu bola väčšina produkcie vyrobená práve vo VPK. Po rozpade Sovietskeho zväzu došlo aj ku zániku VPK, no v súčasnosti dochádza k jeho opätovnému formovaniu.

2.1.1 Vývoj VPK v Sovietskom zväze

Hlavným cieľom sovietskeho VPK od začiatku Studenej vojny bolo dosiahnutie amerického vývoju jadrových zbraní. Medzi 70 – tými a 80 – tými rokmi 20 – teho storočia sa tento cieľ podarilo naplniť aj vďaka ukončeniu produkcie zo strany USA a stále rastúcej zásoby daného druhu zo strany Sovietskeho zväzu. V povojnových rokoch sa však vývoj nových zbraní nezameriaval iba na jadrové ale hlavne na konvenčné zbrane. To sa

podpísalo pod nárast výdavkov na zbrojenie. Tento fakt sa odrazil aj v náraste podielu zbrojárskeho priemyslu na HDP Sovietskeho zväzu, keď v 80tych rokoch 20teho storočia dosahoval približne 25 % národného produktu a tri štvrtiny všetkých výskumných prác prebiehali práve vo VPK, keďže práve tam sa sústreďovali najlepší technický pracovníci.¹⁸

Na konci 20teho storočia, za vlády Gorbačova, v rámci programu „perestrojky“ boli prijaté kroky v snahe o rekonštrukciu sovietskeho VPK. Keďže VPK bol po organizačnej stránke veľmi vyspelý, boli doňho zahrnuté odvetvia v ktorých dochádzalo k úpadku, ako napríklad poľnohospodárstvo. Zároveň došlo aj ku zníženiu výdavkov na zbrojárskeho priemysel. Tieto faktory podmienujú zhoršovanie situácie vo VPK, keďže jeho manažérska štruktúra sa využívala na aktivity neprepojené s jeho činnosťou a na ich zvládnutie disponoval VPK čoraz menšími prostriedkami. Rozpad Sovietskeho zväzu, spoločne s prudkým poklesom výdavkov na zbrojenie sa pričínili o rozpad VPK na armádu a zbrojárskeho priemysel. Zároveň došlo k poklesu významu VPK, ktorý sa zmenil na lobby bojujúcu o zdroje.¹⁹

Hlavné aktivity, ktorým sa venoval sovietsky VPK boli:²⁰

1. Preteky v zbrojení so západnými krajinami, zastúpenými hlavne USA ale aj ostatnými štátmi NATO.
2. Rozvoj domáceho VPK, ktorý predstavuje komplex s jednotnou administratívou, plánovaním a vojenským vedením.
3. Pomoc krajinám tretieho sveta. V rámci tejto pomoci bola krajinám tretieho sveta poskytovaná výzbroj, ktorá bola využívaná na boje za oslobodenie, prípadne na podporu rozvíjajúcich sa komunistických režimov vo svete. Táto pomoc mala formu pôžičky na desať rokov, ktorá sa postupne splácala. Niektoré krajiny si však nahromadili dlh voči Sovietskemu zväzu, ktorý nedokázali splatiť čo bolo jedným z faktorov rozpadu Sovietskeho zväzu.

---

¹⁸ BYSTROVA I.: *Russian Military-Industrial Complex*.2011.Dostupné na internete:<
http://www.helsinki.fi/aleksanteri/julkaisut/tiedostot/ap_2-2011.pdf >[cit.2013-8-2].

¹⁹ GLOBALSECURITY.:*Military industry under Gorbachev*.2011.Dostupné na internete:<
<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/industry-gorbachev.htm> >[cit.2013-8-2].

²⁰ BYSTROVA I.: *Russian Military-Industrial Complex*.2011.Dostupné na internete:<
http://www.helsinki.fi/aleksanteri/julkaisut/tiedostot/ap_2-2011.pdf >[cit.2013-8-2].

2.1.2 VPK po rozpade Sovietskeho zväzu

Po rozpade Sovietskeho zväzu došlo v Ruskej federácii ku všeobecnému poklesu aktivity v priemysle a výskume. Významný vplyv to malo hlavne na VPK, ktorý bol nositeľom výskumného, technologického a ľudského potenciálu. VPK nebol orientovaný na uspokojovanie potrieb trhu a na udržanie svojej aktivity potreboval podporu zo strany štátu, ktorá vtedy nebola dostupná.²¹ To samozrejme viedlo aj k poklesu výroby v rámci zbrojárskeho priemyslu. Rusko po rozpade Sovietskeho zväzu zdedilo 85% vojenského potenciálu Sovietskeho zväzu, zatiaľ čo ruské HDP dosahovalo iba 60 % úrovne bývalého Sovietskeho zväzu. Do roku 1997 kedy sa začali prvé reformy sa tento podiel zmenšil na 40% z bývalej sovietskej armáde v ruskom vlastníctve no pri 25% pomere k HDP Sovietskeho zväzu. Zároveň prudké zníženie vo výdavkoch na zbrojenie viedlo k poklesu zbrojárskej produkcie o 90% v porovnaní s dátami za rok 1991.²² Preto aj každá reforma ozbrojených síl musela rátať s vysokým podielom zastaranej techniky, ktorú bolo potrebné obnovovať a aj celkovými nízkymi výdavkami na zbrojenie. Pritom celkové zdroje pridelené armáde nepokrývali celkové požiadavky armády a darilo sa to iba na úroveň 40 – 60%.²³

Jedným z dôsledkov rozpadu Sovietskeho zväzu bola privatizácia. Tá sa odohrala aj v zbrojárskom priemysle. V roku 1997 bolo v zbrojárskom priemysle približne 800 spoločností v súkromnom vlastníctve no štát vlastnil okolo 2000 spoločností, pričom iba 400 z nich bolo v úplnom vlastníctve štátu, v ostatných mal štát kontrolnú väčšinu.²⁴ V roku 2004 vzrástol podiel štátom vlastnených spoločností na 594.²⁵ Privatizácia mala za následok aj zmenu vzťahov v rámci bývalého VPK. Treba podotknúť, že z celkového počtu približne 3700 spoločností sovietskeho zbrojárskeho priemyslu do roku 2013 zostalo funkčných okolo 1300 spoločností.²⁶

---

²¹ VIKULOV.: *Rossijskij OPK- Finansovo Ekonomicheskij i Institucionalnij Analiz*. 2010. Dostupné na internete: < www.auditfin.com/fin/2010/1/03_03/03_03%20.pdf > [cit. 2014-8-2].

²² BYSTROVA I.: *Russian Military-Industrial Complex*. 2011. Dostupné na internete: < http://www.helsinki.fi/aleksanteri/julkaisut/tiedostot/ap_2-2011.pdf > [cit. 2013-8-2].

²³ WARAN PROJECT.: *Rol vojenny – promyslennoj komissi v formirovanii oblika perspektivnyh sistem vooruzenija*. 2013. Dostupné na internete: < <http://thewaran.net/blog/vpk/> > [cit. 2013-8-4].

²⁴ BYSTROVA I.: *Russian Military-Industrial Complex*. 2011. Dostupné na internete: < http://www.helsinki.fi/aleksanteri/julkaisut/tiedostot/ap_2-2011.pdf > [cit. 2013-8-2].

²⁵ COOPER J.: *Developments in the Russian arms industry*. 2006. Dostupné na internete: < <http://www.sipri.org/yearbook/2006/files/SIPRIYB0609c.pdf> > [cit. 2013-8-2].

²⁶ WARAN PROJECT.: *Rol vojenny – promyslennoj komissi v formirovanii oblika perspektivnyh sistem vooruzenija*. 2013. Dostupné na internete: < <http://thewaran.net/blog/vpk/> > [cit. 2013-8-4].

Podľa premiéra Ruskej federácie Dmitrija Medvedeva je konsolidácia vo vojensko – priemyselnom komplexe potrebná pre vytvorenie armády a flotily, ktoré by zodpovedali súčasným štandardom. Na dosiahnutie tohto cieľu bolo sformovaných 61²⁷ holdingových štruktúr, ktoré by mali tvoriť základ budúceho moderného a konkurencieschopného vojensko – priemyselného komplexu.

2.1.3 Štátne programy vyzbrojovania

Cieľom reforiem VPK, ktoré sa začali realizovať po roku 1997 bolo vytvorenie integrovanej štruktúry v rámci zbrojárskeho priemyslu. Prvou veľkou zmenou uskutočnenou v rámci reforiem bolo zníženie počtu príslušníkov ozbrojených jednotiek na úroveň 1,2 milióna (ku koncu fungovania Sovietskeho zväzu bol tento počet približne 4,8 milióna). Znižovanie počtu vojenských príslušníkov viedlo ku zníženiu vojenského potenciálu ruskej armády. Ako následok tohto kroku môžeme vnímať zvolenie jadrového arzenálu a jeho rozvoj ako odstrašovací prostriedok a ako predstaviteľa ochrany národnej bezpečnosti.²⁸

Do roku 1995 boli vývoj, výroba a údržba zbraní v ruskom zbrojárskom priemysle financované bez špeciálneho programu, ktorý by udával smerovanie ozbrojených síl.²⁹ Problém spôsoboval najmä spoločný úpadok ministerstiev, ktoré sa mali starať o objednávanie nových druhov zbraní a aj výrobcov, ktorí sa po rozpade sovietskeho zväzu prepadli v rebríčku štátnych priorít investovania skoro na posledné miesto.

Domáce vyzbrojovanie, výskum nových zbraní a modernizácia starého vybavenia sú financované z každoročnej Štátnej obrannej zákazky. Tá je prijímaná na základe schváleného každoročného rozpočtu. Zároveň svoj základ má v Štátnom Programe Vyzbrojovania (ŠPV). Ten je prijímaný na dlhšie obdobie zvyčajne deväť až desať rokov

---

²⁷ EXPERT. *Konsolidacija sil*. 2013. Dostupné na internete: < <http://expert.ru/2013/03/20/konsolidatsiya-sil/> > [cit. 2013-8-4].

²⁸ VALDAI. *Military Reform: Toward the New Look of the Russian Army*. 2012. Dostupné na internete: < http://vid-1.rian.ru/ig/valdai/Military_reform_eng.pdf > [cit. 2013-8-2].

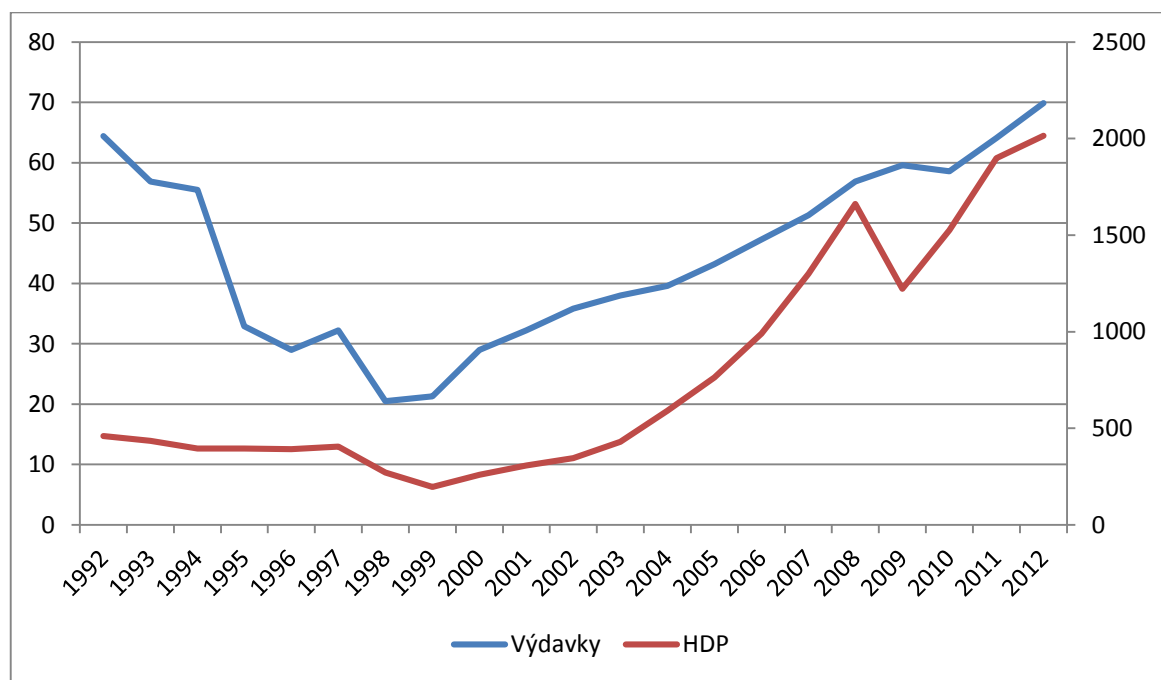
²⁹ WARAN PROJECT. *Rol vojenno – promyslennoj komissi v formirovanii oblika perspektivnych sistem vooruzenija*. 2013. Dostupné na internete: < <http://thewaran.net/blog/vpk/> > [cit. 2013-8-4].

pričom detailne je spracovaná iba časť, ktorá sa týka prvých piatich rokov.³⁰ Je to utajovaný dokument, ktorý sa zameriava na výzbroj, vedu a výskum a tiež na opravy a modernizáciu vojenskej techniky.³¹

ŠPV na roky 2001 až 2010 boli zamerané hlavne na zachovanie vojenského potenciálu krajiny ale obsahovali aj vysokú položku zameranú na financovanie výskumu. Môžeme badať rast výdavkov na financovanie zbrojárskeho priemyslu a následný rast produkcie. (viď graf 3). Tá však bola orientovaná viac na export ako na zbrojenie vlastných ozbrojených síl. To sa zmenilo v roku 2005 kedy vládne objednávky boli po prvý krát vyššie ako výnosy z exportu zbraní.³²

Od rozpadu Sovietskeho zväzu prijala Ruská federácia štyri ŠPV: ŠPV 2005, ŠPV 2010, ŠPV 2015 a ŠPV 2020. Význam tohto kroku vidíme hlavne v zmene orientácie zbrojárskeho priemyslu viac na zásobovanie domácej armády.

Graf 3 Celkové vojenské výdavky a HDP Ruskej federácie

Zdroj: SIPRI – WORLD BANK

³⁰ COOPER J.: *Developments in the Russian arms industry*. 2006. Dostupné na internete: < <http://www.sipri.org/yearbook/2006/files/SIPRIYB0609c.pdf> > [cit. 2013-8-2].

³¹ HAAS.: *Russia's Military Reforms Victory after Twenty Years of Failure?*. 2011. Dostupné na internete: < http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf > [cit. 2014-8-2].

³² FROLOV A.: *Reforma armii i gosoboronzakaz Rossii – cast 1*. 2010. Dostupné na internete: < <http://army-news.ru/2010/12/gosoboronzakaz-rossii-chast-1./> > [cit. 2013-8-2].

Po prvých neúspešných pokusoch o prijatie ŠPV bol v roku 1997 prijatý prvý z nich - ŠPV 2005. Jeho prednosti spočívali najmä v dlhodobom plánovaní a v prepojení odhadov vojenských výdavkov s reálnymi zdrojmi financovania. No už v roku 1997 tento program padol kvôli nadhodnoteným výpočtom, ktoré rátali s omnoho vyšším rastom HDP a teda aj vyššími výdavkami na zbrojenie,³³ pričom tento rast bol najmä spomalený rubľovou krízou z roku 1998.³⁴ Výsledok tohto programu bol nedostatočný: na výskum, výrobu a obnovu výzbroje ozbrojených síl bolo použitých iba približne 23% celkovej navrhovanej sumy.³⁵

ŠPV 2010 bol prijatý v roku 2002 po dôkladnej analýze postavenia ruských ozbrojených síl. Bol zameraný hlavne na vývoj nových typov zbraní a teda výrobcovia „tradičných“ typov zbraní boli odkázaný na príjmy z exportu. Každý program sa totiž skladá z troch častí: výskum, obnova a nákup zbraní. Zameraním tohto programu bol hlavne výskum, vďaka čomu zostalo málo zdrojov na nákup nových zbraní a teda na príjmy pre výrobcov. Zmena financovania mala nastať až po roku 2008, kedy by došlo k presmerovaniu zdrojov na nákup novej produkcie.³⁶ Jeho hlavným prínosom je zavedenie spoločného systému vyzbrojovania pre viaceré ministerstvá a agentúry ako aj vývoj nových typov zbraní pre vyzbrojenie vojsk do roku 2020. Úspech tohto programu spočíva najmä v úspešnej výskumnej činnosti, znížení dlhov zbrojárskeho priemyslu a spustení sériových opráv vojenskej výzbroje. Podobne ako predchádzajúci program aj tento trpel nedostatočným financovaním. Zdroje, ktoré nakoniec získal boli vo väčšej miere vynaložené v prospech jadrovej výzbroje. Ďalším problémom tohto programu bola dlhá doba výskumu a skúšania nových zbraní čo spomalilo nákup nových zbraní. Keďže tento program priniesol značné zvýšenie zdrojov pre nákup a vývoj zbraní, tak niektoré podniky zbrojárskeho priemyslu, ktoré takéto zvýšenie neočakávali, neboli pripravené na výrobu produktov požadovanej kvality.³⁷

---

³³FROLOV A.: *Post-Soviet Russia's National Armament Programs*. 2008. In: Moscow Defence Brief. s.18

³⁴ HAAS.: *Russia's Military Reforms Victory after Twenty Years of Failure?*. 2011. Dostupné na internete: <http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf>[cit.2014-8-2].

³⁵ COOPER J.: *Developments in the Russian arms industry*. 2006. Dostupné na internete: <<http://www.sipri.org/yearbook/2006/files/SIPRIYB0609c.pdf>>[cit.2013-8-2].

³⁶ HAAS.: *Russia's Military Reforms Victory after Twenty Years of Failure?*. 2011. Dostupné na internete: <http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf>[cit.2014-8-2].

³⁷ FROLOV A.: *Post-Soviet Russia's National Armament Programs*. 2008. In: Moscow Defence Brief. s.18

ŠPV 2015 bol schválený v roku 2006³⁸. Tento plán mal za cieľ dosiahnuť pomer novej a starej výzbroje na úrovni 70:30, čo vyžadovalo zrýchlenie výmeny výzbroje o 5,5% ročne. Tento program zlyhal podobne ako predchádzajúce, hlavne kvôli zlému naplánovaniu finančných výdavkov, keďže väčšina bola alokovaná na jeho druhú polovicu. Zabezpečenie dostatočných zdrojov financovania je dôležité z pohľadu výrobcov, ktorí môžu prijímať dlhodobé plány výroby. Tomu má pomôcť aj prechod na trojročné kontrakty uzatvárané medzi štátom a firmami zbrojárskeho priemyslu. Napriek tomuto opatreniu však stále prevládajú jednoročné kontrakty.³⁹ Na nákup novej techniky bolo vyčlenených približne 60% rozpočtu, na výskum a obnovu zhodne po 20%. Program bol rozdelený na dve časti, pričom v roku 2011 malo dôjsť k jeho revízii, najmä kvôli vplyvu Rusko – Gruzínskej vojny a prebiehajúcej reforme ozbrojených síl Ruskej federácie. Práve tento konflikt môžeme považovať za iniciátor zmien vo formovaní ŠPV, keďže týmto programom chýbala presná definícia a nebolo zrejmé kam majú zdroje v nich vymedzené smerovať. Najväčší rozpor bol medzi jadrovou a konvenčnou produkciou a práve gruzínsky konflikt poukázal na akútnu potrebu modernizácie konvenčnej výzbroje.⁴⁰

Napriek gruzínskemu konfliktu bol tento program ponechaný ale došlo k zmene jeho priorít s cieľom zrýchlenia vyzbrojovania vojsk. Naplnenie tejto priority bolo otáznе najmä kvôli obmedzeným výrobným kapacitám, uzavretým exportným kontraktom, inflácii spôsobujúcej nárast cien vstupov ale aj nastupujúcou globálnou finančnou krízou.⁴¹

Novinkou v rámci ŠPV bol dôraz na nákup zahraničnej zbrojárskej produkcie.⁴² Na základe tohto rozhodnutia bude ruská armáda vyzbrojená zbraňami, ktoré ruský zbrojársky priemysel nevyrába alebo vývoj týchto zbraní zaberá príliš veľa času. Zároveň nákup zahraničnej produkcie môže mať pozitívny vplyv na snahu domácich výrobcov stať sa konkurencieschopnejšími. Príkladom nákupu zahraničnej techniky je obstaranie lode typu Mistral od francúzskeho námorníctva, pričom na základe licencie budú dve lode tohto typu

---

³⁸ HAAS.: *Russia's Military Reforms Victory after Twenty Years of Failure?*. 2011. Dostupné na internete: < http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf > [cit. 2014-8-2].

³⁹ FROLOV A.: *Ispolnenie gosudarstvennogo oboronogo zakaza Rossii v 2009 godu*. 2010. In: Moscow Defence Brief. s.33

⁴⁰ HAAS.: *Russia's Military Reforms Victory after Twenty Years of Failure?*. 2011. Dostupné na internete: < http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf > [cit. 2014-8-2].

⁴¹ Ibid s.22

⁴² FROLOV A.: *Reforma armii i gosoboronzakaz Rossii – cast 1*. 2010. Dostupné na internete: < <http://army-news.ru/2010/12/gosoboronzakaz-rossii-chast-1./> > [cit. 2013-8-2].

postavené v Rusku. ⁴³Medzi ďalšie nedostatky tohto programu patrili problémy nedostatočných prevodov zdrojov pre zbrojárske firmy. V porovnaní s predchádzajúcimi programami, ktoré dosahovali úroveň financovania na hodnote 20% tento program v priemere dokázal financovať 60% dohodnutých prostriedkov pre zbrojársky priemysel. Zvyšné prostriedky do určitej výšky pokrývali samotné firmy. Väčšinou sú to menšie čiastky, ako napríklad vyškolenie vojakov pre používanie novej techniky. ⁴⁴

Medzi najvýznamnejšie body tohto programu patrili⁴⁵ :

1. Nákup významného množstva výzbroje pre vzdušné sily, pričom boli zakúpené hlavne nové druhy výzbroje. Zároveň došlo ku najväčšiemu nárastu výzbroje ruských vzdušných síl najmä vďaka odmietnutej dodávke stíhačiek z Alžírsku.
2. Došlo k nárastu financií pre vojenské námorníctvo, pričom medzi najvýznamnejšie udalosti patrí vytvorenie a spustenie výroby novej triedy jadrových ponoriek. Zároveň sa znížili náklady na opravu existujúcej výzbroje.
3. Pozemné vojská stále nedostali novú modernú výzbroj, jediný nárast môžeme badať v náraste modernizovanej výzbroje pre potrebu vyzbrojenia vojakov.

2.1.4 Reforma ozbrojených síl a ŠPV 2020

Ako dôsledok viacerých faktorov, môžeme vnímať reformu, ktorú predstavil minister obrany A. Serdyukov v októbri 2008. Táto reforma ak bude vyplnená podľa plánu bude predstavovať najradikálnejšiu reformu ruského vojenského systému od čias druhej svetovej vojny. Význam tejto reformy narástol vďaka podpore zo strany vedúcich politických predstaviteľov, ktorý ju podporili štedrými ŠPV, dokonca aj počas krízových rokov.⁴⁶ Pre vypracovanie tejto reformy bola dôležitá aj bezpečnostná situácia krajina a zhodnotenie hrozieb, ktoré jej môžu hroziť. Môžeme konštatovať, že v súčasnosti nehrozí konflikt podobných rozmerov ako boli svetové vojny ale skôr menšie konflikty regionálneho charakteru.

---

⁴³ RIANOVOSTI.: *Russia set to purchase large French warship – top brass*.2009. Dostupné na internete: <http://en.rian.ru/military_news/20090826/155931865.html>[cit.2013-8-2].

⁴⁴ FROLOV A.:*Ispolnenie gosudarstvennogo oboronogo zakaza Rossii v 2009 godu*. 2010. In: Moscow Defence Brief. s.33

⁴⁵ FROLOV A.:*Ispolnenie gosudarstvennogo oboronogo zakaza Rossii v 2009 godu*. 2010. In: Moscow Defence Brief. s.33

⁴⁶ VALDAI.: *Military Reform:Toward the New Look of the Russian Army*.2012.Dostupné na internete:<http://vid-1.rian.ru/ig/valdai/Military_reform_eng.pdf >[cit.2013-8-2].

V nasledujúcej tabuľke si predstavíme hrozby, ktoré hrozia Ruskej federácii, podľa ich pravdepodobnosti:

Tabuľka 1 Hrozby pre národnú bezpečnosť Ruskej federácie

<i>Oblasť pôvodu</i>	<i>Možný agresori</i>	<i>Príčiny konfliktu</i>
Centrálne Ázia	Klany, etnické skupiny	Demarkácia hraníc bez súhlasu obyvateľstva Rivalita medzi klanmi Možný nárast vplyvu Talibanu po odsune západných vojsk z Afganistanu
Severný Kaukaz	Separatisti	Pokračovanie Čečenskej rebélie na území Ruska vo forme teroristických útokov
Abcházsko a Južné Osetsko	Gruzínsko	Snaha o prinavrátenie územia – po voľbách z roku 2012 málo pravdepodobné ⁴⁷
Kurilské ostrovy	Japonsko	Nároky Japonska na Kurilské ostrovy, ktoré boli zabraté Ruskom po druhej svetovej vojne
ČĽR	ČĽR	Rast vojenskej sily čínskej armády
Prilahlé regióny	Irán, Sýria, KLDR	Nestabilita v regióne
NATO	NATO	Raketový štít v Európe Operácie v Juhoslávii a Lýbii

Zdroj: VALDAI DISCUSSION CLUB: Military Reform: Toward the New Look of the Russian Army

Medzi faktory, pre ktoré bola táto reforma potrebná zaraďujeme hlavne pretrvávajúcu previazanosť na staré sovietske systémy rozhodovania a organizácie. Posledné reformy boli zorganizované v šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia a odvtedy nedošlo ku žiadnym významnejším zmenám. Medzi hlavné negatíva patrili nízky

⁴⁷ V Gruzínsku vyhral voľby do premiérskeho kresla B. Ivanišvili, ktorý má dobré vzťahy s Ruskou federáciou, zároveň v Gruzínsku dôjde k nárastu právomocí premiéra

počet bojaschopných vojakov v prvé dni konfliktov, nedostatočné vybavenie všetkých jednotiek ozbrojených síl (okrem jadrových zbraní). Okolo 50% všetkého vybavenia sa dá považovať za dosluhujúce.⁴⁸ Na dosiahnutie plnej bojovej spôsobilosti potrebovali ozbrojené zložky jeden rok. Také dlhé obdobie na prípravu však v súčasných podmienkach nie je reálne. Väčšina konfliktov má rýchly priebeh a vyžadujú si okamžité nasadenie bojaschopných jednotiek, ktoré sa môžu spoľahnúť na podporu v nasledujúce dni boja a nie čakať kým sa zmobilizujú zvyšné jednotky.

Medzi hlavné body predkladanej reformy patrí:^{49 5051}

1. *Zrýchlenie znižovania počtu vojenských príslušníkov, bojových formácií a vojenských báz* – má dôjsť ku zníženiu počtu vojenských príslušníkov z 1,3 milióna na 1 milión do roku 2016
2. *Znížiť počet veliteľov a zmeniť štruktúru veliteľskej organizačnej zložky* – z 355000 na 150000 veliteľov
3. *Zriadiť poddôstojnícke jednotky* – ich počet by sa mal postupne zvýšiť až na 60000 poddôstojníkov, títo poddôstojníci by mali slúžiť ako základ pre výcvik budúcich vojenských príslušníkov
4. *Centralizovať výcvik veliteľov a celkové vojenské vzdelávanie* – 65 vzdelávacích centier by sa malo do roku 2012 združiť do desiatich systematických inštitúcií (3 výskumné centrá, 6 akadémií a 1 univerzita) . Zároveň by malo dôjsť ku preneseniu výkonu určitých služieb ako je napríklad zásobovanie na súkromné spoločnosti.
5. *Reorganizovať a znížiť počet zamestnancov centrálného veliteľstva (zahŕňa aj Ministerstvo obrany a Generálny štáb)* – celkovo počet zamestnancov centrálného veliteľstva predstavuje 22000 ľudí, podľa reformy by sa toto číslo malo znížiť na 8500, pričom samotné ministerstvo obrany stratí 3500 zamestnancov
6. *Zrušiť kádrové formácie a priviesť všetky jednotky do permanentnej bojovej pripravenosti* – má dôjsť k nahradeniu štvorčlenného rozhodujúco – kontrolného systému trojčlenným rozhodujúco – kontrolným systémom. Tento systém spája vojenskú oblasť s operačným veliteľstvom a nakoniec s brigádou. Brigáda nahrádza spojenie, ktoré bolo medzi divíziou a regimentom.

⁴⁸ INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES: *Military balance*. 2013. S.255

⁴⁹ FROLOV A.: *Post-Soviet Russia's National Armament Programs*. 2008. In: *Moscow Defence Brief*. S.21

⁵⁰ VALDAI.: *Military Reform: Toward the New Look of the Russian Army*. 2012. Dostupné na internete: <http://vid-1.rian.ru/ig/valdai/Military_reform_eng.pdf >[cit.2013-8-2].

⁵¹ INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES: *Military balance*. 2013 s. 248

7. *Reorganizovať rezervy a aj ich výcvik* – zároveň má dôjsť k nárastu výcviku terajších jednotiek
8. *Reorganizovať ozbrojené zložky na brigády , čím by došlo ku eliminácii regimentov, divízií, jednotiek* – tým sa armáda posúva od sovietskeho typu mobilizačnej armády, ktorý využívala doteraz. Zabezpečí tým rýchlu reakčnú schopnosť jednotiek v prípade vojenských konfliktov, pričom v minulosti trvala mobilizácia niektorých jednotiek až jeden rok.
9. *Zníženie počtu vojenských oblastí* – budú vytvorené štyri Spojené strategické veliteľstvá. Toto usporiadanie teda lepšie zodpovedá súčasným hrozbám, ktoré môžu hroziť Ruskej federácii a zameriava sa na potlačenie hlavných smerov ich pôvodu. Strategické vojenské zložky ako raketové vojská, vesmírne obranné zložky a výsádkárske vojská budú prevedené pod jednotné velenie.
10. *Vyzbrojenie všetkých jednotiek modernými druhmi zbraní, ktoré spĺňajú súčasné požiadavky* – dosiahnutie úrovne vyzbrojenia 70% do roku 2020 pre konvenčné zbrane
11. *Vyriešenie sociálnych problémov členov ozbrojených zložiek* – zabezpečenie platu, ubytovania a komplexného sociálneho poistenia. Zároveň by sa mala dosiahnuť zmena v negatívnom vnímaní vykonávania vojenskej služby čím by sa mala zvýšiť prestíž a motivácia pre jej vykonávanie.

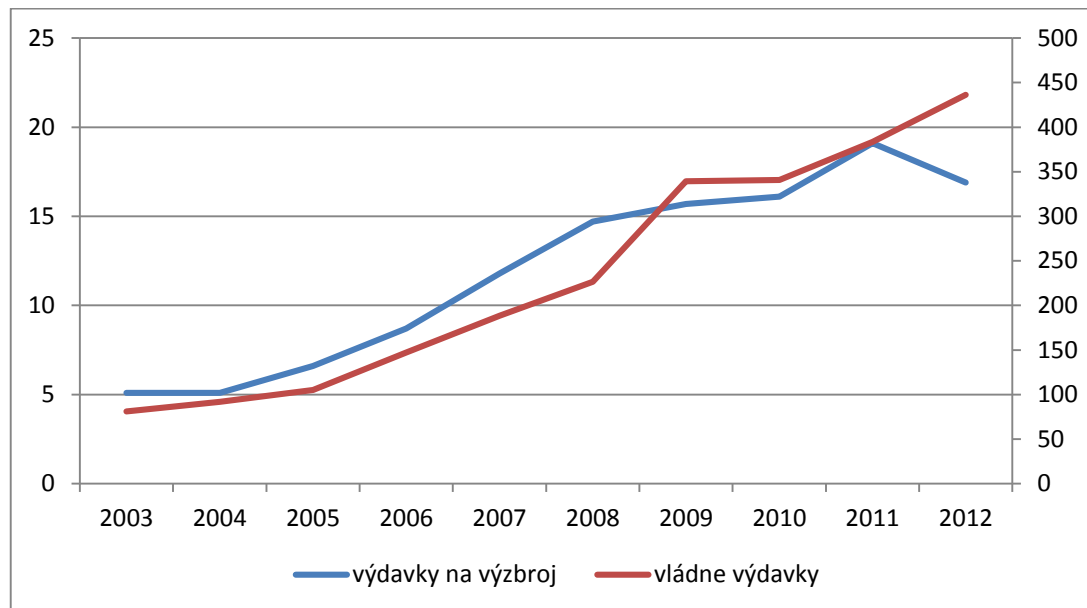
Môžeme povedať, že ciele, ktoré boli zamerané na reorganizáciu ozbrojených síl boli v stanovenom termíne dosiahnuté. Problematická je hlavne oblasť dosiahnutia permanentnej pripravenosti bojových zložiek , nábor a tréning nových regrútov a oblasť vyzbrojenia jednotiek novými zbraňami. Problémy môžu nastať najmä kvôli prílišnému tlaku na vyzbrojenie novou technikou, pričom zdroje na realizáciu tejto úlohy budú presmerované z rozpočtu na údržbu (15% škrty v roku 2009) prípadne bojovú pripravenosť armády (30% škrty v tom istom roku).⁵² Zníženie v rozpočte na obnovu môže súvisieť práve s vyradovaním starej techniky a kvalitnejšou konštrukciou súčasnej techniky. Zároveň treba uviesť fakt, že armáda čakala na prezbrojenie už značné obdobie čím sa dajú spomenuté škrty ospravedlniť. Reforma bola potrebná aj z hľadiska pretransformovania regrútskej politiky. Kvôli demografickým problémom, ktorým v súčasnosti Ruská federácia čelí, bola zmena tejto politiky nevyhnutnosťou. Je

---

⁵² THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS.: *Financial aspects of russian military reform*. 2010. Dostupné na internete: < <http://www.pism.pl/index/?id=677fa4059ee76333f9bb9a7920aef719>>[cit.2013-8-4].

nepravdepodobné, že pri zachovaní pôvodnej politiky by sa podarilo naplniť každoročnú kvótu regrútov. Výsledky v týchto oblastiach môžeme očakávať až okolo roku 2015. Reforma v ozbrojených silách je predpokladom pre efektívne vyzbrojovanie armády novou zbrojárskou produkciou.

Graf 4 Ročné výdavky na novú výzbroj a vládne výdavky na roky 2003 – 2012

Zdroj: ARMY – NEWS.RU – MINFIN.RU

V súčasnosti je prijatý program ŠPV 2020. S vytváraním tohto programu sa začalo už v roku 2003 pričom jeho prvá verzia bola odobrená už v roku 2006. Prijatý bol na konci roku 2008. Tento program reflektuje zmeny spôsobené prijatou reformou a potrebu podporiť ňou dosiahnuté výsledky adekvátnym vyzbrojením jednotiek armády.⁵³Obnova výzbroje by sa mala pohybovať rýchlosťou 9 až 10% ročne a do roku 2020 by mala dosiahnuť 70%.⁵⁴Teda väčšina výzbroje ruskej armády by mala byť tvorená novými zbraňami. Program by mal za obdobie do roku 2020 preinvestovať približne 650 mld. USD. S celkovej výšky má byť 80% použitých na nákup novej produkcie a 10% na vývoj

⁵³ GORENBURG D.: *Russia's State Armaments Program 2020*. 2010. Dostupné na internete: <http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/pepm_125.pdf> [cit. 2013-8-2].

⁵⁴ FROLOV A.: *Ispolnenie gosudarstvennogo oboronogo zakaza Rossii v 2009 godu*. 2010. In: Moscow Defence Brief. s.3

a výskum.⁵⁵ Oproti predchádzajúcemu programu ŠPV 2015 je približne štvornásobne vyšší. ⁵⁶Významný je aj fakt, že do programu bola zahrnutá aj položka financovania rozvoju priemyslu, ktorý je v mnohých aspektoch zastaraný. Toto financovanie je kryté z výdavkov na obranu a je naplánované na celú dobu ŠPV.⁵⁷ Podobne ako všetky predchádzajúce programy aj tento je naviazaný na výkon ekonomiky a súlad jej výkonu s naplánovanými hodnotami. V prípade nedostatočného výkonu treba očakávať poklesy vo financovaní ŠPV. Program ráta s pozitívnym rastom HDP (viď graf) na ročnej úrovni 6,5%. Problém predstavuje súčasná výška rastu na úrovni 1 až 2%⁵⁸, ktorá môže spôsobiť problémy pri financovaní nákupu zbrojárskej produkcie.

Práve kvôli týmto výpadkom príjmov spôsobených nízkym rastom HDP sa Ministerstvo financií snaží dohodnúť zníženie výdavkov na zbrojenie, ktoré tvoria významnú časť výdavkov štátu. S ich znížením je ochotné súhlasiť aj Ministerstvo obrany, ktoré argumentuje príliš optimistickými plánmi na zbrojenie. Ku škrtom došlo aj v nákupe zahraničnej produkcie.⁵⁹ Na grafe 3 môžeme pozorovať vývoj vládnych výdavkov a vývoj výdavkov na zbrojenie (GOZ)⁶⁰.GOZ predstavuje ročné výdavky na nákup, výskum a opravu zbrojárskej produkcie, pričom má tri kategórie a to ozbrojené sily, národná obrana a jadrové zbrane. Predstavuje najdynamickejšie rastúcu zložku výdavkov na obranu.⁶¹ Práve na základe závislosti vojenských výdavkov od vývoja ekonomiky, potrebovala vláda nájsť nový spôsob financovania potrebných vojenských výdavkov na nákup novej produkcie. V ŠPV 2020 sa súčasťou GOZ stali aj pôžičky zo strany bánk za ktoré bude ručiť štát, čím sa stanú časťou jeho dlhu. Ponúkajú výhodné úroky, pričom štát poskytuje aj dotácie na tieto úroky s cieľom motivovať zbrojárske firmy.⁶² Avšak pri splácaní úrokov na tieto pôžičky a pri poskytovaní záruk na ne môžeme hovoriť o priamom financovaní zo strany štátu.⁶³

---

⁵⁵ HAAS.: *Russia's Military Reforms Victory after Twenty Years of Failure?*.2011.Dostupné na internete:<http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf>[cit.2014-8-2].

⁵⁶ MCDERMONT.: *Russian armed forces in transition*. 2011. s.183

⁵⁷ HEDENSKOG – PALLIN.: *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*. 2013 s.123

⁵⁸ BLOOMBERG.: *Russian gdp growth forecast*. 2014. Dostupne na internete: <<http://www.bloomberg.com/news/2014-04-08/russian-gdp-growth-forecast-cut-by-imf-on-ukraine-crisis.html> >[cit.2014-8-2].

⁵⁹ HEDENSKOG – PALLIN.: *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*. 2013 s.112

⁶⁰ Ruský výraz: *gosudarstvenniy oboronniy zakaz*

⁶¹ SIPRI.: *Yearbook 2012*. 2012. s.164

⁶² Ibid s.6

⁶³ MCDERMONT.: *Russian armed forces in transition*. 2011. s.186

Značný problém však predstavuje korupcia, kde podľa rôznych odhadov dochádza k strate približne polovice zdrojov na ŠPV.⁶⁴ Napríklad za rok 2012 došlo až ku 1415 prípadom porušenia predpisov, pričom škoda nimi spôsobená bola odhadnutá na 400 miliónov dolárov⁶⁵, čo predstavuje približne 1% z celkových výdavkov na zbrojenie za rok 2012. Zníženie korupcie by mohlo viesť ku výraznému zníženiu výdavkov a ich efektívnejšiemu využitiu. Úspech tohto programu závisí takisto od schopnosti firiem zbrojárskeho priemyslu vyrábať potrebné zbrane. Vzhľadom na ekonomickú situáciu bude potrebné prehodnotiť ciele a financovanie ŠPV 2020. Podľa skúseností s predchádzajúcimi programami sa dá očakávať, že ku koncu roku 2014 alebo na začiatku roku 2015 bude prijatý nový ŠPV, ktorý bude lepšie zodpovedať súčasným podmienkam.

2.1.5 Inštitúcie

Ruský zbrojársky priemysel je do určitej miery podobný zbrojárskeho priemyslu sovietskeho zväzu. Je tvorený množstvom firiem, ktoré sa nachádzajú na väčšine obývatel'ného územia RF (viď príloha 1). Väčšina priemyslu je však rozmiestnená v Európskej časti RF hlavne okolo miest Moskva a Sankt Petersburg. Významná časť priemyslu sa nachádza aj na pohorí Ural kam bola premiestnená počas druhej svetovej vojny. Táto prílišná rozšírenosť zbrojárskeho priemyslu môže viesť k problémom pri spolupráci medzi jednotlivými fabrikami no pozitívne ju môžeme vnímať z bezpečnostného hľadiska a treba podotknúť, že sa jedná o fabriky, ktoré dokážu fungovať relatívne samostatne.

V súčasnosti zbrojársky priemysel RF tvorí približne 1340 podnikov. 36% z nich sú štátne spoločnosti, zvyšných 64% predstavuje akciové spoločnosti, z nich v približne polovici má zastúpenie aj štát.⁶⁶ Tieto podniky sú spravované holdingovými spoločnosťami.⁶⁷ Na vytvorenie holdingových spoločností bola potrebná konsolidácia. Konsolidačné úsilie nebolo vyvíjané priamo zo strán podnikov ale hlavne zo strany štátu. Je to pochopiteľné najmä kvôli ich minulosti, keď v Sovietskom zväze nepociťovali potrebu pre konsolidáciu a ich prevádzka bola riadená štátom. Hlavným dôvodom pre

---

⁶⁴ GORENBURG D.: *Russia's State Armaments Program 2020*. 2010. Dostupné na internete: <http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/pepm_125.pdf> [cit. 2013-8-2].

⁶⁵ EXPERT.: *Nuzen glaz da glaz*. 2013. Dostupné na internete: <<http://expert.ru/2013/03/15/nuzhen-glaz-da-glaz/>> [cit. 2013-18-3].

⁶⁶ VIKULOV.: *Rossijskiy OPK- Finansovo Ekonomicheskij i Institucionalnij Analiz*. 2010. Dostupné na internete: <www.auditfin.com/fin/2010/1/03_03/03_03%20.pdf> [cit. 2014-8-2].

⁶⁷ HEDENSKOG – PALLIN.: *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*. 2013 s.123

vytvorenie holdingových spoločností bola potreba zefektívnenia výroby a rast vývoja a zhotovovanie produkcie s vysokou pridanou hodnotou. Do roku 2013 bolo vytvorených 61 takýchto spoločností.⁶⁸ Týchto 61 spoločností je následne do väčšej miery združených v štyroch korporáciách:⁶⁹

Spojená letecká korporácia (United Aircraft Corporation) združuje podniky leteckého priemyslu ako Sukhoi, Ilyushin a Tupolev. Bola založená v roku 2007

OPK Oboronprom vznikla v roku 2005 a združuje hlavne spoločnosti zaoberajúce sa výrobou vrtuľníkov. Spadá pod Rostec.

Spojená lodiarska korporácia (United Shipbuilding Corporation) vznikla v roku 2007 a združuje lodiarske podniky v RF.

Rostec (Rostekhnologii) vznikla v roku 2007, združuje viaceré podniky. Jej hlavné zameranie je na výrobu s vysokou pridanou hodnotou. Dôležité je uviesť, že pod túto korporáciu spadá aj *Rosoboronexport* agentúra, ktorá môže ako jediná vydávať nové kontrakty na exporty zbrojárskej produkcie. Do jej pôsobnosti spadá export a import všetkých typov konvenčných zbraní, organizovanie výroby na základe licencií, kooperácia s medzinárodnými partnermi vo vede a výskume s celkovým cieľom modernizácie zbrojárskeho priemyslu a armády.⁷⁰

Finančné údaje za konglomeráty nie sú dostupné. V roku 2013 sa však niektoré spoločnosti, ktoré patria do týchto konglomerátov dostali do prestížneho rebríčka SIPRI TOP 100, ktorý každoročne publikuje najvýznamnejšie spoločnosti zbrojárskeho priemyslu. V roku 2013 v ňom bolo 7 spoločností, pričom najlepšia z nich na 14. mieste.⁷¹ Ich ziskovosť výrazne rastie, čo je na jednej strane spôsobené exportmi a na strane druhej vysokými výdavkami štátu na zbrojenie. V porovnaní s ostatnými významnými producentmi sú však príjmy týchto spoločností v niektorých prípadoch násobne nižšie. Zahraniční producenti sú väčšinou akciové spoločnosti, ktoré sú vlastníkami tlačene k dosahovaniu efektívnych finančných výsledkov. Zároveň fungujú na medzinárodnom trhu a často navzájom kooperujú, hlavne vo výdavkoch na výskum. Ruské štátom vlastnené spoločnosti nie sú motivované fungovať efektívne, keďže sa môžu spoliehať na

^{68 68} HEDENSKOG – PALLIN.: Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013. 2013 s.124

⁶⁹ SIPRI.: *Yearbook 2007*. 2007. s.281

⁷⁰ ROSOBORONEXPORT.: *Core areas of activity*.2014.Dostupné na internete:<
http://www.roe.ru/roe/eng_vd.html >[cit.2014-8-2].

⁷¹ SIPRI.: The SIPRI Top 100 arms-producing and military services companies in the world excluding China, 2012.:2013.Dostupné na internete:< <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100> >[cit.2014-8-2].

štátne zákazky. Pri nízkej transparentnosti odvetvia, vysokých zdrojoch financovania ako aj slabým dohľadom dochádza často ku korupcii. Pozitívne môžeme ale vnímať kooperáciu so zahraničnými firmami, napríklad pri licenčnej výrobe talianskych, francúzskych a izraelských produktov alebo kooperácii vo výskume a výrobe s Indiou. Pri takejto kooperácii dochádza k získavaniu poznatkov v oblastiach, ktoré boli samotným priemyslom zanedbané.⁷²

Na zachovanie tohto pozitívneho trendu však podniky potrebujú pracovníkov schopných nahradiť starnúcu pracovnú silu. Kroky v tomto smere boli prijaté v rámci ŠPV a programov na rozvoj priemyslu, kde sa počíta s vyškolením dostatočného množstva odborníkov.⁷³Druhým najvýznamnejším problémom je zastaranie priemyselného vybavenia. Fabriky ešte zo sovietskych čias museli udržiavať povinnú vyššiu výrobnú kapacitu akú potrebovali, pričom túto teraz zdedili terajšie podniky. Problém ale predstavuje aj zastaranosť výrobných strojov.⁷⁴Približne 75 % strojov sa charakterizuje ako zastarané, 50% je fyzicky opotrebovaných. Tempá obnovy dosahovali pred programami obnovy približne 1% ročne pričom sa vyžaduje 10% s ohľadom na rozvoj technológií a konkurenciu.⁷⁵

V percentuálnom vyjadrení približne 10% GOZ ide každoročne na vedu a výskum v zbrojárskom priemysle. V roku 2012 bola vytvorená *Nadácia pre pokročilý výskum*, ktorá má dohliadať nad výskumnými projektmi a analyzovať zaostalosť ruskej technológie prípadne závislosť na zahraničných technológiách.⁷⁶

Ministerstvo obrany zohrávalo hlavnú úlohu pri zadávaní objednávok priemyslu. Tento proces bol však do značnej miery neefektívny a existovali podozrenia na korupciu pričom jej ročná výška dosahovala približne 20%.⁷⁷

V roku 2006 obnovená Vojensko – priemyselná komisia, ktorá predstavuje centrálny orgán v rámci koordinácie aktivít VPK.⁷⁸Vystupuje najmä ako spojivo medzi ozbrojenými silami a zbrojárskym priemyslom. Tento krok je dôležitý hlavne z toho

---

⁷² HEDENSKOG – PALLIN.: *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*. 2013 s.75

⁷³ HEDENSKOG – PALLIN.: *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*. 2013 s.124

⁷⁴ Ibid s.125

⁷⁵ VIKULOV.: *Rossijskiy OPK- Finansovo Ekonomicheskij i Institucionalniy Analiz*. 2010.Dostupné na internete:< www.auditfin.com/fin/2010/1/03_03/03_03%20.pdf>[cit.2014-8-2].

⁷⁶ RIA.: *Putin Signs 'DARPA' Future Research Fund Bill*.2012.Dostupné na internete:< http://en.ria.ru/military_news/20121017/176692006.html >[cit.2014-8-2].

⁷⁷ PALLIN.: *Russian Military Capability in a Ten Year Perspective – 2011*.2012. s.49

⁷⁸ COOPER J.:*Developments in the Russian arms industry*.2006.Dostupné na internete:< <http://www.sipri.org/yearbook/2006/files/SIPRIYB0609c.pdf> >[cit.2013-8-2].

hľadiska, že medzi armádou a priemyslom neexistuje klasický vzťah kupujúci – predávajúci. Je to spôsobené tým, že priemysel musí odpovedať svojou produkciou na požiadavky armády a armáda má priemysel zásobovať svojimi predstavami alebo plánmi výzbroje. V čase Sovietskeho zväzu sa práve pomocou Vojensko – priemyselnej komisie obaja títo aktéri zúčastňovali na tvorení zbrojárskej politiky keď každý projekt vyrábaný zbrojárskym priemyslom bol odsúhlasený vopred predstaviteľmi armády aj ministerstiev.⁷⁹ Práve rozpad Sovietskeho zväzu spôsobil rozkol v spolupráci medzi armádou a priemyslom, pričom armáda sa zamerala na prežitie a udržiavanie dostupnej techniky v dobrom stave zatiaľ čo priemysel sa musel presmerovať na zahraničnú klientelu kvôli nedostatočnému odbytú zo strany štátu.

Dôležitou súčasťou reforiem bude aj buď opätovné presmerovanie zbrojárskeho priemyslu na výrobu a vývoj hlavne pre domáci trh alebo dôjde ku menej pravdepodobnému scenáru zosúladenia zahraničnej a domácej spotreby s väčším dôrazom na zásobenie domácich vojsk. Pravdepodobnejší je však prvý variant najmä kvôli faktu, že hlavné firmy zbrojárskeho komplexu sú vlastnené zo strany štátu a teda objednávanie produkcie funguje ako určitý vnútro – vládny obchod. Druhá možnosť je nepravdepodobná najmä kvôli faktu, že firmy zbrojárskeho priemyslu by sa museli rozhodovať medzi ponukami štátu a zahraničných klientov, pričom zahraniční klienti väčšinou ponúkajú viac, čo v konečnom dôsledku smeruje ku ohrozeniu národnej bezpečnosti keď sa najvyspejšia výzbroj dostáva do výzbroje zahraničných a nie domácich armád.⁸⁰ Treba však uviesť aj fakt, že nie všetky spoločnosti sú v plnom vlastníctve štátu a majú tak dosah na cenotvorbu a exportné rozhodnutia. Štát sa dlhodobo sťažuje, že práve nezhody v cene produkcie požadovanej štátom a ponúkanej priemyslom, čo vedie k oneskoreniam pri vyzbrojovaní armády. Štát tlačil na firmy aby znížili svoju maržu z 15 na 5% pričom strategické odvetvia si mohli ponechať maržu vo výške 25%. Tento krok ich mal podnietiť dodávať produkciu štátu za rozumnú cenu.⁸¹ Treba uviesť, že v mnohých sektoroch zbrojárskeho priemyslu majú niektoré firmy monopol na produkciu, čo vedie ku komplikáciám pri určovaní ceny za produkciu. Štát napriek tomu zaviedol portály na

---

⁷⁹ WARAN PROJECT. *„Rol vojensko – promyslennoj komissi v formirovanii oblika perspektivnykh sistem vooruzeniya.“* 2013. Dostupné na internete: < <http://thewaran.net/blog/vpk/> > [cit. 2013-8-4].

⁸⁰ RUSSIAN DEFENCE POLICY. *„What’s it cost?“* 2013. Dostupné na internete: < <http://russiadefpolicy.wordpress.com/2013/04/05/whats-it-cost/> > [cit. 2013-8-4].

⁸¹ PALLIN. *„Russian Military Capability in a Ten Year Perspective – 2011.“* 2012. s.49S.50

elektronickú aukciu, ktoré majú viesť ku zníženiu cien produkcie. Za tri roky ich fungovania došlo k určitej úspore aj keď tú je zložité dosahovať v danej trhovej situácii.⁸²

S týmito ale aj inými problémami sa má zaoberať práve Vojensko – priemyselná komisia.

Funkcie Vojensko – priemyselnej komisie sú nasledovné:⁸³

- a) Určovanie cien zbrojárskej produkcie
- b) Implementovanie štátneho programu zbrojenia
- c) Kontrola kvality produkovanej zbrojárskej produkcie
- d) Uzatváranie kontraktov na vojenskú techniku
- e) Hodnotenie štátneho programu zbrojenia.

Na kontrolu procesu vyzbrojovania má Vojensko – priemyselná komisia agentúru *Rosoboronzakaz*. Tá sa snaží o efektívne využitie zdrojov na výzbroj a snaží sa o vytvorenie konkurenčného prostredia medzi zbrojárskymi firmami.⁸⁴ Agentúra, ktorá zodpovedá za proces vyzbrojovania je *Rosoboronpostavka*. Táto agentúra spravuje všetky kontrakty týkajúce sa vyzbrojenia ozbrojených síl ale aj iných silových zložiek štátu. Zároveň do jej aktivít spadá aj kontrola dokumentov na tendre vo vyzbrojovaní ako aj kontrola cenotvorby pri zbrojárskych kontraktach.⁸⁵

Celkovo štát v súčasnosti preberá čoraz väčšiu kontrolu nad zbrojárskym priemyslom najmä nad jeho kľúčovými súčasťami akými sú jadrové, raketové alebo námorné odvetvia. Rast kontroly zo strany štátu ako aj plánovanie a rast výdavkov pre zbrojársky priemysel svedčia o raste významu tohto odvetvia.

2.1.6 Obchod so zbrojárskou produkciou

Ako sme už vyššie spomínali tak ruský zbrojársky priemysel po rozpade Sovietskeho zväzu musel bojovať o svoje prežitie. Bol to najmä dopyt zo strany rozvojových štátov, ktorý napomohol rozvoju exportov a teda sa zaslúžil o prežitie

---

⁸² VPK.NAME.: *Ceny diktuyut monopolisty*.2013.Dostupné na internete:<
http://vpk.name/news/100787_ceny_na_oruzhie_diktuyut_monopolisty.html>[cit.2014-8-2].

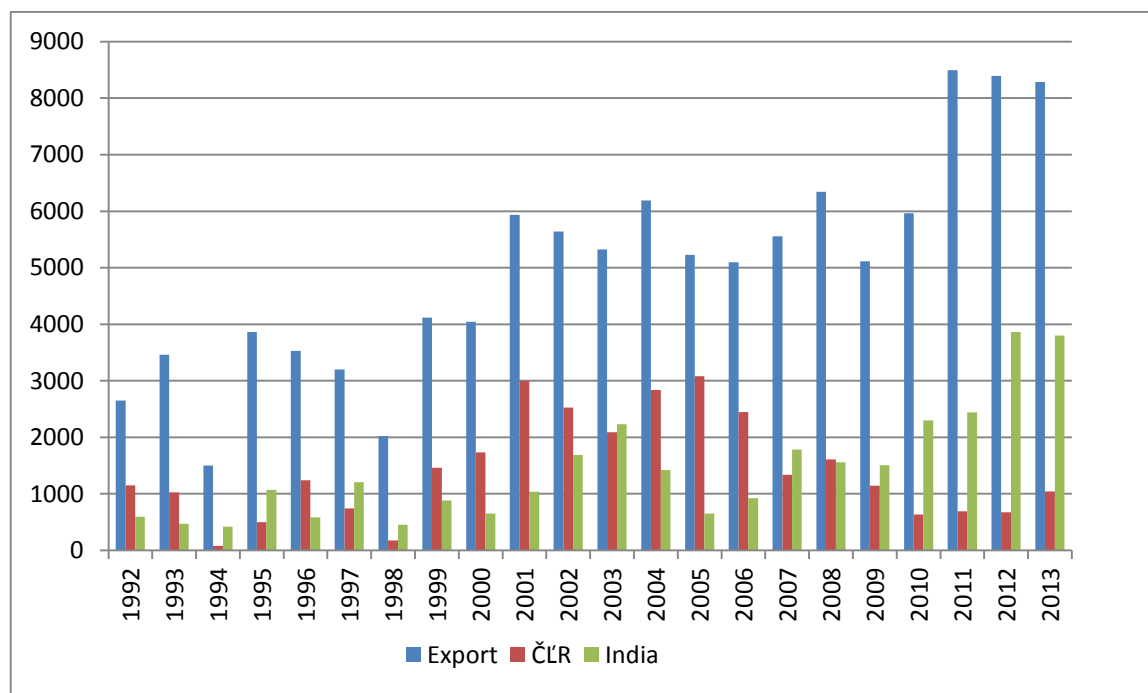
⁸³ GOVERNMENT OF RUSSIAN FEDERATION.: *Sostav Voенno-promyslennoj komisii po sostojaniju na 24 nojabrja 2012 goda i dopolnitelnye materialy*.2012.Dostupné na internete:
<<http://government.ru/gov/agencies/134/base.html> pdf >[cit.2013-8-2].

⁸⁴ FEDERAL SERVICE FOR DEFENCE CONTRACTS.: *Mission and authority*.2014.Dostupné na internete:<
<http://en.xn--80aabyqsgabatek.xn--p1ai/Mission> >[cit.2014-8-2].

⁸⁵ ROSOBORONPOSTAVKA.: *About the agency*.2014.Dostupné na internete:<
http://rosoboronpostavka.ru/about/about_the_gency/>[cit.2014-8-2].

zbrojárskeho priemyslu. Relatívna závislosť na exportoch pominula s rastom domácich objednávok (viď graf 6). Exporty sú však stále dôležité najmä kvôli vytváraniu pracovných miest, získavaniu nových technologických poznatkov ale aj ako možnosť pre firmy porovnať sa so zahraničnými firmami. V roku 2000 bola založená štátna agentúra Rosoboronexport, ktorá vykonáva dohľad nad exportom zbraní. Aj zásluhou tejto agentúry sa podiel ruských exportov na celkových svetových zvýšil z úrovne 3% v roku 1994 na 28% v roku 2012.⁸⁶ Dvadsať najväčších zbrojárskejších spoločností dosahovalo v roku 2010 podiel exportov na celkových príjmoch vo výške 44%, čo je vysoká závislosť ale v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi pokles o približne 16%⁸⁷

Graf 5 Export zbraní z Ruskej federácie v jednotkách TIV, celkový a do vybraných krajín

Zdroj: SIPRI

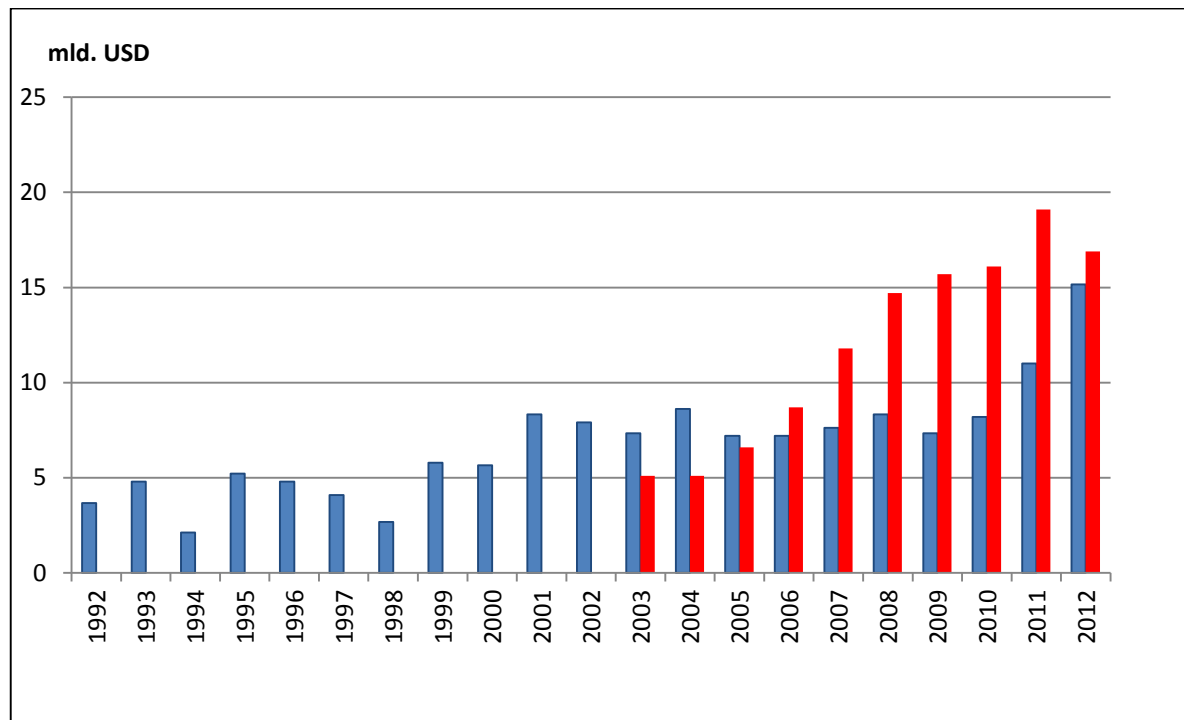
Ako vyplýva aj z vyššie uvedeného grafu tak väčšina exportov smerovala na trhy Ázie a hlavne do Čínskej ľudovej republiky a Indie. Je za tým ich dynamický rast, solventnosť a rozsiahle programy vyzbrojovania armád. Podiel čínskych exportov však

⁸⁶SIPRI.: *TIV of arms exports from the top 10 largest exporters*.2013.Dostupné na internete:<
http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php>[cit.2013-8-4].

⁸⁷ PALLIN.: *Russian Military Capability in a Ten Year Perspective – 2011*.2012. s.49s.86

poklesol najmä kvôli hrozbe kopírovania technológií zo strany ČĽR avšak obchody pokračujú aj keď ČĽR sú predávané najmä staršie modely. Prípád Indie je odlišný najmä preto, že zo strany Ruskej federácie je vnímaná ako určitá strategická protiváha ČĽR a zároveň ruská produkcia musí na jej trhu konkurovať aj tej západnej, čím sa tento trh líši od čínskeho kde nie je zastúpenie producentov zo západu až také značné. Preto Ruská federácia exportuje na tento trh aj najnovšiu produkciu a ponúka aj spoluprácu pri vývoji vlastného indického zbrojného arzenálu. Je potrebné podotknúť, že obe krajiny podpísali s Ruskou federáciou zmluvy o dodávke zbraní, pričom každá z nich dosahovala hodnotu približne 3 mld. \$.⁸⁸

Graf 6 Vývoj exportu konvenčných zbraní z Ruskej federácie vo finančnom vyjadrení

Zdroj: SIPRI, RIA NOVOSTI

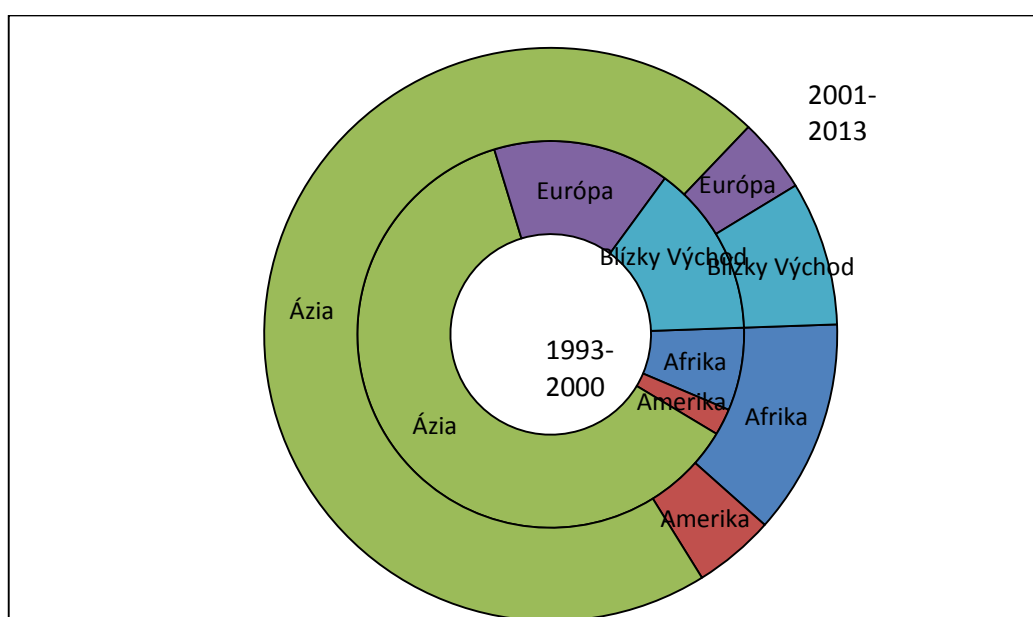
Obnova obchodovania s ČĽR je možná najmä kvôli faktu, že výrobná dokumentácia k dodávaným strojom nie je dostupná v bývalých krajinách sovietskeho zväzu (čo umožnilo ich získanie a následné zjednodušené odkopírovanie získaných technológií), tak ako to bolo v prípade predchádzajúcich dodávok.⁸⁹

⁸⁸ RIANOVOSTI.: *India to buy 3 Bln worth of russian warplanes, helicopters*.2012.Dostupné na internete:< <http://en.rian.ru/business/20121224/178368313.html>>[cit.2013-8-4].

⁸⁹ REUTERS.: *China eyes 3,5 billion Russian arms deal despite ire over Sukhoi copy*.2013.Dostupné na internete:< <http://www.reuters.com/article/2013/03/27/us-china-russia-arms-idUSBRE92Q0PE20130327>

Importy zbraní do RF neuvádzame v grafickom spracovaní z dôvodu ich nízkych objemov. V porovnaní s exportmi za sledované obdobie 2000 - 2013 tvorili importy podľa jednotiek TIV 0,4% hodnoty exportov.⁹⁰ Významné kontrakty so zahraničnými producentmi sa zameriavajú hlavne na získanie technológií a následnú licenčnú výrobu na území RF. Najvýznamnejší importný artikel, loď Mistral ešte nebola zahrnutá do štatistík, keďže kontrakt ešte nebol vykonaný a jeho naplnenie je otázne.⁹¹

Graf 7 Exporty zbrojárskeho priemyslu Ruskej federácie podľa regiónov v rokoch 1993-2000 a 2001 - 2013

Zdroj: SIPRI

Na grafe 7 vidíme porovnanie exportov RF v rozmedzí daných rokov z regionálneho hľadiska. Môžeme vidieť hlavne nárast exportov do Ázie, Afriky a Ameriky na úkor exportov do Európy a na Blízky Východ. Ruské exporty sú v súčasnosti zamerané hlavne na krajiny SNŠ a Ázie, kde sa Ruská federácia aj pomocou importov zbraní snaží získať postavenie na úkor USA a ČĽR. Značné sú aj exporty do krajín Južnej Ameriky, hlavne Venezuely. Do budúcnosti by exporty do týchto krajín mali pretrvávať no

>[cit.2013-8-4].

⁹⁰ SIPRI.: *TIV DATA*.2014.Dostupné na internete:< <http://portal.sipri.org/publications/pages/transfer/tiv-data> >[cit.2014-8-2].

⁹¹ RIA.: *France should return Money if warship deal cancelled*.2014.Dostupné na internete:< <http://en.ria.ru/russia/20140320/188583038/France-Should-Return-Money-if-Warship-Deal-Cancelled--Rogozin.html>>[cit.2014-8-2].

ich hodnota by sa nemala zvyšovať. Existuje predpoklad, že terajšia reforma ozbrojených síl bude viesť ku vyšším objednávkam zo strany ruských ozbrojených síl a zároveň určité problémy, ktoré vznikli pri exportoch do Alžírsku, ČĽR a Indie môžu mať vplyv na výšku budúcich kontraktov.⁹² Pri nízkej produkčnej kapacite môžeme očakávať, že bude uprednostňované vyzbrojenie domácej armády. Z dlhodobého hľadiska by však takýto prístup mohol viesť ku poklesu konkurencieschopnosti a zároveň ku strate odbytových trhov ruského zbrojárskeho priemyslu.⁹³

Z inštitucionálneho hľadiska došlo ku opätovnému formovaniu VPK v RF. Najvyšší vplyv podobne ako v sovietskom VPK si udržiava vláda. Proces formovania zbrojárskej politiky je koncentrovaný v novo obnovenej Vojensko – priemyselnej komisii. Ňou navrhnutý plán je následne implementovaný rôznymi agentúrami vytvorenými s cieľom kontroly celého procesu. Plán je vyplňaný zo strany zbrojárskeho priemyslu, ktorý je koncentrovaný v štyroch konglomerátoch pod ktoré spadajú jednotlivé holdingové spoločnosti zamerané na špecifické oblasti. Produkcia firiem je kontrolovaná a ku exportom môže dochádzať iba cez špeciálne vytvorenú agentúru. Týmto spôsobom môže štát kontrolovať potrebné vyzbrojenie svojej armády. Časť produkcie sa dostáva aj na export, pričom RF je medzi lídrami v tejto činnosti. Môžeme si všimnúť snahu o obmedzenie importov iba na produkty nevyrábané v RF. Celkovo môžeme hodnotiť, že VPK funguje v RF efektívne a naplňa cieľ obnovy výskumného a výrobného potenciálu zbrojárskeho priemyslu. Z dlhodobého hľadiska však prílišná kontrola nad vývojom v zbrojárskom priemysle môže viesť ku strate konkurencieschopnosti a zároveň angažovanosť vysokého množstva verejných činiteľov na procesoch v ňom a prílišné utajovanie môže viesť k neefektívnosti a korupcii.

2.2 VPK Európskej únie

Európska únia predstavuje v medzinárodných vzťahoch relatívne mladý subjekt. Jej počiatky sa datujú k 50tym rokom 20teho storočia, keď začali vznikať Európske spoločenstvá. V roku 1993 boli tieto spoločenstvá premenované na Európsku úniu. Cieľom tohto spoločenstva je postupná integrácia v ekonomickej oblasti. Často sa však môžeme

⁹² THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS.: *The role of arms exports in the foreign policy of the russian federation*. 2010. Dostupné na internete: <

<http://www.pism.pl/index/?id=b8b12f949378552c21f28deff8ba8eb6>>[cit.2013-8-4].

⁹³ HEDENSKOG – PALLIN.: *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*. 2013 s.137

stretnúť s prístupom členských krajín pre ktorý je príznačná ochrana národného priemyslu. Dané odvetvie má väčšinou pre danú krajinu mimoriadny význam čo vedie k obave krajín, že pri prípadnej integrácii stratí v danej oblasti postavenie. Jednou z takýchto oblastí v rámci Európskej únie je práve obranný priemysel. Niektoré štáty sa ho snažia ochrániť najmä vlastnou majetkovou prítomnosťou v danom podniku, čo v konečnom dôsledku vedie k jeho nekonkurencieschopnosti spôsobenej nezhodami medzi vlastníkami, nedostatočnou reakciou na trhový vývoj, prípadne nedostatočným financovaním. Pri takomto postupe štátov dochádza k zamedzeniu zmysluplných akvizícií a namiesto toho nastáva situácia v ktorej existuje v únii viacero výrobcov, ktorí vyrábajú vo väčšej miere zhodné produkty.

V poslednej dobe však dochádza k určitej konsolidácii medzi najvýznamnejšími výrobcami obranného priemyslu a zároveň dochádza aj k formovaniu inštitúcií a právneho základu dôležitého pre pozitívny vývoj v danej oblasti. Zbrojársky priemysel totiž predstavuje významného zamestnávateľa a zohráva aj dôležitú úlohu vo vývoji a výskume. Preto je dôležité aby sa Európska únia zasadila aj za rozvoj danej oblasti spoločného trhu.

2.2.1 Vývoj

Snaha o spoluprácu v obrannej oblasti začala už so vznikom európskych spoločenstiev. Prvou iniciatívou bolo založenie Európskeho obranného spoločenstva, ktorá bola vnímaná ako snaha Francúzska s cieľom obmedziť vplyv Západného Nemecka. Francúzska obava bola spôsobená snahou USA a Veľkej Británie vyzbrojiť Západné Nemecko aby predstavovalo súčasť jednotného obranného systému Západu. Avšak neúspech pri ratifikácii dokumentu spôsobil, že všetky otázky spojené s bezpečnosťou boli presunuté na pôdu NATO.⁹⁴

Dôvod pre bližšie zadefinovanie bezpečnostnej politiky a prechod od nezáväzných rokovaní v rámci medzinárodného fóra k záväzným rokovaniam, ktoré sú súčasťou štruktúry Európskej únie bol hlavne rozpad Sovietskeho zväzu. Tento významný dejinný míľnik spôsobil, že Únia si musela zadefinovať nový pohľad na medzinárodné vzťahy, keďže jej postavenie sa v porovnaní s obdobím studenej vojny zmenilo. V danom období štáty Únie predstavovali nárazníkovú zónu voči štátom Varšavskej zmluvy, ktorá združovala štáty Sovietskeho zväzu do obranného zväzku, protiváhy NATO. Po rozpade

---

⁹⁴ LIPKOVA.: *Europska unia* .2011. s.182

Sovietskeho zväzu nastalo obdobie neurčitosti, ktoré však bolo preklenuté úsilím prijať vyššie spomínanú zmluvu ale aj procesom zjednocovania Nemecka. Teda potreba kooperácie v oblasti obrany a zahraničnej politiky bola odsunutá do pozadia, kým neboli vyriešené vnútorné otázky v rámci Únie.

Vypuknutie konfliktu na Balkánskom polostrove spôsobeného rozpadom Juhoslávie prinútilo Európsku úniu zaoberať sa spoločnou bezpečnosťou. Prvým krokom bolo práve prijatie Zmluvy o Európskej únii. Tá sa však zaoberala viac otázkami zahraničnej politiky z politického a nie bezpečnostného aspektu. Bezpečnostný aspekt sa začal rozvíjať až od roku 1999. V tomto roku bola prijatá Európska bezpečnostná a obranná politika, zameraná na spoluprácu v oblasti vojenstva a zvládania kríz v oblasti širšej spoločnej zahraničnej politiky.⁹⁵ Cieľom tohto novovytvoreného nástroja bola podpora možností Európskej únie na výkon zahraničných zásahov a pomoci inými ako diplomatickými nástrojmi.

Presnejšie boli úlohy, ktoré mala Únia realizovať navonok vymedzené v Petersburskej deklarácii. Podľa tejto deklarácie boli hlavné body, ktorých sa týkala zahraničná angažovanosť Únie boli najmä humanitárne misie, riešenie konfliktov a mierové misie, odzbrojovanie, vojenské poradenstvo a po konfliktná stabilizácia.⁹⁶ Tieto body, hoci boli prijaté už v roku 1992 boli zahrnuté do zmlúv Únie až po prijatí Amsterdamskej zmluvy. Na výkon týchto bodov boli vytvorené ozbrojené zložky rýchlej reakcie ako výsledok samitu v Helsinkách.⁹⁷

Práve tieto počiatky odhalili slabinu európskej bezpečnosti. Tá spočívala na problematickej kooperácii medzi jednotlivými národnými armádami, ktoré mali tvoriť spoločné vojenské jednotky a zároveň nastali aj problémy s výzbrojou vojakov, keďže každá krajina ju realizovala samostatne bez ohľadu na ostatné zúčastnené strany. Pre potreby ďalšieho rozvoja spolupráce bolo potrebné začať kooperovať aj na iných ako politických či bezpečnostných úrovniach a to hlavne v oblasti obranného priemyslu. V histórii Európskej únie vystupujú štyri hlavné iniciatívy, ktoré boli namierené na užšiu spoluprácu medzi členskými krajinami práve v oblasti zbrojárskej výroby.

---

⁹⁵ LIPKOVA.: *Europska unia* .2011. S.191

⁹⁶ EUROPA.EU.: *Petersberg tasks*.2013.Dostupné na internete:<
http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/petersberg_tasks_en.htm>[cit.2014-8-2].

⁹⁷ STEINBACH.:*European Military Industrial Complex* .2011.Dostupné na internete:<
http://students.washington.edu/nupsa/Docs/Volume4/Wes_Steinbach_European_Military-Industrial_Complex.pdf >[cit.2014-8-2].

Štyri iniciatívy pre užšiu spoluprácu:

1. *Independent European Programme Group – IEPG (Nezávislá európska programová skupina)* – predstavovala fórum pre európske krajiny, ktoré boli členmi NATO. Jej hlavným zámerom bola koordinácia výskumu, rozvoja výzbroje a zbrojárskych technológií.⁹⁸ Počas jej existencie však nepriniesla reálne výsledky a bolo potrebné založenie inej inštitúcie.
2. *Western European Armaments Group – WEAG (Západoeurópska zbrojárska skupina)*, vytvorená v roku 1993. Považuje sa za nástupnícku organizáciu IEPG. O jej vzniku sa rokovalo už počas samitu v Maastrichte. V roku 1992 boli prenesené funkcie IEPG práve na WEAG. Medzi základné princípy patrila rovnoprávna reprezentácia členských štátov, kooperácia v zbrojárskych otázkach a spolupráca s NATO. Medzi jej hlavné úlohy patrilo posilnenie európskeho zbrojárskoho priemyslu. Tento cieľ mal byť dosiahnutý za pomoci harmonizácie, rastu konkurencie v rámci spoločenstva a kooperáciou vo vede a výskume.⁹⁹ V roku 1997 WEAG založil *Západoeurópsku zbrojársku organizáciu (WEAO)*, z ktorej sa mala vyvinúť finálna podoba kooperácia *Európska zbrojárska agentúra*. K naplneniu týchto plánov však nedošlo najmä kvôli neochote politických lídrov dohodnúť sa na jej budúcej podobe.¹⁰⁰
3. *Organisation for Joint Armament Cooperation - OCCAR (Organizácia pre kooperáciu v zbrojárstve)*. Táto organizácia vznikla z iniciatívy Francúzska, Nemecka, Veľkej Británie a Talianska. Výrazným prínosom tejto iniciatívy je fakt, že členské krajiny, ktoré sa zúčastňovali na vývoji a výskume a následnej výrobe sú na podľa zakladajúcej zmluvy viazaný „preferovať“ výrobok vytvorený v rámci OCCAR pri naplňaní potrieb svojich ozbrojených zložiek.¹⁰¹ Vďaka tomuto kroku

---

⁹⁸ NATO.: *Final Communique*.1984.Dostupné na internete:< http://www.nato.int/cps/en/SID-821D4B4A-1E579BAC/natolive/official_texts_23255.htm?selectedLocale=en >[cit.2014-8-2].

⁹⁹ STEINBACH.:*European Military Industrial Complex* .2011.Dostupné na internete:< http://students.washington.edu/nupsa/Docs/Volume4/Wes_Steinbach_European_Military-Industrial_Complex.pdf >[cit.2014-8-2].

¹⁰⁰ MAWDSLEY.: *The European Union and Defense Industrial Policy*.2011.Dostupné na internete:< <http://www.bicc.de/publications/publicationpage/publication/the-european-union-and-defense-industrial-policy-196/>>[cit.2014-8-2].

¹⁰¹ OCCAR.: *OCCAR CONVENTION*.2011.Dostupné na internete:< http://www.occar.int/media/raw/OCCAR_Convention.pdf >[cit.2014-8-2].

dochádza aspoň k čiastočnej aproximácii medzi výzbrojou armád jednotlivých členských krajín.

4. *Letter of Intent – Framework Agreement – LOI* , Dohoda bola podpísaná v roku 2000 a jej signatármi sú Francúzsko, Švédsko, Veľká Británia, Taliansko, Nemecko a Španielsko. Cieľom tejto dohody je podpora rozvoja európskeho trhu so zbrojárskou produkciou. Teraz plní po konsenze medzi členmi podpornú úlohu pre aktivity EDA v oblasti vývoja, stratégií a zároveň vedie dialóg s nečlenskými krajinami pre propagáciu zbrojárskeho priemyslu.¹⁰²

5. *European Defence Agency – EDA (Európska obranná agentúra).*

EDA bola vytvorená v roku 2004. Táto agentúra prebrala všetky funkcie a atribúty WEAG – u a WEO – u a aj úlohy tejto agentúre zostali podobné a teda posilniť kooperáciu vo vyzbrojovaní, rozvinúť obranné kapacity a zlepšiť obranno - priemyselnú bázu.¹⁰³ V určitých aspektoch plní teda podobné úlohy ako OCCAR ale zastupuje oveľa širšie pole aktérov.

Rozdiel medzi EDA a jej predchodcami vyplýva najmä z faktu, že jej vytvorenie je zahrnuté v Zmluve o Európskej únii v článku 42. V treťom bode tohto článku sa uvádza, že „ (EDA) určuje operačné požiadavky, presadzuje opatrenia na splnenie týchto požiadaviek, prispieva k identifikácii a prípadne k vykonávaniu akýchkoľvek opatrení potrebných na posilnenie priemyselnej a technologickej základne odvetvia obrany...“. Je teda prvou vojenskou agentúrou zameranou na posilnenie kooperácie medzi členskými štátmi, ktorá bola založená práve samotnou Európskou úniou. EDA predstavuje jedinú z agentúr Európskej únie, ktorej riadiaci orgán sa schádza na ministerskej úrovni. Na čele tejto agentúry stojí Vysoký predstaviteľ Európskej únie pre Spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, ktorý je zároveň aj podpredsedom v Európskej komisii.¹⁰⁴ Medzi jej hlavné úlohy patrí rozvoj obranných kapacít, podpora vedy a výskumu, rozvoj

---

¹⁰² GOV.UK.: Letter of intent.2010.Dostupné na internete:< <https://www.gov.uk/letter-of-intent-restructuring-the-european-defence-industry>>[cit.2014-8-2].

¹⁰³ STEINBACH.:*European Military Industrial Complex* .2011.Dostupné na internete:< http://students.washington.edu/nupsa/Docs/Volume4/Wes_Steinbach_European_Military-Industrial_Complex.pdf >[cit.2014-8-2].

¹⁰⁴ EDA.: *Governance*.2014.Dostupné na internete:< <http://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/governance> >[cit.2014-8-2].

konkurenčného zbrojárskeho trhu.¹⁰⁵ Významným faktorom je, že táto inštitúcia prijíma rozhodnutia väčšinovým princípom¹⁰⁶ a nie všetci členovia sa musia zúčastňovať na jej chode.¹⁰⁷ Zároveň však všetky produkty, ktoré prejdú výrobným procesom sú rovnako dostupné pre všetky členské štáty bez ohľadu na ich zapojenie do výrobného procesu. EDA tiež kooperuje s rôznymi inými inštitúciami, mimo iné práve s OCCAR a ich spolupráca sa zameriava na zdieľanie informácií o jednotlivých projektoch, čím zabezpečujú ich bezproblémovú realizovateľnosť.¹⁰⁸

2.2.2 Aktéri zbrojárskeho priemyslu Európskej únie

EDA predstavuje jedného z aktérov európskej vojensko – priemyselnej politiky. Ostatných aktérov môžeme rozdeliť do troch skupín. Prvú predstavujú firmy činné v zbrojárskom odvetví. Druhú skupinu predstavujú národné štáty, ktoré aj v rámci jednotnej Európy stále majú vplyv na rozhodovanie vo vojensko – priemyselnej politike. Tretiu skupinu tvoria inštitúcie Európskej únie zainteresované v dani v danej oblasti, ktoré však vystupujú aj ako tvorcovia samotnej politiky.

Firmy – pod vplyvom svetových vojen sa z firiem zbrojárskeho priemyslu v Európe stali cenené aktíva, ktoré boli často vo vlastníctve štátu. Práve skúsenosti zo svetových vojen a neustála hrozba vypuknutia konfliktu počas studenej vojny podnietili medzi štátmi potrebu rozvoja vlastného zbrojárskeho priemyslu. Už v 80-tych rokoch však dochádzalo k postupnému spájaniu firiem prípadne ku privatizácii podnikov, za účelom zlepšenia ich výkonnosti. V tej dobe bol badateľný rozdiel medzi krajinami ako Nemecko, Veľká Británia v ktorých prebiehala konsolidácia a privatizácia a Francúzskom, ktoré stále preferovalo štátne vlastníctvo. Po skončení studenej vojny došlo k poklesu výdavkov na zbrojenie, čo naďalej podnecovalo konsolidačné tendencie medzi zbrojárskymi firmami za účelom dosahovania väčšej efektivity a ziskovosti. Na začiatku 21. Storočia sa týmto procesom vyformovali tri hlavné zbrojárske firmy Európy: BAE systems, Airbus Group a Thales. Každá z týchto firiem má špecifický charakter. BAE systems vznikla fúziou britských zbrojárskych firiem a vytvorila monopol na britskom trhu. Airbus Group

---

¹⁰⁵ EDA.: *What we do*.2014.Dostupné na internete:< <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Whatwedo> >[cit.2014-8-2].

¹⁰⁶ SLIJPER.: *The emerging European MIC*. 2005. Dostupné na internete:<<http://www.tni.org/sites/www.tni.org/archives/reports/militarism/eumilitary.pdf>>[cit.2014-8-2].

¹⁰⁷ EDA.: *How we work*.201.Dostupné na internete:< <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work> >[cit.2014-8-2].

¹⁰⁸ EDA.: *Partners* .2014.Dostupné na internete:< <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/partners> >[cit.2014-8-2].

predstavuje európsku firmu keďže vznikla po fúzii nemeckej firmy DASA, francúzskej firmy Aerospatiale Matra a španielskej CASA – i. Poslednou firmou je Thales, ktorý vznikol postupným skupovaním relatívne menších firiem.¹⁰⁹ Airbus Group vznikol premenovaním z EADS¹¹⁰, čo môže byť vnímané ako výsledok neúspešných rokovaní o zlúčení medzi EADS a BAE systems. Ich zlúčením by vznikla firma, ktorá by rozsahom bola podobná americkému Boeingu. Tento proces sa nezrealizoval hlavne kvôli politickému odporu zo strany Nemecka, ktoré nechcelo stratíť kontrolnú úlohu v tomto konglomeráte a odporu zo strany BAE systems proti účasti štátov na kontrole v konglomeráte. Tento odpor je spôsobený angažovanosťou firmy BAE systems na americkom trhu, kde by bolo politické riadenie firmy vnímané negatívne.¹¹¹

Európsky obranný priemysel je teda vo veľkej miere zastúpený práve týmito troma firmami, ktoré podnikajú hlavne v oblasti letectva, kozmickej produkcie a obrannej elektroniky. Tento sektor ročne generuje približne polovicu príjmov celého obranného priemyslu, má najväčšie skúsenosti v spoločných projektoch. Spolupráca je podmienená aj vysokými výdavkami na výskum, ktorý je výhodnejšie financovať spoločne. V ostatných oblastiach obranného priemyslu, ktoré sú zamerané na pozemné vojská a námorníctvo nedošlo k takej významnej konsolidácii ako vo vyššie spomínanom odvetví. Tieto sektory sú charakterizované veľkou výrobnou kapacitou, ktorú sa nedarí naplno vyťažiť, prílišnou závislosťou od štátnych objednávok, mnohými aktérmi vo viacerých štátoch a nízkymi výdavkami na výskum, čo spôsobuje medzi firmami pocit neopodstatnenosti fúzií.¹¹²

Pri vymedzení pojmu VPK bol uvedený aj vplyv zbrojárskeho priemyslu, ktorý je v prípade európskych firiem realizovaný *lobovaním*. Netýka sa to firiem, v ktorých majú priamy podiel štáty a tie sa teda snažia presadzovať vlastné záujmy. Lobovanie predstavuje združovanie výrobcov do záujmových skupín, ktoré sa snažia ovplyvňovať podmienky a vývoj na trhu so zbrojárskou produkciou. Toto odvetvie tiež prešlo postupnou konsolidáciou z ktorej vzišlo združenie *ASD – Združenie letecko – kozmických*

---

¹⁰⁹ MAWDSLEY.: *The European Union and Defense Industrial Policy*.2011.Dostupné na internete:< <http://www.bicc.de/publications/publicationpage/publication/the-european-union-and-defense-industrial-policy-196/>>[cit.2014-8-2].

¹¹⁰ AIRBUS.: *What we do*.2014.Dostupné na internete:< <http://www.airbus-group.com/airbusgroup/int/en/our-company/What-we-do.html> >[cit.2014-8-2].

¹¹¹ BAE-EADS merger cancelled amid political impasse.: .2012.Dostupné na internete:< <http://www.bbc.com/news/business-19897699>>[cit.2014-8-2].

¹¹² EUROPEAN COMMISSION.: *Towards a more competitive and efficient defence and security sector*.2014.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0279:FIN:EN:PDF>>[cit.2014-8-2].

a obranných firiem. Jeho hlavnou úlohou je ovplyvňovať politiku a legislatívu prípadne zabezpečovať zdroje financovania v prospech svojich klientov.¹¹³ Týmto spôsobom majú vyššie uvedené podniky vplyv na formovanie obrannej politiky v Európe. V tomto prípade je otázne, či práve konsolidácia neprispela ku rastu vplyvu veľkých zbrojárskych firiem na určovanie obrannej politiky. O vplyve zbrojárskych firiem na dianie v zbrojárskom priemysle svedčí aj formovanie poradných skupín Európskej komisie ako napríklad *Klub osobností* alebo *Star 21*. Úlohou Klubu osobností je vykonávať poradnú úlohu pri formovaní rozpočtu zameraného na vývoj v oblasti zbrojárstva a bezpečnosti. Jeho členov popri zástupcoch orgánov inštitúcií EU tvoria predstavitelia vedúcich zbrojárskych firiem. Podobná situácia je aj v *Star 21*.¹¹⁴ Konzultácie medzi týmito predstaviteľmi chápeme ako potrebné na prispôbenie politík EU požiadavkám zbrojárkeho priemyslu no zároveň pri starostlivej formulácii svojich požiadaviek môžu zbrojárske firmy dosiahnuť ciele výhodnejšie pre ne ako pre EU. Napríklad pri skupine *Star 21* to boli vyššie zdroje na výskum pre letecký priemysel a kozmonautiku, keďže firmy uviedli, že práve tieto sektory zabezpečia rast v EU.¹¹⁵ Hlavným argumentom pre investície bol rozvoj civilného sektora, ktorý je úzko previazaný s obranným sektorom. Tu však treba poukázať na fakt, že v skupine *Star 21* nebol civilný sektor zastúpený.¹¹⁶

Vplyv na formovanie obrannej politiky majú v rámci EU aj samotné členské štáty. Ako vo viacerých oblastiach tak aj v tejto dochádza medzi členskými štátmi ku rozporom v prístupe k obrannej politike. Tento prístup sa postupne vyvíjal a v minulosti ho charakterizoval najmä rozpor medzi Francúzskom, zástancom štátneho vplyvu v zbrojárskych firmách, a Nemeckom s Veľkou Britániou, ktoré sa snažili zefektívniť obranný priemysel privatizáciou. Zároveň sa každá krajina snažila o formovanie národných šampiónov pričom sa snažila zamedziť vplyvom zahraničných firiem na národný zbrojársky priemysel. S cieľom posilniť konkurencieschopnosť európskeho obranného priemyslu a znížiť jeho závislosť od americkej produkcie museli krajiny upustiť od nacionálnych tendencií a začať podporovať jeho konsolidáciu. Prvými snahami boli práve združovania štátov do spolkov ako OCCAR a LOI, ktoré mali za cieľ kooperáciu vo vede

---

¹¹³ AIRBUS.: *Our missions*.2014.Dostupné na internete:< <http://www.asd-europe.org/about-us/missions-key-priorities/> >[cit.2014-8-2].

¹¹⁴ SLIJPER.: *The emerging European MIC*. 2005. Dostupné na internete:<<http://www.tni.org/sites/www.tni.org/archives/reports/militarism/eumilitary.pdf>>[cit.2014-8-2].

¹¹⁵ BAILES – DEPAUW.: *The EU defence market: balancing effectiveness with responsibility*.2011.S12

¹¹⁶ SLIJPER.: *The emerging European MIC*. 2005. Dostupné na internete:<<http://www.tni.org/sites/www.tni.org/archives/reports/militarism/eumilitary.pdf>>[cit.2014-8-2].

a výskume ale aj vo vyzbrojovaní armád. V súčasnosti je spolupráca zabezpečovaná hlavne vďaka EDA ale je otázne do akej miery sa na rozhodovaní v nej podieľajú nečlenské štáty LOI. Členské štáty LOI totiž predstavujú približne 90%¹¹⁷ európskeho zbrojárskeho priemyslu a prechod k novej rokovacej platforme ich nemusel dostatočne motivovať rozšíriť kooperáciu aj o iných aktérov.

Významný je aj vplyv USA, ktoré podpisuje zmluvy s vybranými európskymi štátmi ako Veľká Británia, Taliansko a Španielsko¹¹⁸, pričom predmetom týchto zmlúv je kooperácia medzi USA a vybranou krajinou vo veciach výskumu a vývoja, exportu, prístupu na trh a vymieňania informácií. Následne firmy z vybraných krajín majú väčší záujem na obchodovaní na trhu USA kvôli množstvu kontraktov, ktoré sa na ňom udeľujú. Zároveň tieto dohody zjednodušujú prístup amerických vysoko konkurenčných firiem na trhy EU.

Hlavnou inštitúciou, ktorá sa snaží o vytvorenie jednotného európskeho trhu so zbrojárskou produkciou je *Európska komisia*. Tá sa dlhodobo zasadzuje za rozvoj daného trhu, hlavne o rast vzájomného obchodu medzi krajinami a zvyšovanie efektivity vo výrobe s cieľom vyhnúť sa zbytočne veľkej výrobnéj kapacite, produkcii podobných obrazcov zbraní vo viacerých členských štátoch a poklesu výdavkov na výskum. Hlavný problém pri presadzovaní týchto cieľov spôsobuje prístup samotných štátov, ktoré na ochranu svojho zbrojárskeho priemyslu majú možnosť využiť článok 346 Zmluvy o Európskej únii.¹¹⁹ Tento článok im dáva možnosť vyňať obchod so zbraňami spod regulácie pravidiel spoločného trhu, vyhnúť sa hospodárskej súťaži a priradiť kontrakty podľa vlastného uváženia. Podľa rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie nie je toto privilégium neobmedzené a jeho využitie musí byť podložené významným dopadom na národnú bezpečnosť štátu.¹²⁰

---

¹¹⁷ MAWDSLEY.: *The European Union and Defense Industrial Policy*.2011.Dostupné na internete:<
<http://www.bicc.de/publications/publicationpage/publication/the-european-union-and-defense-industrial-policy-196/>>[cit.2014-8-2].

¹¹⁸ MOD.:*Statement regarding arms sales*.2002.Dostupné na internete:<<http://www.defensa.gob.es/Galerias/politica/armamento-material/ficheros/DGM-Declaracion-Principios-EEUU-ingles.pdf>>[cit.2014-8-2].

¹¹⁹ MZV.: *Zmluva o Európskej únii*.2008.Dostupné na internete:<
[http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_3B704251D03F1D46C1257674002F6340_SK/\\$File/Zmluva_o_EU.pdf](http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_3B704251D03F1D46C1257674002F6340_SK/$File/Zmluva_o_EU.pdf)>[cit.2014-8-2].

¹²⁰ BAILES – DEPAUW.: *The EU defence market: balancing effectiveness with responsibility*.2011 S.12

Medzi aktivity komisie, ktorými ovplyvňuje vývoj v zbrojárskom priemysle patrí schvaľovanie fúzií zbrojárskych firiem, vytváranie fondov na financovanie projektov zameraných na výskum a vývoj v zbrojárskom sektore¹²¹ a v neposlednom rade prijímanie legislatívy upravujúcej kooperáciu a obchodovanie v zbrojárskom sektore. Takýmto legislatívnym aktom bolo prijatie *Obranného balíka*¹²², ktorý pozostáva zo smernice upravujúcej obchod so zbrojárskou produkciou medzi štátmi spoločenstva¹²³ a smernicu upravujúcu dodávky služieb a tovarov zbrojárkeho priemyslu¹²⁴. Členské štáty majú stále možnosť sa odvolať na článok 346 Zmluvy o EU ale v prípade ak sa naň neodvolajú musia dodržiavať podmienky a postupy určené práve týmito smernicami. Tieto smernice boli Komisiou prijaté v roku 2007 a ku ich transpozícii došlo vo všetkých štátoch EU až v roku 2013.¹²⁵ V období od roku 2011 - 2013 z celkového počtu kontraktov, ktoré boli zadané v súlade so smernicami Obranného balíka, predstavoval cezhraničný obchod a poskytnutie služieb iba 8%.¹²⁶ Avšak existuje predpoklad, že neustále uverejňovanie kontraktov povedie ku rastu záujmu zo strany firiem a následne ku rastu cezhraničného obchodu.

2.2.3 Súčasný vývoj a štatistiky

Zbrojársky priemysel má v rámci ekonomiky EU významné postavenie. V roku 2012 vygeneroval obrat vo výške 96 miliárd Eur a priamo aj nepriamo zamestnával spolu 960 tisíc ľudí¹²⁷.

---

¹²¹ BAILES – DEPAUW.: *The EU defence market: balancing effectiveness with responsibility*.2011 s.18

¹²² EUROPEAN COMMISSION.: *Defence industrial policy*.2014.Dostupné na internete:< http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/defence-industrial-policy/index_en.htm>[cit.2014-8-2].

¹²³ ÚRADNÝ VESTNÍK.: *Smernica 294*.2009.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:146:0001:0036:SK:PDF> >[cit.2014-8-2].

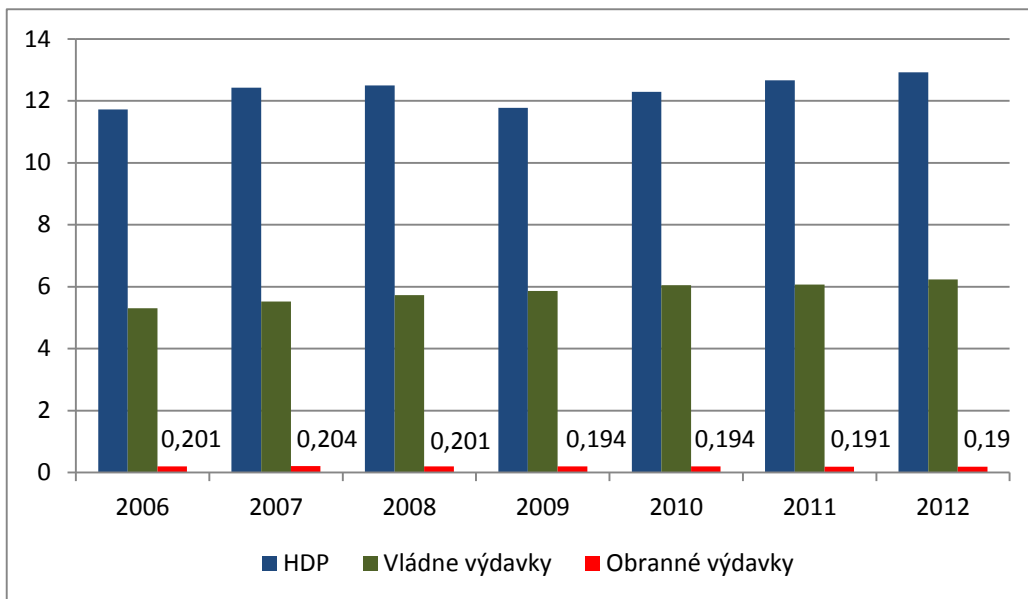
¹²⁴ ÚRADNÝ VESTNÍK.: *Smernica 315*.2009.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:216:0076:0136:SK:PDF> >[cit.2014-8-2].

¹²⁵ EUROPEAN COMMISSION.: *Towards a more competitive and efficient defence and security sector*.2014.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0279:FIN:EN:PDF>>[cit.2014-8-2].

¹²⁶ Ibid

¹²⁷ ASD.: *Facts and Figures*.2013.Dostupné na internete:< http://www.asd-europe.org/fileadmin/user_upload/Client_documents/ASD_Contents/2_COMMUNICATION/2.5_Publication s/2.5.2_Facts_and_Figures/ASD_Facts_and_Figures_2012.pdf>[cit.2014-8-2].

Graf 8 HDP, vládne výdavky a obranné výdavky – EU v miliardách EUR

ZDROJ: EUROSTAT - EDA

Výdavky EU na obranu majú však klesajúcu tendenciu a v rozmedzí rokov 2005 – 2012 poklesli v reálnych hodnotách o 10% (graf 8). Hlavné zníženie bolo pozorované v súvislosti s hospodárskou krízou, kedy hlavne výdavky malých štátov poklesli o približne 30%, kým v ostatných došlo ku 10% - nému poklesu. Vo Francúzsku, Taliansku a Švédsku zostali rozpočty na obranu v značnej miere nepozmenené.¹²⁸ Významným faktorom je nárast hodnoty zbrojárskej produkcie o približne 10% ročne,¹²⁹ čo znamená, že pri poklese výdavkov na obranu ale aj pri ich zachovaní na rovnakej výške dochádza vo všeobecnosti k poklesu kapacity zbrojárskeho priemyslu.

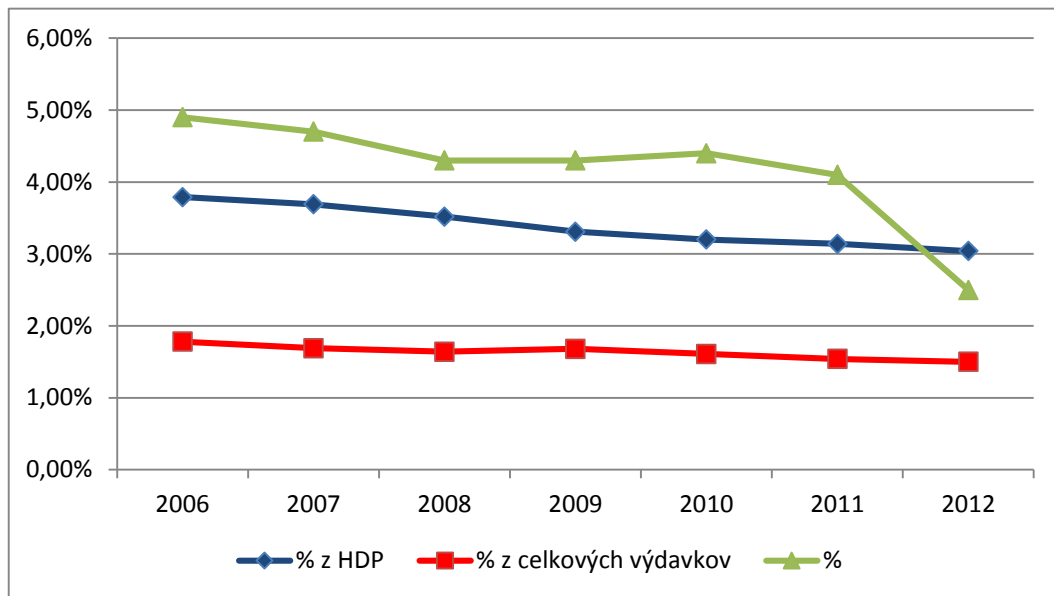
Dochádza aj k poklesu výdavkov na výskum o 38% v porovnaní s rokom 2011¹³⁰ (graf 9) , čo ovplyvňuje výrobnú kapacitu zbrojárskeho priemyslu do budúcnosti a môže viesť k poklesu celkovej konkurencieschopnosti tohto sektora.

¹²⁸ EUROPEAN COMMISSION.: Towards a more competitive and efficient defence and security sector.2014.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0279:FIN:EN:PDF>>[cit.2014-8-2].

¹²⁹ Ibid

¹³⁰ EDA.: *Defence data*.2013.Dostupné na internete:< <http://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-publications/defence-data-booklet-2012-web> >[cit.2014-8-2].

Graf 9 Percentuálny podiel obranných výdavkov na HDP / celkových vládnych výdavkoch a podiel výdavkov na výskum na obranných výdavkoch v %

ZDROJ: EUROSTAT – EDA

Práve v súvislosti s výdavkami na výskum treba uviesť fakt, že európsky zbrojársky priemysel je tvorený na jednej strane firmami, ktoré si dokážu výskum zafinancovať vlastnými zdrojmi (prípady letecko – kozmického sektoru), na strane druhej firmami, ktoré majú nízke výdavky na výskum prípadne sa spoliehajú na financovanie zo strany štátu. Výdavky na výskum teda nie sú jednotne smerované ale využívajú sa na rôzne produkty. Vidíme to napríklad na letecko – kozmickom sektore, ktorý vytvára približne 50% obratu zbrojárskeho priemyslu.¹³¹ Napriek konsolidácii a značnej kooperácii medzi firmami sa tieto podieľajú na výrobe viacerých typov strojov: britská BAE systems vyrába spoločne s americkými firmami F-35 Joint Strike Fighter, následne tá istá firma kooperuje s EADS na vývoji lietadla Eurofighter Typhoon. Francúzska firma Dassault vytvorila stroj Rafale a švédsky Saab vyrába stroj Gripen.¹³² Túto rôznorodosť produkcie podmieňuje aj

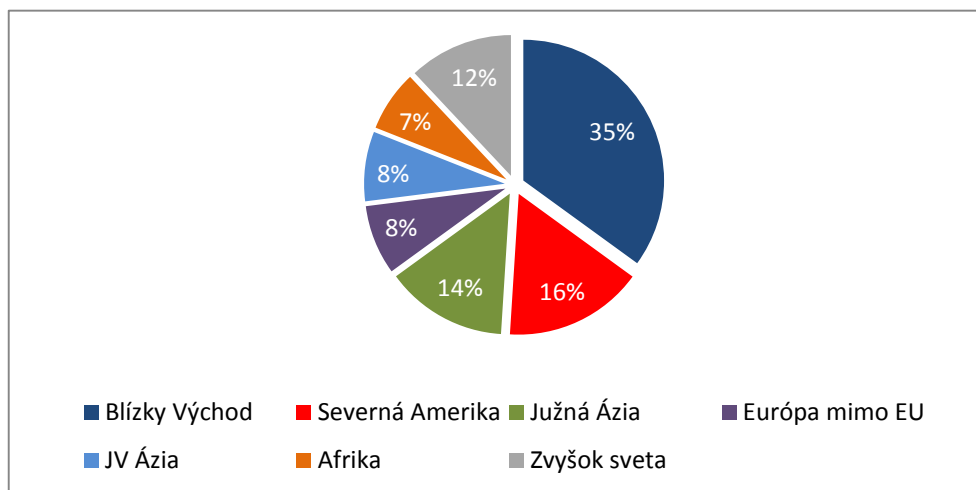
¹³¹ EDA.: *Defence data*.2013.Dostupné na internete:< <http://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-publications/defence-data-booklet-2012-web> >[cit.2014-8-2].

¹³² STEINBACH.:*European Military Industrial Complex* .2011.Dostupné na internete:< http://students.washington.edu/nupsa/Docs/Volume4/Wes_Steinbach_European_Military-Industrial_Complex.pdf >[cit.2014-8-2].

fakt, že až 80% produkcie je pridelovaných národne¹³³čo neprospieva konkurencii a vedie ku duplicite produkcie.

Pri klesajúcich výdavkoch na obranu a obsadenosti národných trhov domácimi firmami musia zbrojárske firmy v snahe udržať si ziskovosť diverzifikovať svoje odbytové možnosti a exportovať svoju produkciu do zahraničia.

Graf 10 Smerovanie exportov zbrojárskej produkcie EU - 2011

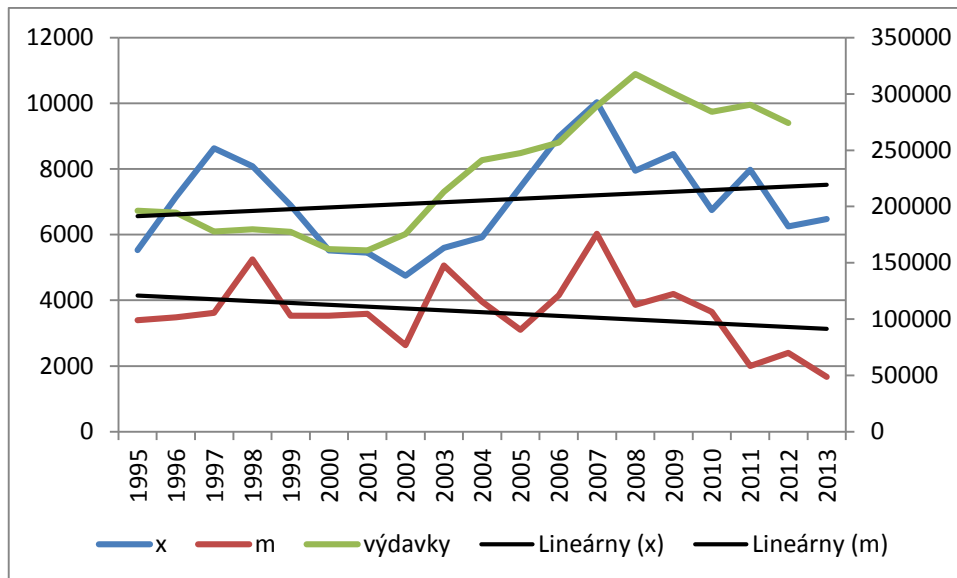
ZDROJ: COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT

Hlavným odbytovým trhom sa stal Blízky východ, ktorý prijal 35% zo všetkých európskych exportov, nasledovaný Severnou Amerikou a Áziou (graf 10).

Na grafe 11 vidíme vývoj zahraničného obchodu so zbraňami v EU. Jeho vývoj závisí v určitej miere aj od svetového ekonomického vývoja, keď v rokoch 2001 a 2007 vidíme pokles exportov aj importov, ktoré boli spôsobené nízkymi výdavkami na obranu v čase kríz. Počas sledovaného obdobia môžeme pozorovať rastúci trend exportov a klesajúci trend importov, pričom tento vývoj zodpovedá vývoju výdavkov na obranu.

¹³³ EUROPEAN COMMISSION.: Towards a more competitive and efficient defence and security sector.2014.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0279:FIN:EN:PDF>>[cit.2014-8-2].

Graf 11 Vývoj exportov a importov EU v rokoch 1995 – 2013 v TIV, vývoj výdavkov na obranu v mil. EUR

ZDROJ: SIPRI

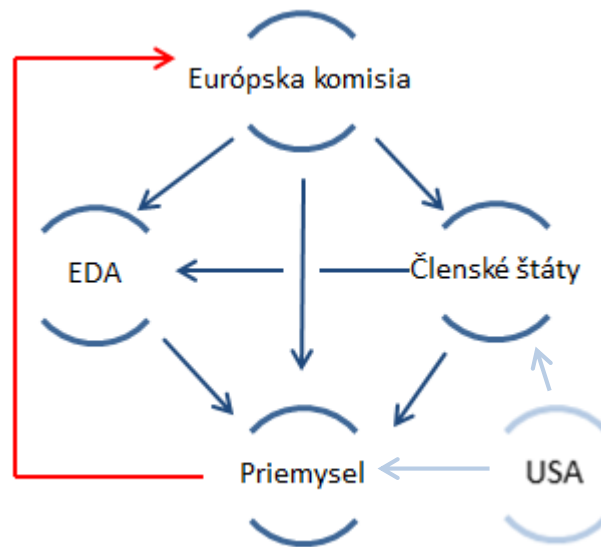
Firmy pri klesajúcich výdavkoch štátu na obranu musia nachádzať iné ziskové príležitosti. Jednou z možností je internacionalizácia, teda rozširovanie svojich aktivít do iných krajín. Ďalšou možnosťou je diverzifikácia, ktorá vedie ku rozširovaní firemného portfólia o produkty s civilným využitím.¹³⁴ Európske firmy, ktoré sa nachádzajú v rebríčku Top 100 zbrojárskych firiem za rok 2013, dosahujú v priemere 45% svojich príjmov v civilnom sektore.¹³⁵

Na základe preskúmania vzťahov v zbrojárskom priemysle EU sme dospeli k zisteniam, ktoré sme graficky znázornili v grafe 13. Podľa týchto zistení sa na čele rozhodovacieho procesu nachádza Európska komisia. Jej cieľom je rozvoj obchodu so zbrojárskou technikou. Za týmto účelom priama rôzne smernice, ktoré majú za cieľ zjednotiť obchodovanie so zbrojárskou produkciou v rámci EU. Hlavným problémom tohto obchodu je rozdrobenosť trhu medzi viacerých národných hráčov, nedostatočná konsolidácia a exportné opatrenia, ktoré sťažujú vzájomný obchod.

¹³⁴ EUROPEAN COMMISSION.: Towards a more competitive and efficient defence and security sector.2014.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0279:FIN:EN:PDF>>[cit.2014-8-2].

¹³⁵ Prepočet z SIPRI.: The SIPRI Top 100 arms-producing and military services companies in the world excluding China, 2012.:2013.Dostupné na internete:< <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100> >[cit.2014-8-2].

Graf 12 Zobrazenie vzťahov v zbrojárskom priemysle EU

ZDROJ: Vlastné spracovanie

Aj po transpozícii smerníc do právnych predpisov jednotlivých štátov môžu štáty využívať výnimku, ktorú im zabezpečuje článok 346 Zmluvy o Európskej únii. Vplyv členských štátov na dianie v priemysle spočíva hlavne v transponovaní smerníc EU, určovaní pravidiel na export a určovaní výšky výdavkov na obranu. V súčasnosti, hlavne pod vplyvom ekonomickej krízy, dochádza k poklesu výdavkov na zbrojenie, čo núti zbrojárske firmy zameriavať sa viacej na export. Tým klesá vplyv štátov v zbrojárskom priemysle na úkor firiem.

V nadchádzajúcom období sa dá očakávať nárast významu agentúry EDA súvisiaci s rastom spolupráce v zbrojárskom priemysle medzi firmami ako aj štátmi. V súčasnosti agentúra nepredstavuje svojou veľkosťou (z finančného a personálneho hľadiska) inštitúciu, ktorá by mohla kontrolovať väčšinu aktivít v zbrojárskom priemysle. Významnú úlohu však zohráva v sprostredkovaní kontraktov pomocou elektronických portálov.¹³⁶

Nepriamy vplyv na dianie v zbrojárskom priemysle majú aj USA, najmä poskytovaním preferenčnej spolupráce vybraným krajinám EU.

Samotný zbrojársky priemysel je ovplyvňovaný značným počtom aktérom, ktorí sa zaujímajú o dianie v ňom. Postupnou konsolidáciou v určitých sektoroch priemyslu však

¹³⁶ EDA.: *Gateway*.2011.Dostupné na internete:< <https://www.eda.europa.eu/procurement-gateway> >[cit.2014-8-2].

vznikli firmy, ktoré majú značný vplyv koncentrovaný v záujmových zoskupeniach. Často sú konzultované zo strany európskych inštitúcií pri prijímaní rozhodnutí súvisiacich s vývojom v zbrojárskom priemysle, vďaka čomu môžu ovplyvňovať pravidlá regulujúce tento sektor.

Pri analýze zbrojárskeho priemyslu EU a jeho aktérov sme dospeli k záveru, že netvorí celok, ktorý môžeme charakterizovať ako VPK. Pri použití Steinbachovho prirovnania VPK ku reťazi, v ktorej rôzni aktéri reprezentujú články tejto reťaze môžeme vidieť, že toto prirovnanie sa nedá na európske pomery aplikovať. Bráni tomu množstvo aktérov či už firiem alebo štátov, pričom každý z nich sleduje v zbrojárskom sektore vlastné záujmy. V niektorých sektoroch došlo ku koordinácii aktivít a spoločným projektom avšak aj tu sa ukázala hlavná prekážka ďalšieho rozvoja, ktorú predstavujú národné záujmy jednotlivých štátov snažiacich sa nestratiť vplyv v tomto sektore. Treba podotknúť, že tieto snahy vedú k neefektívite v zbrojárskom priemysle a keďže tento sektor je možným zdrojom viacerých inovácií dochádza aj k nepriamemu negatívnemu ovplyvňovaniu celkového rozvoja v EU.

2.3 VPK Spojených štátov amerických

USA zohrávajú v zbrojárskom priemysle významnú úlohu. Dlhodobo sa umiestňujú na popredných priečkach v rámci producentov zbrojárskych produktov a aj v štatistikách registrujúcich exporty zbraní sa nachádza medzi najvýznamnejšími exportérmi. Toto postavenie je z časti výsledkom mimoriadnych výdavkov na zbrojenie, ktoré sú bezprecedentne najvyššie spomedzi producentov zbraní.

V tejto sekcii sa zameriame, vzhľadom na rozsah práce a aj fakt, že téma VPK USA je príliš obširná téma, na stručné vymedzenie VPK USA a jeho finančné štatistiky, ktoré využijeme v záverečnej analýze.

2.3.1 Vývoj

Podobne ako v zbrojárskom priemysle Sovietskeho zväzu, rozhodujúcim faktorom pre jeho rozvoj bola druhá svetová vojna. Po jej skončení boli v USA vytvorené výrobné kapacity, ktoré bolo potrebné využiť. Na základe súperenia medzi Sovietskym zväzom a USA dochádzalo k ospravedlňovaniu výdavkov na zbrojenie práve hrozbou zo strany

súpera. Celkovo sa dá vývoj v zbrojárskom priemysle USA charakterizovať pomocou rozdelenia na tri etapy.¹³⁷

Prvou etapou bolo rozmedzie rokov 1945 a 1960. Charakteristickým preň bol najmä nárast výdavkov na obranu v súvislosti so snahou potlačiť šírenie sovietskeho vplyvu, angažovanosť v Kórejskej vojne a vytvorenie prvej americkej armády počas mierového obdobia.¹³⁸ Pre potreby novovytvorenej armády a na zabezpečenie výzbroje v rámci Kórejského konfliktu bolo potrebné vytvoriť priemyselný komplex. Jeho charakteristickou črtou bolo množstvo firiem, ktoré sa na jeho vývoji v tom čase zúčastňovalo. Hlavným dôvodom bola ich počiatočná nútená angažovanosť počas druhej svetovej vojny. Po jej skončení mohli pokračovať v zbrojárskej výrobe alebo sa vrátiť k pôvodnému zameraniu. Túto angažovanosť zo strany súkromných firiem využila vláda a čoraz viac produkcie smerovala na súkromný sektor.

V roku 1947 bolo vytvorené *Ministerstvo obrany (Department of Defence)*, ktorá slúžila na manažovanie vzťahov s novovznikajúcim obranným priemyslom a začala vykonávať kontrolu nad procesom zbrojenia, čo viedlo k určitému poklesu atraktivity sektora.¹³⁹ Zo štátu sa týmto krokom stal jediný odberateľ na trhu so zbrojárskou produkciou. Dochádzalo k postupnej aj keď nie cielenej koncentrácii medzi zbrojárskymi firmami, spôsobenej najmä vysokými nárokmi na produkciu. S cieľom dohnať náskok sovietskeho výskumu v kozmickom priestore bola vytvorená agentúra DARPA, zameraná na výskum, ktorej najznámejším produktom je internet.¹⁴⁰

Ďalším vývojovým obdobím boli roky 1961 – 1990. Americký priemysel sa v tomto období neustále porovnával so svojím sovietskym náprotivkom. Stúpajúce výdavky na vedu a výskum spôsobili, že priemysel začal produkovať významné produkty najmä v elektronickej oblasti. Rast ekonomiky však spôsobil, že firmy zbrojárskeho priemyslu sa začali aktivizovať aj v civilnom sektore, ktorý rástol rýchlejšie ako vojenský. Dôvodom na presun boli aj stagnujúce výdavky na obranu. Tie stúpili len v čase

---

¹³⁷ BARRY - WATTS.: The US Defense Industrial Base Past, Present and Future.2011.Dostupné na internete:<<http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2011/02/2008.10.15-Defense-Industrial-Base.pdf>>[cit.2014-8-2].

¹³⁸ Ibid s.13

¹³⁹ MOD.: *History*.2011.Dostupné na internete:< <http://www.defense.gov/about/#history> >[cit.2014-8-2].

¹⁴⁰ DARPA.: *History*..2011.Dostupné na internete:<<http://www.darpa.mil/About/History/History.aspx>>[cit.2014-8-2].

Vietnamskej vojny a počas vlády Ronalda Regana¹⁴¹ ale boli to iba cyklické zvýšenia, ktoré zakrátko poklesli. S nízkym financovaním zo strany štátu a rastúcim civilným sektorom začali podniky oddeľovať zbrojársku produkciu od ostatnej produkcie prípadne celkovo opúšťali zbrojársky priemysel.

To viedlo v novej etape, ktorá nastala po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991. So zánikom úhlavného nepriateľa, začal klesať aj rozpočet na zbrojenie, pričom výdavky na výskum si udržiavali konštantnú úroveň. V roku 1992 bola vytvorená komisia s cieľom určiť ďalší vývoj v zbrojárskom priemysle v čase klesajúcich výdavkov.¹⁴² Jej záverom bolo odporúčanie začať s integráciou hlavných zbrojárskych podnikov. Tento zámer bol oznámený pätnástim spoločnostiam počas ich návštevy v Bielom dome, ktorá dostala pomenovanie „Last Supper“, teda *posledná večera*.¹⁴³ Hlavná časť tejto integrácie začala počas vlády Clintona na jej konci zostalo päť významných spoločností.¹⁴⁴(viď príloha 2). Tieto komerčné spoločnosti tvoria základ dnešného zbrojárskeho priemyslu. Ich komerčné aktivity sú navzájom poprepájané, čo vedie k ich kooperácii pri uchádzaní sa o kontrakty. V mnohých prípadoch má vláda možnosť nakupovať iba od dvoch podnikov, čo môže pri odchode tohto podniku zo zbrojárskeho priemyslu viesť ku vytvoreniu monopolu. Je otáznne či z dlhodobého hľadiska je toto usporiadanie výhodné.

Hoci vládne predstava, že americký zbrojársky priemysel sa dá charakterizovať ako vysoko konkurenčný trh, v niektorých aspektoch je to práve naopak. Ako príklad môžeme uviesť vysokú konkurenciu pri snahe o získanie zákazky ale po jej pridelení sa dodávateľ stáva monopolistom, ktorý diktuje vláde podmienky financovania.¹⁴⁵ Tiež si treba uvedomiť, že niektoré výskumné projekty by sa nezaobišli bez financovania zo strany štátu ako aj poskytnutia požiadaviek na výzbroj, ktoré nemôžu vzísť z trhových procesov

---

¹⁴¹ BARRY - WATTS.: The US Defense Industrial Base Past, Present and Future.2011.Dostupné na internete:<
<http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2011/02/2008.10.15-Defense-Industrial-Base.pdf>>[cit.2014-8-2].

¹⁴² Ibid s.30

¹⁴³ J.Deutch.: *Consolidation of DIB*.2001.Dostupné na internete:<
http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic706688.files/Consolidation_of_the_US_Defense_Industrial_Base.pdf>[cit.2014-8-2].

¹⁴⁴ BARRY - WATTS.: The US Defense Industrial Base Past, Present and Future.2011.Dostupné na internete:<
<http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2011/02/2008.10.15-Defense-Industrial-Base.pdf>>[cit.2014-8-2].

¹⁴⁵ HARRISON – WATTS.: *Sustaining Critical Sectors of the U.S. Defense Industrial Base*.2011. Dostupné na internete:<
<http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2011/09/2011.09.20-Defense-Industrial-Base.pdf>>
[cit.2014-8-2].

V neposlednom rade vláda predstavuje zaručeného odberateľa produkcie, ktorú si objednala, kým trh by ju mohol odmietnuť a nefinancovať.

Takto nastala situácia v ktorej si zbrojárske firmy nekonkurujú v dostatočnej miere, čo vedie k neefektívite, predražovaniu produkcie ako aj poklesu inovačného potenciálu. Na riešenie tejto situácie bol prijatý v roku 2009 *Akt pre reformu systému obstarávania* (Weapon system acquisition reform act), ktorý má zabezpečiť konkurenciu medzi dodávateľmi pri obstarávaní produkcie ako aj počas životného cyklu produktu.¹⁴⁶

2.3.2 Aktéri

Aktérov zbrojárskeho priemyslu môžeme rozdeliť do troch najvplyvnejších skupín. Prvú predstavujú zbrojárske firmy, ktorých vývoj sme charakterizovali v predchádzajúcej kapitole. Z tabuľky vyplýva, že väčšina výrobcov je zameraná na letecký priemysel. Každá z firiem však na jeho špecifickú časť ako sú bombardéry alebo bezpilotné lietadlá. Firmy majú viacero oddelení a sú činné v rôznych oblastiach. Tieto firmy majú na americkom trhu dominantné postavenie. Suma kontraktov uzavretých medzi týmito firmami a americkou vládou predstavuje viac ako 500 mld. USD. Pripomíname, že RF plánuje za podobnú sumu obnoviť výzbroj 70% svojich ozbrojených síl.

Tabuľka 2 Významné firmy zbrojárskeho priemyslu USA a ich štatistiky

		Tržby v mil USD	Podiel zbrojárskej produkcie	Činnosť	Suma kontraktov od 2006 – mld USD
1.	Lockheed Martin	47182	76%	Letecká výroba	213
2.	Boeing	81698	34%	Letecká výroba	155
3.	Raytheon	24414	92%	Výrobca rakiet	69
4.	General Dynamics	31513	66%	Obrnené vozidlá	53
5.	Northrop Grumman	25218	77%	Letecký výrobca	77
6.	L – 3 Communications	13146	82%	Elektronika	-
7.	BAE Systems Inc.	11305	92%	Letecká výroba	50

Zdroj: SIPRI – AUTOR – MILITARYINDUSTRIALCOMPLEX.COM

¹⁴⁶ HARRISON – WATTS.: *Sustaining Critical Sectors of the U.S. Defense Industrial Base*. 2011. Dostupné na internete: < <http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2011/09/2011.09.20-Defense-Industrial-Base.pdf> > [cit.2014-8-2].

Špecifické postavenie má firma BAE Systems, ktorá je filiálkou britskej materskej spoločnosti. Na americkom trhu operuje na základe *Špeciálneho Bezpečnostného Povolenia*, podľa ktorého musí byť spoločnosť vedená manažmentom z USA a podnik je každý rok preverovaný s ohľadom na dodržiavanie americkej legislatívy.¹⁴⁷ Novou firmou v rámci stabilnej „šestky“ je L-3 Communication, ktorá sa špecializuje na elektroniku a jej využitie v zbrojárskej výrobe.

Rola pridelovania kontraktov je v USA centralizovaná v rukách Ministerstva obrany, ktoré buď samotné alebo pomocou svojich agentúr zadáva kontrakty jednotlivým firmám. Významné postavenie v rámci amerického zbrojárskeho priemyslu má armáda a špecificky jej vyslúžilci. Medzi rokmi 2004 až 2008 sa až 80% z nich dostalo na poradné miesta v štruktúrach zbrojárskych firiem. Ide o vysokopostavených činiteľov, ktorých úloha v týchto firmách je využitie svojich kontaktov na zabezpečenie objednávok.¹⁴⁸

2.3.3 Štatistiky

Na grafe 14 pozorujeme vývoj výdavkov na obranu v USA. Vývoj výdavkov na nákup novej produkcie a výdavkov na vedu a výskum zodpovedá vývoju celkových výdavkov. Nárast výdavkov pozorujeme najmä od roku 2001, čo je priamym dôsledkom vyhlásenia vojny proti terorizmu. Výdavky na vedu a výskum spoločne s výdavkami na nákup novej produkcie predstavujú tretiu najvyššiu položku obranného rozpočtu. Vyššie výdavky dosahujú náklady na personál a náklady na operácie a údržbu.¹⁴⁹ V roku 2008 vplyvom globálnej finančnej a hospodárskej krízy ako aj ukončením konfliktov v Afganistane a Iraku došlo k postupnému zníženiu výdavkov. Napriek tomuto poklesu predstavujú výdavky USA na obranu stále približne jednu pätinu svetových výdavkov na obranu.¹⁵⁰

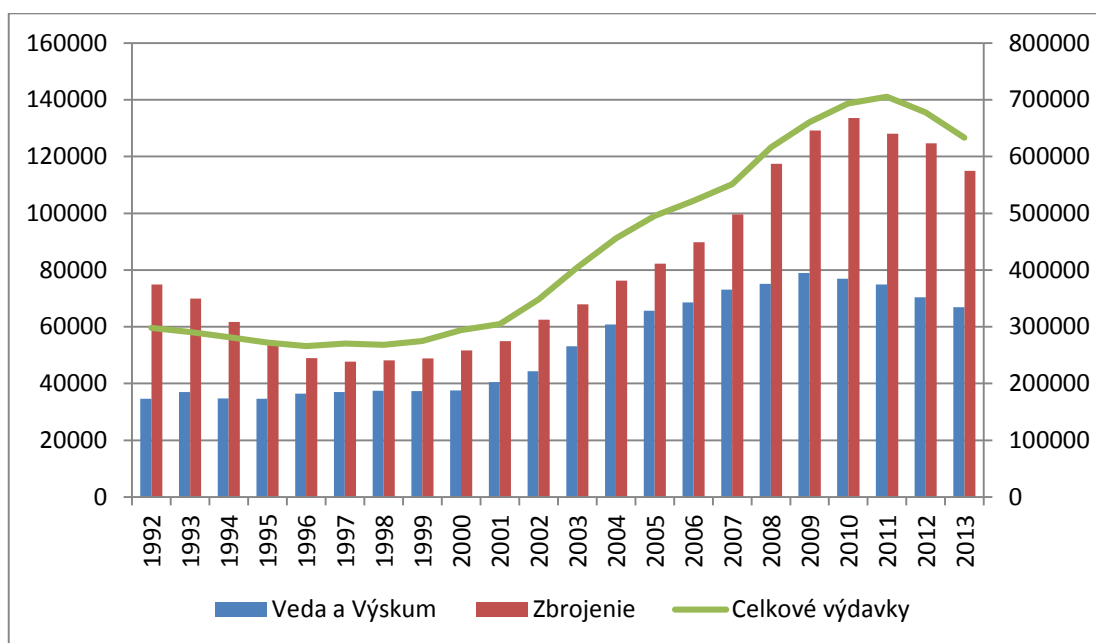
¹⁴⁷ BAE systems.: *Incorporated budinesses*.2014.Dostupné na internete:< <http://www.baesystems.com/our-company-rus/inc-businesses> >[cit.2014-8-2].

¹⁴⁸ GREENWALD.: *Real scandal involving generals*.2011.Dostupné na internete:< http://www.huffingtonpost.com/robert-greenwald/once-a-soldier-always-a-s_b_2161490.html >[cit.2014-8-2].

¹⁴⁹ EDA.: *Defence data*.2011.Dostupné na internete:< <http://www.eda.europa.eu/docs/default-source/news/eu-us-defence-data-2011.pdf>>[cit.2014-8-2].

¹⁵⁰ SIPRI.: *Recent trend in arms transfers*.2013.Dostupné na internete:< <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/measuring/recent-trends-in-arms-transfers>>[cit.2014-8-2].

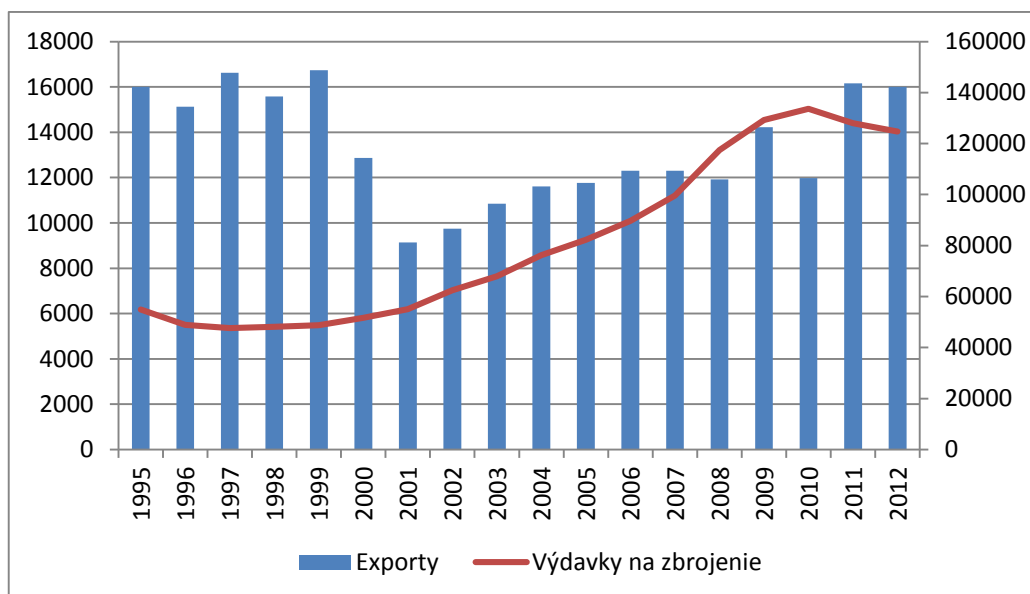
Graf 13 Výdavky na obranu, výdavky na vedu a výskum v mil. USD

ZDROJ: SIPRI

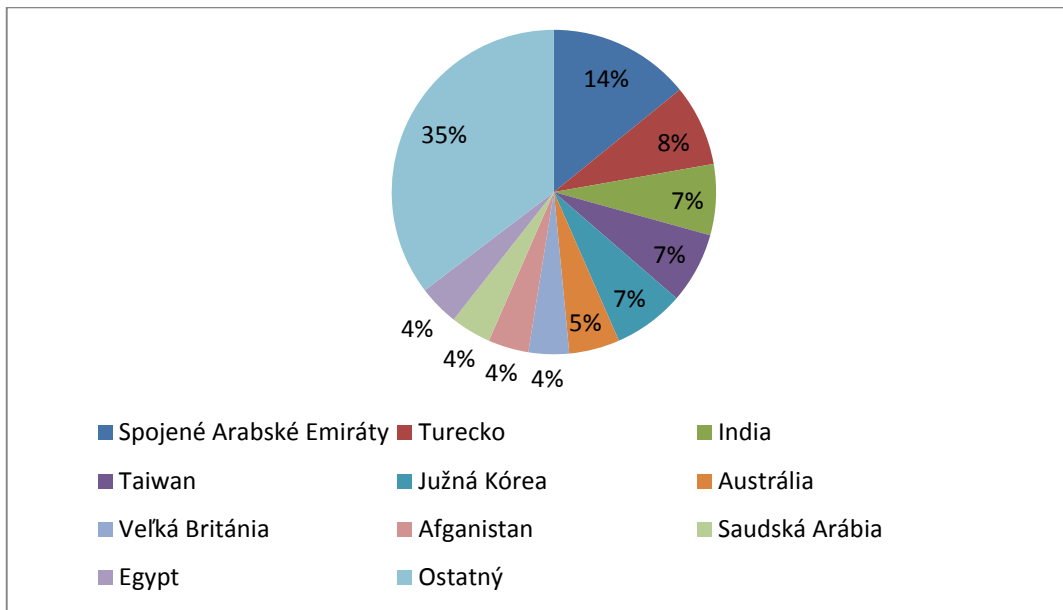
Export USA má podobnú vývojovú tendenciu ako celkové výdavky na obranu, keď taktiež reagovali na významné udalosti ako začiatok vojny v roku 2001, prípadne hospodárska kríza v roku 2008. V porovnaní s výdavkami na zbrojenie predstavujú exportné príjmy približne 15% ich hodnoty. To svedčí o vysokom dopyte na domácom trhu.

Graf 14 Exporty a výdavky na zbrojenie v mil. USD

ZDROJ: SIPRI

Graf 15 Regionálne zameranie exportov USA v rokoch 2012 - 2013

ZDROJ: SIPRI

Regionálna charakteristika exportov USA ukazuje vysokú rôznorodosť odbytových trhov. Najväčším obchodným partnerom boli Spojené Arabské Emiráty, do ktorých bolo importovaných 14% všetkých exportov. Až 35% celkových exportov tvoria ostatný exportéri. Takáto široká paleta odberateľov je dobrá na zabezpečenie stability, keďže nedochádza k naviazaniu na jedného odberateľa. Exporty sú smerované najmä do regiónov Blízkeho východu, východnej Ázie ale aj Európy.

VPK v USA po rozpade Sovietskeho zväzu absolvoval nútenú reštrukturalizáciu, hlavne z dôvodu vysokej výrobnnej kapacity odvetvia. Jej výsledkom je vytvorenie päťice firiem, ktoré efektívne ovládajú zbrojársky priemysel USA. Vzhľadom na nízky počet firiem v odvetví dochádza k určitej neefektivite medzi producentmi. Každá z daných firiem, ako výsledok konsolidácie, produkuje širokú škálu produktov avšak špecializujú sa iba v obmedzenom počte aktivít. Pri zadávaní kontraktov tak dochádza k vzniku monopolov, keďže vyplniť ho môže iba určitý podnik. To spôsobuje závislosť vlády od týchto podnikov. Vláda sa preto od roku 2009 snaží takémuto vývoju predísť, keď tlačí firmy do väčšej konkurencie pri uchádzaní sa o kontrakty.

3 Analýza získaných údajov

Tretia kapitola je rozdelená na dve časti. V prvej sa zameriavame na porovnanie VPK RF a USA na základe údajov, ktoré sme definovali v predchádzajúcich častiach. Budeme sledovať kvalitatívne porovnanie priemyselnej produkcie na základe koeficienta vytvoreného pri porovnaní exportnej finančnej a kvalitatívnej hodnoty.

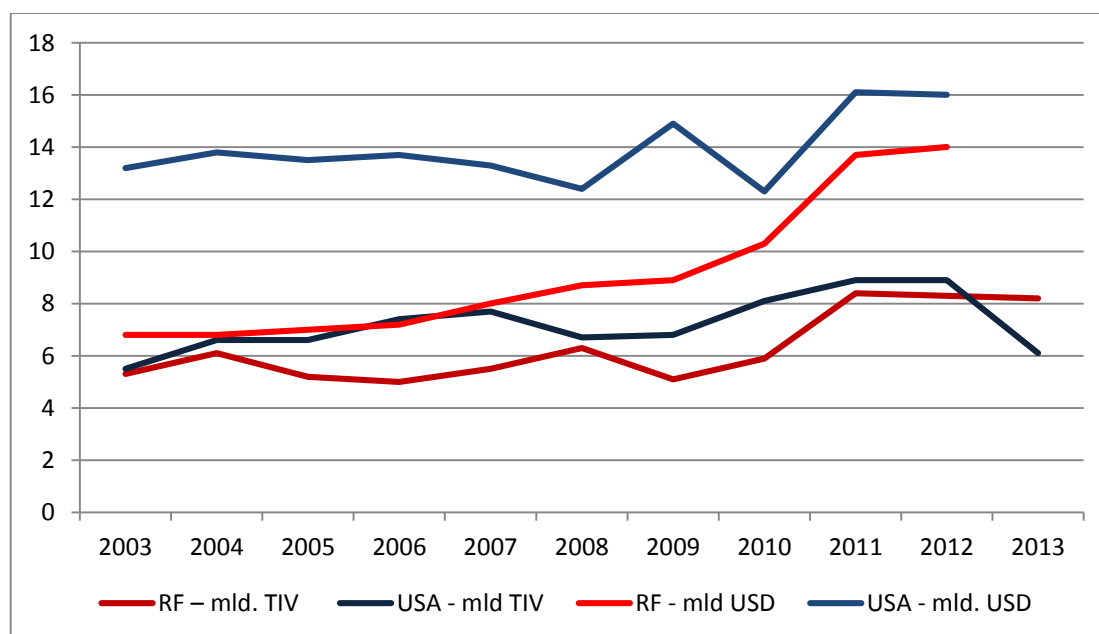
V druhej časti vykonáme regresnú analýzu zameranú na určenie závislosti zbrojárskeho priemyslu RF od exportných príjmov ako významnej zložky jeho financovania a zameriame sa aj na vplyv rastu HDP na výdavky na zbrojenie.

3.1 Porovnanie zbrojárskych priemyslov RF a USA

Pre porovnanie zbrojárskych priemyslov týchto krajín sme sa rozhodli po preštudovaní databáz inštitútu SIPRI a vychádzali sme aj z rôznych článkov dostupných na internetových stránkach zaoberajúcich sa zbrojárskym priemyslom.

Dôvodom pre analýzu bola nezhoda medzi kvalitatívnym vyjadrením exportov týchto krajín a ich finančným vyjadrením. Z dostupných dát je zrejmé, že kým v kvalitatívnom vyjadrení pomocou jednotiek TIV dochádza k miernym odchýlkam v raste exportu medzi krajinami.

Graf 16 Grafické zobrazenie exportov RF a USA v TIV a USD

ZDROJ: SIPRI – CAST.RU

Tabuľka 3 Údaje za RF a USA

	RF – mld. TIV	USA – mld. TIV	RF – mld. USD	USA – mld. USD	koeficient RF	koeficient USA
1995	3,861	11,185	2,8	16,002	0,725201	1,430666
1995	3,527	10,893	3,9	15,122	1,105756	1,388231
1996	3,201	14,546	3,6	16,622	1,124649	1,14272
1997	2,024	15,837	2,6	15,578	1,284585	0,983646
1998	4,12	11,587	3,39	16,743	0,822816	1,444981
1999	4,043	7,558	3,68	12,865	0,910215	1,70217
2000	5,936	5,691	3,705	9,138	0,624158	1,605693
2001	5,638	4,943	4,82	9,744	0,854913	1,971273
2002	5,322	5,569	5,6	10,845	1,052236	1,947387
2003	6,189	6,637	5,78	11,61	0,933915	1,749284
2004	5,229	6,605	6,126	11,765	1,171543	1,781226
2005	5,096	7,411	6,5	12,302	1,27551	1,659965
2006	5,556	7,75	7,4	12,297	1,331893	1,58671
2007	6,343	6,743	8,35	11,917	1,316412	1,767314
2008	5,112	6,874	8,5	14,22	1,662754	2,068665
2009	5,962	8,158	10	11,973	1,67729	1,467639
2010	8,495	8,945	13,7	16,16	1,612713	1,806596
2011	8,391	8,95	14	16	1,668454	1,787709

ZDROJ: SIPRI – VLASTNÉ SPRACOVANIE

V rokoch 2010 a 2011 už dochádza ku ich hodnotovému približovaniu a v roku 2013 RF podľa štatistík SIPRI vyváža väčšie množstvo zbrojárskej produkcie ako USA.

Vo finančnom vyjadrení síce dochádza k postupnému približovaniu ale ako vidíme na grafe 16 rozdiel je stále výrazný.

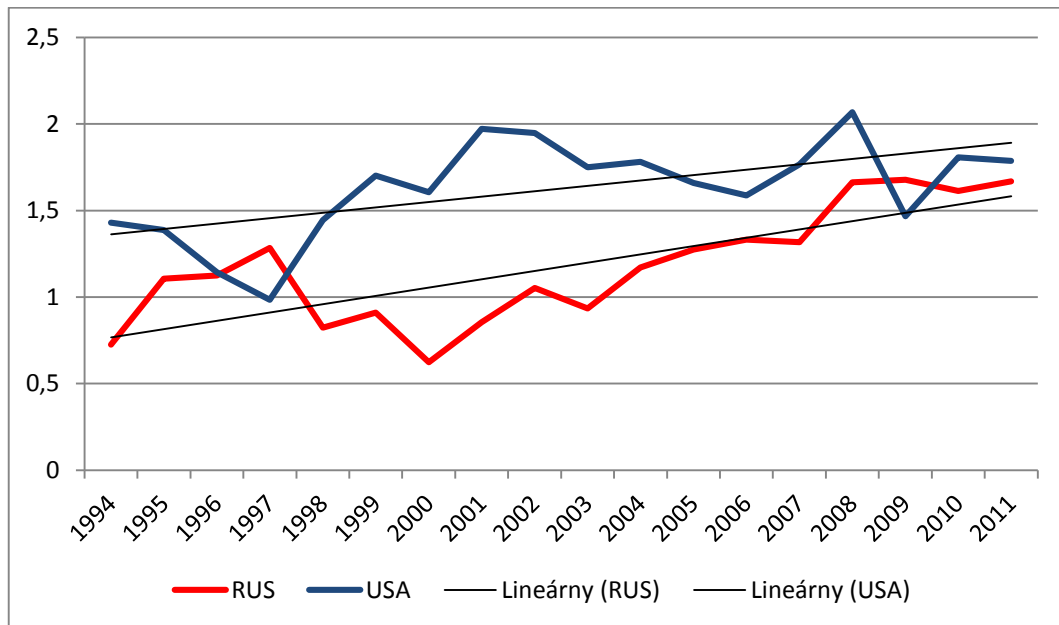
Údaje hodnotiace finančné exporty za rok 2013 nie sú v čase písania práce dostupné, preto nemôžeme porovnávať dané údaje s jednotkami TIV za korešpondujúci rok. Pritom dané údaje by boli z hľadiska analýzy významné, najmä kvôli vyššej hodnote ukazovateľa TIV na strane RF.

Ako ďalší krok sme zvolili vytvorenie pomeru medzi ukazovateľom TIV a finančným vyjadrením exportov. Týmto krokom sme docielili vytvorenie koeficientu, ktorý zodpovedá finančnému ohodnoteniu v USD jednej jednotky TIV v danej krajine v danom roku.

Tento koeficient chápeme ako kvalitatívne vyjadrenie exportov danej krajiny, pričom hodnota koeficientu ukazuje aj možnosti štátu pri vyjednávaní o výške kontraktu a teda koľko financií dokáže získať pri danej kvalite svojej produkcie.

Koeficienty pre RF a USA sú graficky znázornené na grafe 17.

Graf 17 Grafické zobrazenie pomeru USD/TIV

ZDROJ: VLASTNÉ SPRACOVANIE

Na základe údajov zobrazených v grafe, môžeme interpretovať vývoj, ktorý nastal v zbrojárskych priemysloch týchto krajín po roku 1994.

V USA má koeficient od roku 1994 po rok 1997 klesajúcu tendenciu, čo súvisí najmä s mohutnou výrobnou základňou, ktorá v krajine zostala po skončení Studenej vojny a teda ukončenia súperenia so Sovietskym zväzom. Ako sme už spomínali od roku 1993 bola zbrojárskemu priemyslu USA nariadená konsolidácia, s cieľom zvýšiť efektívnosť celého sektoru. Ako môžeme vidieť na prílohe 2, v roku 1997 bola konsolidácia približne v polovici svojho priebehu, pričom väčšina významných firiem už bola vytvorených a ďalšie spájanie medzi hlavnými hráčmi bolo zo strany vlády odmietnuté.¹⁵¹ Táto konsolidácia mala pozitívny efekt, čo znázorňuje aj rast koeficientu. Pri sledovaní hodnôt exportov v TIV môžeme v danom období pozorovať pokles ale koeficient má napriek tomu rastovú tendenciu. To znamená, že konsolidácia mala aj efekt, vďaka ktorému sa ponuka zjednotila iba medzi obmedzeným počtom predajcov, čo viedlo k rastu cien za exporty a teda aj rastu koeficientu.

¹⁵¹ J.Deutch.: *Consolidation of DIB*.2001.Dostupné na internete:<
http://sites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic706688.files/Consolidation_of_the_US_Defense_Industrial_Base.pdf >[cit.2014-8-2].

Krivka poklesla v roku 2000, čo mohlo byť spôsobené niekoľkými faktormi. Jedným z nich bol vplyv dot.com krízy. Tá spôsobila hlavne pokles cien elektronickej a komunikačnej produkcie, čo mohlo mať dosah na zbrojársku produkciu. Oveľa väčší vplyv malo však ukončenie konsolidácie a následné vysoké zadlženie novovzniknutých firiem spojené s nízkymi výdavkami na obranu zo strany štátu.¹⁵²

V roku 2001 bola vyhlásená *Vojna proti terorizmu*, čo spôsobilo dlho očakávané zvýšenie výdavkov na obranu a teda aj na zbrojenie a vedu a výskum. Následne sa koeficient pohyboval v rozsahu 1,5 až 2, pričom dochádzalo aj k jeho postupnému klesaniu. Tento vývoj môžeme pripísať podmienkam, ktoré vznikli po konsolidácii v zbrojárskom priemysle. Tie boli charakterizované nízkou konkurenciou medzi novo vyformovanými podnikmi, ktorá viedla k nedostatočnému vývoju a predražovaniu produkcie.¹⁵³ V roku 2008 sa koeficient prudko zvýšil a následne došlo k jeho poklesu čo pravdepodobne súviselo s vývojom hospodárstva vo svete a príchodom finančnej a hospodárskej krízy.

V RF mal koeficient na začiatku merania rastúcu tendenciu a pri nízkych exportoch v jednotkách TIV dosahoval relatívne vysoké príjmy v peňažnom vyjadrení. Z analýzy dostupných údajov¹⁵⁴ môžeme určiť dva faktory, ktoré mali vplyv na daný vývoj. Vysoký počet post sovietskych krajín medzi importérmi zbrojárskej produkcie svedčí o dodávkach v rámci deblokácie ruského dlhu,¹⁵⁵ ktoré boli často realizované popri hotovostnej platbe aj platbami vo forme služieb a tovarov. Druhým faktorom je rast dopytu zo strany Čínskej ľudovej republiky (ČĽR), ktorá mohla byť ochotná aj pri nižšej kvalite produkcie ponúknuť vyššie nákupné ceny.

V roku 1998 došlo v RF ku rubľovej kríze a aj celkový zbrojársky priemysel sa nachádzal v procese reštrukturalizácie. Počas neho došlo k odchodu viacerých firiem z odvetvia, ktoré sa potrebovalo kompletne pretransformovať. Jeho najväčšou slabinou bola previazanosť s civilnou produkciou, čo bol pozostatok priemyslu Sovietskeho

---

¹⁵² J.Deutch.: *Consolidation of DIB*.2001.Dostupné na internete:<
http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic706688.files/Consolidation_of_the_US_Defense_Industrial_Base.pdf>[cit.2014-8-2].

¹⁵³ HARRISON – WATTS.: *Sustaining Critical Sectors of the U.S. Defense Industrial Base*.2011. Dostupné na internete:< <http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2011/09/2011.09.20-Defense-Industrial-Base.pdf>> [cit.2014-8-2].

¹⁵⁴ SIPRI

¹⁵⁵ MOSCOW TIMES.: *Debt in products*.1998.Dostupné na internete:<
<http://www.themoscowtimes.com/news/article/russia-agrees-to-pay-hungary-its-242m-debt-in-products/295597.html>>[cit.2014-8-2].

zväzu.¹⁵⁶ Pokles vidíme aj v exporte do ČLR a Indie (viď graf 5), ktoré predstavovali najväčších obchodných partnerov RF v exporte zbraní.

Ani následný nárast exportu vo finančnom vyjadrení do týchto krajín však nevedol ku rastu koeficientu. Zmena nastala až v roku 2000. Toto obdobie je spojené s novou vývojovou etapou zbrojárskeho priemyslu, ktorú spôsobili rastúce výdavky na zbrojenie. V tomto období došlo aj ku realizácii prvých programov ŠPV a rastu výdavkov na GOZ. Zvýšené financovanie viedlo k postupnému rastu koeficientu, ktorý nebol ovplyvnený ani finančnou a hospodárskou krízou. Tento fakt súvisí s tým, že RF aj napriek vplyvu krízy neznížila výdavky na obranu. Dôležitým faktorom pre rast exportov je aj jeho orientácia na trhy Ázie, ktoré neboli do veľkej miery poznačené vplyvom krízy a naďalej investovali do obrany.

Pri aplikácii trendových línií na dáta v grafe 17 môžeme pozorovať rastový trend pri koeficientoch za obe krajiny. Zároveň pozorujeme rýchlejší rast na strane RF. Podľa tohto trendu by v blízkej dobe mohlo dôjsť ku vyrovnaniu hodnôt koeficientov pre obe krajiny. Tento vývoj ukazuje, že ruská zbrojárska produkcia sa postupne na svetových trhoch dostáva na rovnaké pozície ako produkcia USA z hľadiska efektivity a pomeru kvality a ceny.

Neporovnávame však zbrojárske produkty RF a USA z hľadiska ich kvality ale z hľadiska ich trhového postavenia. Nemôžeme ich porovnávať priamo, keďže obe krajiny obchodujú s inými partnermi a ak aj exportujú svoju produkciu to zhodnej krajiny tak sa jedná o odlišné typy produktov. Avšak existujú trhy ako trh indický a celkovo trh Juhovýchodnej Ázie, na ktorom súperia obe krajiny o nových zákazníkov.¹⁵⁷ Na základe tohto faktu môžeme uvažovať s finančným ohodnotením exportov ako čiastočne založenom aj na základe konkurenčných síl pôsobiacich na tomto špecifickom trhu. Z toho vyplýva, že aj napriek politickému previazaniu určitých trhov sa na nich exportéri nemôžu spoliehať na bezpodmienečne získanie zbrojárskych kontraktov.

Môžeme teda konštatovať, že reštrukturalizácia v ruskom zbrojárskom priemysle a nárast výdavkov na zbrojenie vedú k nárastu jeho výkonnosti, čo sa ukazuje aj na rastúcich exportoch. Na potvrdenie tohto predpokladu vykonáme regresnú analýzu.

---

¹⁵⁶ SIPRI.: *Yearbook 2007*. 2007. s.286

¹⁵⁷ RIA.: U.S. Beats Russia to India Helicopter Gunship Deal - Paper.2011.Dostupné na internete:<http://en.ria.ru/military_news/20120821/175340796.html>[cit.2014-8-2].

3.3 Regresná analýza zbrojárskeho priemyslu RF

Cieľom tejto práce je ukázať rastúci význam ruského zbrojárskeho priemyslu. V predchádzajúcej časti sme ukázali, že dochádza ku kvalitatívnemu nárastu exportov RF. Medzi faktory, ktoré môžu viesť k takémuto vývoju zaradíme konsolidáciu odvetvia a zvýšené výdavky na obranu. Úspešná konsolidácia má počiatočný pozitívny efekt na vývoj v zbrojárskom priemysle avšak z dlhodobého hľadiska, s ohľadom na vysoké výdavky na vedu a výskum, by mala byť podporená výdavkami zo strany vlády.

Hypotéza: Obranné výdavky majú pozitívny vplyv na exporty zbrojárskej produkcie RF.

Pre účely tejto analýzy použijeme údaje dostupné v databázach SIPRI z ktorých získame údaje pre výdavky na obranu. Z daných databáz získame aj údaje predstavujúce ročné vykonané exporty RF. Exporty predstavujú závislú premennú a výdavky na obranu nezávislú premennú. Analýza sa zameria na obdobie rokov 1995 a 2013. Týmto pokryjeme obdobie stagnácie a poklesu v zbrojárskom priemysle RF ako aj obdobie rastu po reštrukturalizácii tohto sektoru.

3.3.1 Výsledky a interpretácia regresnej analýzy

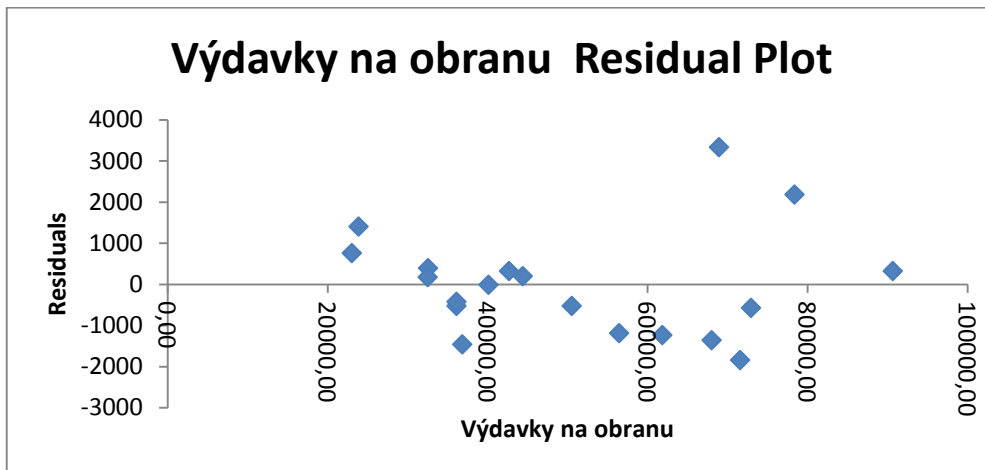
Zisťujeme, že existuje závislosť medzi exportmi zbrojárskej produkcie a výdavkami na obranu. Výsledná regresná funkcia má tvar:

$$Y = -2191,29 + 0,175 * X$$

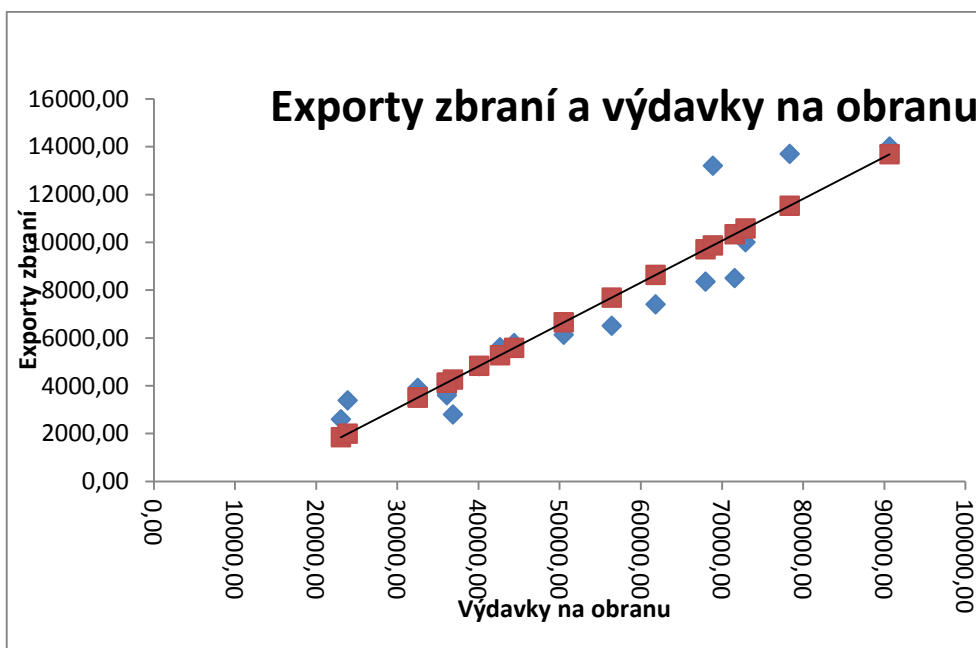
Z rovnice môžeme určiť, že pri nulových výdavkoch na obranu exporty dosiahnu hodnotu -2191,29, čo môžeme interpretovať ako potrebu dovozov zbrojárskej produkcie. Tiež môžeme konštatovať, že pri zvýšení výdavkov na zbrojenie o jeden milión USD exporty vzrastú o 175 tisíc USD. *P-value* nám potvrdzuje významnosť týchto koeficientov. Pre lokujúcu konštantu predstavuje hodnotu $0,02 < 0,05$ a pre regresný koeficient hodnotu $3,57 * 10^{-9} < 0,05$. Podľa modelu pri zvýšení výdavkov na obranu o 1mil. USD môžeme s 95% pravdepodobnosťou očakávať nárast exportov zbraní o 141 alebo 208 tisíc USD. Hodnota *Multiple R* sa rovná 0,93. Môžeme konštatovať, že závislosť medzi danými veličinami je silná. *R Square* má v našej analýze hodnotu 0,87 a teda nami zvolená regresná priamka vysvetľuje približne na 87% variabilitu výdavkov na obranu. V rámci

analýzy prebehlo 19 meraní. Podľa hodnoty *Significance F* $3,57 * 10^{-9}$ môžeme konštatovať, že model bol zvolený správne a lineárny model je vhodný na popísanie závislosti. V grafe 18 sú zobrazené hodnoty rezíduí, ktorým nemôžeme priradiť špecifický tvar a môžeme konštatovať, že model je správny.

Graf 18 Zobrazenie reziduálnych hodnôt

Graf 19 Zobrazenie lineárneho vzťahu medzi premennými

Tabuľka 4 Výsledok regresnej analýzy a reziduálne hodnoty

		Observation		Predicted Exports zbrani		Residuals	
	1	4255,884514	-1455,884514				
	2	3502,366276	397,6337241				
	3	4125,659759	-525,6597589				
	4	1839,900255	760,0997453				
	5	1984,827804	1405,172196				
	6	3499,91581	180,0841899				
	7	4125,659759	-420,6597589				
	8	4827,193115	-7,193114637				
	9	5275,278292	324,721708				
	10	5576,510554	203,4894463				
	11	6648,76438	-522,7643804				
	12	7683,561087	-1183,561087				
	13	8629,965991	-1229,965991				
	14	9708,521015	-1358,521015				
	15	10335,14013	-1835,14013				
	16	10571,78511	-571,7851145				
	17	11519,06518	2180,934815				
	18	13674,77497	325,2250325				
	19	9866,225994	3333,774006				

SUMMARY OUTPUT	
<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,936776069
R Square	0,877549403
Adjusted R Square	0,870346426
Standard Error	1332,093655
Observations	19

ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	216186767,1	216186767,1	121,831499	3,57458E-09
Residual	17	30166049,59	1774473,505		
Total	18	246352816,7			

	Coefficients		Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
Intercept	-2191,291042	863,122849	-2,53879392	0,021192658	-4012,321074	-370,2610092	-4012,321074	-370,2610092	
Výdavky na obranu	0,175033272	0,015857723	11,0377307	3,57458E-09	0,141576402	0,208490143	0,141576402	0,208490143	

Záver

V práci sme si stanovili viaceré ciele. Prvotným bolo definovanie pojmu vojensko-priemyselný komplex. Viacerí autori sa zaoberajú jeho definíciou z rôznych uhlov pohľadu. Prvotné definície sa zaoberali najmä snahou o kvantifikovanie vývoja vo VPK a dokázať charakterizovať vývoj v ňom podľa hodnoty produktu, ktorý dokáže vyprodukovať. Tu vzniká prvý problém pri definovaní VPK. Pri snahe o kvantifikáciu by sme nedostali potrebné výsledky najmä kvôli faktu, že VPK predstavuje súhru aktérov a vzťahov, ktorí sa navzájom ovplyvňujú, čo by viedlo ku skresleniu údajov.

Treba si uvedomiť, že VPK predstavuje spleť aktérov, pričom medzi nimi vládnu aktívne vzťahy a preto nemôžeme kvantifikovať ich presné postavenie. VPK sa môže charakterizovať ako negatívny prvok. Dôvod pre túto úvahu je spôsob vzniku tohto pojmu, keď opisoval neúmerne vysoké výdavky na zbrojenie napriek mierovému obdobiu. Z toho vyplýva, že všetci aktéri VPK by sa mali snažiť o zvyšovanie výdavkov na zbrojenie s cieľom zvýšenia vlastných dôchodkov. Tieto dôchodky nemusia mať materiálnu podobu. Pre politikou to predstavuje vyššiu moc, ktorú môžu využívať smerom ku zahraničiu, zatiaľ čo pre firmy produkujúce zbrane to znamená vysoký príjem a často aj krytie výdavkov na vývoj, ktorý by nedokázali pokryť z vlastných zdrojov. Pre armádu dochádza k rastu jej sily ale priamo sa na procese vo VPK nezúčastňuje. Armáda vytvára nepriamy vplyv pomocou svojho vplyvu cez bývalých príslušníkov, ktorí sa stanú súčasťou poradných orgánov v zbrojárskych firmách alebo sa budú zúčastňovať na politickom dianí a tak vplývať na VPK. Je zaujímavé, že práve výdavky na VPK v období studenej vojny, ktoré môžeme charakterizovať ako relatívne mierové obdobie dokázalo vyprodukovať vynálezy ako GPS prípadne internet. Čo len dokazuje vedecko technický potenciál VPK. Problematické ale na tom bolo, že aj napriek vysokým úspechom na poli výskumu, bolo potrebné udržiavať stav v ktorom strany proti sebe súperili.

Môžeme teda konštatovať, že na to aby VPK splnil svoj cieľ je potrebné aby dosahoval súhru medzi všetkými aktérmi s cieľom dosahovať spoločné benefity. Na nami vybranej vzorke môžeme vidieť, že vo formujúcom sa spoločnom zbrojárskom priemysle v Európskej únii nedochádza ku súhre medzi jednotlivými aktérmi. Celý trh Európskej únie je riadený na rôznych úrovniach. Komisia zastáva vedúcu úlohu, keďže si správne uvedomuje dôležitosť VPK pre hospodársky vývoj a pre rozvoj výskumu. Samozrejme môžeme argumentovať, že je do takýchto úvah tlačaná zbrojárskou lobby. Najväčší odpor

však prichádza zo strany národných štátov, ktoré aj v podmienkach kedy sa Európa zjednocuje stále uprednostňujú národný trh a národné hospodárstvo pred spoločným. Tento fakt, je do značnej miery podmienený rozdielnou úrovňou zbrojárskeho priemyslu v jednotlivých krajinách ale aj tým, že zbrojársky priemysel tvorí významnú časť priemyslu v ktorej majú štáty rozhodovaciu právomoc. Pri neochote národných štátov pokračovať v rozvoji zbrojárskeho priemyslu v Európe, môžeme očakávať internacionalizáciu firiem a ich presun na iné trhy nasledujúc vzor Bae Systems. Avšak v súčasnej dobe keď prevládajú euroskeptické pohľady na vývoj Európskej únie je ďalšia integrácia medzi jej aktérmi do značnej miery obmedzená. Zároveň vylučujeme aj príchod zahraničnej firmy, najskôr z USA, ktorá by začala integračný proces v zbrojárskom priemysle EU.

Odlíšná situácia vládne na zbrojárskom trhu v USA. Tento trh je úspešne konsolidovaný medzi úzky okruh firiem. Tieto firmy s cieľom získať čo najširší okruh kontraktov často krát spolupracujú a vytvárajú partnerstvá, čo vedie k ešte väčšej koncentrácii na strane firiem. Štát to stavia do pozície v ktorej nemá široký výber pri alokovaní svojich kontraktov. Je teda otázne, či prílišná koncentrácia výroby nemá skôr negatívne ako pozitívne aspekty. Medzi negatívne aspekty by sme mohli zaradiť slabý rast kvalitatívnej hodnoty exportov pri rastúcich výdavkoch na vedu a výskum či zbrojenie. Síce tento ukazovateľ nemôže presne interpretovať vývoj vo VPK USA môžeme negatívne aspekty badať na novovytváranej produkcii. Nová výroba sa často krát neúmerne predražuje a jej vývoj trvá dlhšie ako sa čakalo. To môže byť spôsobené práve nízkou konkurenciou na trhu so zbrojárskou produkciou v USA. Hoci je tento trh opisovaný ako voľný trh, v niektorých aspektoch na ňom zbrojárské firmy vystupujú ako monopolista. A teda aj keď má štát právo alokovať kontrakty, prípadne povoľovať exporty zbrojárskej produkcie tak veľkosť zbrojárskych firiem a ich schopnosť kooperovať nás vedie k úsudku, že sú to práve tieto podniky, ktoré majú väčší vplyv na dianie v zbrojárskom priemysle než samotný štát.

Úplne opačná situácia nastala v RF kde je väčšia časť priemyslu koncentrovaná pod štátnou kontrolou. Podobne ako v USA aj vláda RF kontroluje export zbraní. Je možné, že túto kontrolu by mohol využiť pri vyplnení domácich objednávok v prípade nesplnenia domácich kontraktov. Zahraničné exporty však predstavujú významný zdroj príjmov a slúžia aj ako reklama na vlastnú produkciu, preto taký vývoj neočakávame. Pri relatívne veľkom počte firiem, ktoré sú činné vo VPK RF a výraznej kontrole zo strany štátu by sme

mohli očakávať, značné tempá rastu. K tým však nedochádza najmä kvôli korupcii, ktorá znižuje celkový počet zdrojov, ktoré sa dostávajú do ruského VPK.

Aj napriek prejavom korupcie a kontrole nad VPK zo strany štátu však môžeme podľa našich výpočtov s pomocou koeficientu, ktorý sme vytvorili, tvrdiť, že ruský VPK rastie kvalitatívne rýchlejšie ako rastie VPK USA. Pričom podľa trendových línií, ktoré sme aplikovali na naše výsledky by skoro malo prísť k prieniku hodnôt USA a RF. Uvedomujeme si, že sme porovnávali iba hodnotu exportov a nie hodnotu domácej produkcie ale podľa našich očakávaní sa snažia obe krajiny exportovať rovnakú produkciu z kvalitatívneho hľadiska. Zároveň, očakávame, že obe krajiny sa snažia vyvážať svoju produkciu do zahraničia s cieľom získať pre ňu nové trhy.

Pri zachovaní týchto podmienok sa náš koeficient ukazuje ako správny a mohol by mať dve interpretácie. Prvá sa týka zbrojárskeho priemyslu USA, ktorý svojou prílišnou koncentráciou stráca svoju inovatívnosť, čo vedie aj ku poklesu hodnoty jeho exportov. Pre ruský priemysel môžeme konštatovať nárast efektívnosti, vďaka rastúcim výdavkom na zbrojenie.

Zároveň sme pomocou regresnej analýzy skúmali závislosť exportov od výdavkov na obranu, ktorá nám vyšla pozitívna.

Môžeme teda skonštatovať, že z kvalitatívneho hľadiska dochádza k nárastu hodnoty zbrojárskej produkcie vo VPK RF a významnú úlohu v tomto raste zohráva štát svojimi vysokými výdavkami na zbrojenie.

Cieľ práce sme splnili po charakterizovaní pojmu VPK, jeho vysvetlení na vybraných príkladoch a pozitívny vplyv vládnej politiky sme dokázali na príklade VPK Ruskej Federácie.

Zdroje

Knižné zdroje:

- [1.]TAN.: Global Arms Trade A Handbook .2010. ISBN 978-1857434972, 416s.
- [2.]HEDENSKOG – PALLIN.: Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013. ISSN 1650-1942. 188s.
- [3.]INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES: Military balance. 2013, ISBN 978-1-85743-722-5, 532s.
- [4.]LIPKOVA.: Europska unia .2011 ISBN 9788089393336, 446s.
- [5.]MCDERMONT.: Russian armed forces in transition. 2011. s.183 ISBN 978-0415667562. 256 s.
- [6.]PALLIN.: Russian Military Capability in a Ten Year Perspective – 2011.2012 ISSN 1650-1942 161s.
- [7.]SIPRI.: Yearbook 2007. 2007 ISBN 9780199230211, 900s.
- [8.]SIPRI.: Yearbook 2012. 2012 ISBN 9780199650583, 592s.
- [9.]SPORKA – GOLDBACH.: Vojensko priemyselny komplex a politika. 1987, 68s.

Internetové zdroje:

- [1.]AIRBUS.: Our missions.2014.Dostupné na internete:< <http://www.asd-europe.org/about-us/missions-key-priorities/> >[cit.2014-8-2].
- [2.]AIRBUS.: What we do.2014.Dostupné na internete:< <http://www.airbus-group.com/airbusgroup/int/en/our-company/What-we-do.html> >[cit.2014-8-2].
- [3.]ASD.: Facts and Figures.2013.Dostupné na internete:< http://www.asd-europe.org/fileadmin/user_upload/Client_documents/ASD_Contents/2_COMMUNICATION/2.5_Publications/2.5.2_Facts_and_Figures/ASD_Facts_and_Figures_2012.pdf>[cit.2014-8-2].
- [4.]BAE-EADS merger cancelled amid political impasse.: .2012.Dostupné na internete:< <http://www.bbc.com/news/business-19897699>>[cit.2014-8-2].
- [5.]BAE systems.: Incorporated businesses.2014.Dostupné na internete:< <http://www.baesystems.com/our-company-rus/inc-businesses> >[cit.2014-8-2].
- [6.]BARRY - WATTS.: The US Defense Industrial Base Past, Present and Future.2011.Dostupné na internete:< <http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2011/02/2008.10.15-Defense-Industrial-Base.pdf>>[cit.2014-8-2].
- [7.]BLOOMBERG.: Russian gdp growth forecast. 2014. Dostupne na internete:<<http://www.bloomberg.com/news/2014-04-08/russian-gdp-growth-forecast-cut-by-imf-on-ukraine-crisis.html> >[cit.2014-8-2].

- [8.]BYSTROVA I.: Russian Military-Industrial Complex.2011.Dostupné na internete:<
http://www.helsinki.fi/aleksanteri/julkaisut/tiedostot/ap_2-2011.pdf >[cit.2013-8-2].
- [9.]COOPER J.:Developments in the Russian arms industry.2006.Dostupné na internete:<
<http://www.sipri.org/yearbook/2006/files/SIPRIYB0609c.pdf> >[cit.2013-8-2].
- [10.]DARPA.: History..2011.Dostupné na internete:<
<http://www.darpa.mil/About/History/History.aspx>>[cit.2014-8-2].
- [11.]DUNNE-SKONS.: Military Industrial Complex. 2009. Dostupné na internete: <
<http://carecon.org.uk/DPs/0907.pdf> >[cit.2013-8-2].
- [12.]DUNNE-SKONS.:Changing Military Industrial Complex. 2011. Dostupné na internete: <
http://www.researchgate.net/publication/46450061_The_Military_Industrial_Complex/file/d912f50be20e8c7a3e.pdf>[cit.2013-8-2].
- [13.]EDA.: Defence data.2013.Dostupné na internete:<
<http://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-publications/defence-data-booklet-2012-web> >[cit.2014-8-2].
- [14.]EDA.: How we work.201.Dostupné na internete:<
<https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work> >[cit.2014-8-2].
- [15.]EDA.: Partners .2014.Dostupné na internete:<
<https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/partners> >[cit.2014-8-2].
- [16.]EDA.: Gateway.2011.Dostupné na internete:<
<https://www.eda.europa.eu/procurement-gateway> >[cit.2014-8-2].
- [17.]EDA.: Governance.2014.Dostupné na internete:<
<http://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/governance> >[cit.2014-8-2].
- [18.]EDA.: What we do.2014.Dostupné na internete:<
<https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Whatwedo> >[cit.2014-8-2].
- [19.]EUROPA.EU.: Petersberg tasks.2013.Dostupné na internete:<
http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/petersberg_tasks_en.htm>[cit.2014-8-2].
- [20.]EUROPEAN COMMISSION.: Towards a more competitive and efficient defence and security sector.2014.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0279:FIN:EN:PDF>>[cit.2014-8-2].
- [21.]EUROPEAN COMMISSION.: Defence industrial policy.2014.Dostupné na internete:<
http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/defence/defence-industrial-policy/index_en.htm>[cit.2014-8-2].

- [22.]EXPERT .:Konsolidacija sil .2013.Dostupné na internete:<
<http://expert.ru/2013/03/20/konsolidatsiya-sil/>>[cit.2013-8-4].
- [23.]EXPERT .:Nuzhen glaz da glaz.2013.Dostupné na internete:<
<http://expert.ru/2013/03/15/nuzhen-glaz-da-glaz/> >[cit.2013-18-3].
- [24.]FEDERAL SERVICE FOR DEFENCE CONTRACTS.: Mission and
 authority.2014.Dostupné na internete:< <http://en.xn--80aabyqsgabatek.xn--p1ai/Mission>
 >[cit.2014-8-2
- [25.]FROLOV A.:Reforma armii i gosoboronzakaz Rossii – cast 1.2010.Dostupné na
 internete:< <http://army-news.ru/2010/12/gosoboronzakaz-rossii-chast-1./>>[cit.2013-8-2].
- [26.]FROLOV A.: Post-Soviet Russia’s National Armament Programs. 2008. In: Moscow
 Defence Brief. s.18
- [27.]FROLOV A.:Ispolnenie gosudarstvennogo oboronnoho zakaza Rossii v 2009 godu.
 2010. In: Moscow Defence Brief. s.33
- [28.]GLOBAL SECURITY .:Russian Military Budget. 2013. Dostupné na
 internete:<<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/mo-budget.htm>>>[cit.2013-
 15-4].
- [29.]GOV.UK.: Letter of intent.2010.Dostupné na internete:< [https://www.gov.uk/letter-
 of-intent-restructuring-the-european-defence-industry](https://www.gov.uk/letter-of-intent-restructuring-the-european-defence-industry)>[cit.2014-8-2].
- [30.]GORENBURG D.:Russia’s State Armaments Program 2020.2010.Dostupné na
 internete:< http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/pepm_125.pdf >[cit.2013-8-2].
- [31.]GOVERNMENT OF RUSSIAN FEDERATION.: Sostav VoЕННО-promyslennoj
 komisii po sostojaniju na 24 nojabrja 2012 goda i dopolnitelnye materialy.2012.Dostupné
 na internete: <<http://government.ru/gov/agencies/134/base.html> pdf >[cit.2013-8-2].
- [32.]GREENWALD.: Real scandal involving generals.2011.Dostupné na internete:<
[http://www.huffingtonpost.com/robert-greenwald/once-a-soldier-always-a-
 s_b_2161490.html](http://www.huffingtonpost.com/robert-greenwald/once-a-soldier-always-a-s_b_2161490.html) >[cit.2014-8-2].
- [33.]HAAS.: Russia’s Military Reforms Victory after Twenty Years of
 Failure?.2011.Dostupné na internete:<
http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf>[ci
 t.2014-8-2].
- [34.]HARRISON – WATTS.: Sustaining Critical Sectors of the U.S. Defense Industrial
 Base.2011. Dostupné na internete:< [http://www.csbaonline.org/wp-
 content/uploads/2011/09/2011.09.20-Defense-Industrial-Base.pdf](http://www.csbaonline.org/wp-content/uploads/2011/09/2011.09.20-Defense-Industrial-Base.pdf)>[cit.2014-8-2].
- [36.]J.Deutch.: Consolidation of DIB.2001.Dostupné na internete:<
[http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic706688.files/Consolidation_of_the_US_Defense_I
 ndustrial_Base.pdf](http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic706688.files/Consolidation_of_the_US_Defense_Industrial_Base.pdf) >[cit.2014-8-2].

- [37.]A.KUAH.: Re-conceptualising the Military-Industrial Complex: A General Systems Theory Approach.2005.Dostupné na internete:<
http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/27040/ipublicationdocument_singledocument/359cf073-3c7d-4864-8419-c8527b07f6d6/en/WP96.pdf >[cit.2013-8-2].
- [38.]MAWDSLEY.: The European Union and Defense Industrial Policy.2011.Dostupné na internete:< <http://www.bicc.de/publications/publicationpage/publication/the-european-union-and-defense-industrial-policy-196/>>[cit.2014-8-2].
- [39.]MOD.:Statement regarding arms sales.2002.Dostupné na internete:<<http://www.defensa.gob.es/Galerias/politica/armamento-material/ficheros/DGM-Declaracion-Principios-EEUU-ingles.pdf>>[cit.2014-8-2].
- [40.]MOD.: History.2011.Dostupné na internete:< <http://www.defense.gov/about/#history> >[cit.2014-8-2].
- [41.]MOSCOW TIMES.: Debt in products.1998.Dostupné na internete:<
<http://www.themoscowtimes.com/news/article/russia-agrees-to-pay-hungary-its-242m-debt-in-products/295597.html> >[cit.2014-8-2].
- [42.]MZV.: Zmluva o Európskej Únii.2008.Dostupné na internete:<
[http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_3B704251D03F1D46C1257674002F6340_SK/\\$File/Zmluva_o_EU.pdf](http://www.mzv.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_3B704251D03F1D46C1257674002F6340_SK/$File/Zmluva_o_EU.pdf)>[cit.2014-8-2].
- [43.]NATO.: Final Communiqué.1984.Dostupné na internete:<
http://www.nato.int/cps/en/SID-821D4B4A-1E579BAC/natolive/official_texts_23255.htm?selectedLocale=en >[cit.2014-8-2].
- [44.]NPR.: Ike's Warning Of Military Expansion, 50 Years Later.2011.Dostupné na internete:< <http://www.npr.org/2011/01/17/132942244/ikes-warning-of-military-expansion-50-years-later> >[cit.2013-8-2].
- [45.]OCCAR.: OCCAR CONVENTION.2011.Dostupné na internete:<
http://www.occar.int/media/raw/OCCAR_Convention.pdf >[cit.2014-8-2].
- [46.]THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS.:Financial aspects of russian military reform. 2010. Dostupné na internete: <
<http://www.pism.pl/index/?id=677fa4059ee76333f9bb9a7920aef719>>[cit.2013-8-4].
- [47.]REUTERS.:China eyes 3,5 billion Russian arms deal despite ire over Sukhoi copy.2013.Dostupné na internete:< <http://www.reuters.com/article/2013/03/27/us-china-russia-arms-idUSBRE92Q0PE20130327>>[cit.2013-8-4].
- [48.]RIA.: U.S. Beats Russia to India Helicopter Gunship Deal - Paper.2011.Dostupné na internete:< http://en.ria.ru/military_news/20120821/175340796.html>[cit.2014-8-2].

- [49.]RIANOVOSTI.: Russia set to purchase large French warship – top brass.2009. Dostupné na internete: < http://en.rian.ru/military_news/20090826/155931865.html>[cit.2013-8-2].
- [50.]RIANOVOSTI.:India to buy 3 Bln worth of russian warplanes, helicopters.2012.Dostupné na internete:< <http://en.rian.ru/business/20121224/178368313.html>>[cit.2013-8-4].
- [51.]RIA.: France should return Money if warship deal cancelled.2014.Dostupné na internete:< <http://en.ria.ru/russia/20140320/188583038/France-Should-Return-Money-if-Warship-Deal-Cancelled--Rogozin.html>>[cit.2014-8-2].
- [52.]ROSOBORONEXPORT.: Core areas of activity.2014.Dostupné na internete:< http://www.roe.ru/roe/eng_vd.html >[cit.2014-8-2].
- [53.]ROSOBORONPOSTAVKA.: About the agency.2014.Dostupné na internete:< http://rosoboronpostavka.ru/about/about_the_agency/>[cit.2014-8-2].
- [54.]RUSSIAN DEFENCE POLICY .:What’s it cost? .2013.Dostupné na internete:< <http://russiandefpolicy.wordpress.com/2013/04/05/whats-it-cost/>>[cit.2013-8-4].
- [55.]SIPRI.: Recent trend in arms transfers.2013.Dostupné na internete:< <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/measuring/recent-trends-in-arms-transfers>>[cit.2014-8-2].
- [56.]SIPRI.: The SIPRI Top 100 arms-producing and military services companies in the world excluding China, 2012.:.2013.Dostupné na internete:< <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100> >[cit.2014-8-2].
- [57.]SIPRI.: TIV DATA.2014.Dostupné na internete:< <http://portal.sipri.org/publications/pages/transfer/tiv-data> >[cit.2014-8-2].
- [58.]SIPRI .: TIV of arms exports from the top 10 largest exporters.2013.Dostupné na internete:< http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php>[cit.2013-8-4].
- [59.]SLIJPER.: The emerging European MIC. 2005. Dostupné na internete:<<http://www.tni.org/sites/www.tni.org/archives/reports/militarism/eumilitary.pdf>>[cit.2014-8-2].
- [60.]STEINBACH.:European Military Industrial Complex .2011.Dostupné na internete:< http://students.washington.edu/nupsa/Docs/Volume4/Wes_Steinbach_European_Military-Industrial_Complex.pdf >[cit.2013-8-2].
- [61.]ÚRADNÝ VESTNÍK.: Smernica 294.2009.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:146:0001:0036:SK:PDF> >[cit.2014-8-2].

[62.]ÚRADNÝ VESTNÍK.: Smernica 315.2009.Dostupné na internete:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:216:0076:0136:SK:PDF>>[cit.2014-8-2].

[63.]VALDAI.: Military Reform:Toward the New Look of the Russian Army.2012.Dostupné na internete:< http://vid-1.rian.ru/ig/valdai/Military_reform_eng.pdf>[cit.2013-8-2].

[64.]VIKULOV.: Rossijskiy OPK- Finansovo Ekonomicheskiy i Institucionalniy Analiz. 2010.Dostupné na internete:< www.auditfin.com/fin/2010/1/03_03/03_03%20.pdf>[cit.2014-8-2].

[65.]VPK.NAME.: Ceny diktuyut monopolisty.2013.Dostupné na internete:< http://vpk.name/news/100787_ceny_na_oruzhie_diktuyut_monopolisty.html>[cit.2014-8-2].

[66.]WARAN PROJECT .:Rol vojenno – promyslennoj komissi v formirovanii oblika perspektivnych system vooruzeniya.2013.Dostupné na internete:< <http://thewaran.net/blog/vpk/>>[cit.2013-8-4

Prílohy

Príloha 1 Rozmiestnenie obranného priemyslu RF

Príloha 2 Konsolidácia v zbrojárskom priemysle USA

